

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського

Кафедра початкової освіти

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри

 С.І. Якименко
«01» грудня 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

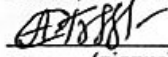
зі спеціальності 013 Початкова освіта

на тему:

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ ПАРТНЕРСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

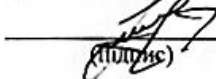
В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Виконала: студентка 68713 групи
спеціальності 013 Початкова освіта

 Бондаренко Г.А.
(підпис)

Керівник роботи:

доктор педагогічних наук, професор
(посада, науковий ступень вчене звання)

 Мозговий В.Л.
(підпис)

Миколаїв – 2025 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра Початкової освіти
Спеціальність 013 Початкова освіта
Освітня програма Початкова освіта

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Гарант освітньої програми
(підпис)
«25» вересня 2024р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Студентці Бондаренко Ганні Анатоліївні
(Прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Особливості реалізації ідей партнерської педагогіки в контексті Нової української школи

Керівник роботи д.пед.н, професор Мозговий Віктор Леонідович
Затверджені наказом ректора № 1383-уч від 26 листопада 2025 року

2. Термін подання роботи: листопад 2025 року

3. Вихідні дані по роботі: _____

Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів)

1. Теоретичні засади реалізації педагогіки партнерства в контексті Нової української школи.

2. Практичний аспект реалізації педагогіки партнерства в контексті Нової української школи.

3. Експериментальна перевірка реалізації ідей партнерської педагогіки в контексті Нової української школи. Кваліфікаційна робота та презентація на 9 слайдів.

1. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Мозговий В.Л., професор	25.09.2024	20.01.2025
2	Мозговий В.Л., професор	20.01.2025	20.05.2025
3	Мозговий В.Л., професор	20.05.2025	29.10.2025

2. Дата видачі завдання 25.09.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Номер	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів	Примітка
-------	---------------------	--------------------------	----------

		роботи	
1.	Визначався напрямок дослідження. Сформульовано тему, мету і визначено завдання дослідження. Вивчення літературних джерел.	Вересень 2024 р.	Виконано
2.	Складання розгорнутого плану магістерської роботи та ознайомлення керівника з планом кваліфікаційної роботи.	Вересень 2024 р.	Виконано
3.	Написання розділу 1. 1.1. Розвиток та становлення ідей партнерської педагогіки. 1.2. Партнерська педагогіка в зарубіжних освітніх системах: приклади та особливості.	Вересень 2024 р.- січень 2025 р.	Виконано
4.	Написання розділу 2. 2.1. Реалізація педагогіки партнерства в навчально-освітньому процесі. 2.2. Суб'єктно-суб'єктна взаємодія в Новій українській школі. 2.3. Методи й форми налагодження результативної педагогічної взаємодії.	Січень-травень 2025 р.	Виконано
5.	Написання розділу 3. 3.1. Педагогіка партнерства: від суб'єктно-діалогічної моделі до розширення освітнього простору (учні – вчитель-батьки-громада). 3.2. Трансформація ролі учня: від пасивного слухача до активного творця в умовах Нової української школи. 3.3. Педагогічні стратегії та інструментарій для налагодження результативної взаємодії у початковій школі.	Травень-жовтень 2025 р.	Виконано
6.	Оформлення магістерської роботи	Листопад 2025 р.	Виконано
7.	Передача магістерської роботи рецензенту для рецензування	Листопад 2025 р.	Виконано
8.	Передача магістерської роботи науковому керівникові для написання відгуку	Листопад 2025 р.	Виконано
9.	Попередній захист магістерської роботи	01 грудня 2025 р.	Виконано
10.	Захист магістерської роботи	12 грудня 2025 р.	Виконано

Студентка ДМ88
(підпис)

Керівник роботи

(підпис)

Бондаренко Г.А.

Мозговий В.Л.

АНОТАЦІЯ

Бондаренко Г.А. Особливості реалізації ідей партнерської педагогіки в контексті Нової української школи.

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 013 Початкова освіта, освітньої програми «Початкова освіта». Миколаїв: НУК ім. адм. Макарова, 2025. 135 сторінок.

У кваліфікаційній роботі здійснено ґрунтовний огляд та критичний аналіз психолого-педагогічної літератури, що висвітлює ключові аспекти та проблеми впровадження компетентнісного підходу у практику початкової школи.

Розкрито сутність, розвиток та становлення ідей партнерської педагогіки у світовій та вітчизняній науково-педагогічній думці, підкреслюючи її перехід від авторитарної до людиноцентричної та діалогічної моделі.

Визначено ключові теоретичні засади концепції, що ґрунтуються на гуманістичній педагогіці (В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі), ідеях діалогічності (М. Бахтін), компетентнісному підході та системній взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу.

Проаналізовано наукові позиції провідних українських дослідників (Н. Бібік, О. Пометун, В. Мозговий), які розглядають педагогіку партнерства як інструмент реалізації компетентнісного підходу та суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Окреслено особливості та приклади реалізації партнерської педагогіки у зарубіжних освітніх системах (наприклад, досвід Фінляндії, ідеї Дж. Дьюї), порівнюючи акценти вітчизняних та іноземних підходів.

Виявлено дискусійні проблеми імплементації, зокрема, необхідність реалізації принципу рівності партнерів в умовах ієрархічної структури школи, наголошуючи на потребі переходу від декларацій до конкретних механізмів демократизації освітнього процесу.

Ключові слова: Педагогіка партнерства, Нова українська школа (НУШ), суб'єкт-суб'єктна взаємодія, ключові компетентності, дитиноцентризм, освітнє середовище, учасники освітнього процесу (учні – вчитель – батьки – громада), молодші школярі, Державний стандарт.

ANNOTATION

Bondarenko H.A. Features of Implementing the Ideas of Partnership Pedagogy in the Context of the New Ukrainian School.

Qualification work in the specialty 013 Primary Education, educational program «Primary Education». Mykolaiv: NUK named after adm. Makarov, 2025. 135 pages.

The paper reveals the essence, development, and establishment of the ideas of partnership pedagogy in global and domestic scientific and pedagogical thought, emphasizing its shift from an authoritarian to a human-centered and dialogical model.

The key theoretical foundations of the concept are identified, which are based on humanistic pedagogy (V. Sukhomlynskyi, Sh. Amonashvili), ideas of dialogicality (M. Bakhtin), the competency-based approach, and the systemic interaction of all educational process subjects.

The paper analyzes the scientific positions of leading Ukrainian researchers (N. Bibik, O. Pometun, V. Mozhovyi), who view partnership pedagogy as a tool for implementing the competency-based approach and subject-subject interaction.

Specific features and examples of partnership pedagogy implementation in foreign educational systems (e.g., the experience of Finland, the ideas of J. Dewey) are outlined, comparing the emphasis of domestic and international approaches.

Debatable issues of implementation are identified, particularly the necessity of realizing the principle of equality among partners within the hierarchical structure of the school, emphasizing the need to move from declarations to concrete mechanisms for the democratization of the educational process.

Keywords: *Partnership Pedagogy, New Ukrainian School (NUS), subject-subject interaction, key competencies, child-centeredness, educational environment, participants in the educational process (students – teacher – parents – community), primary school students.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	8
1.1. Розвиток та становлення ідей партнерської педагогіки.....	8
1.2. Партнерська педагогіка в зарубіжних освітніх системах: приклади та особливості.....	18
Висновки до першого розділу.....	28
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	31
2.1. Реалізація педагогіки партнерства в навчально-освітньому процесі.....	31
2.2. Суб'єктно-суб'єктна взаємодія в Новій українській школі.....	34
2.3. Методи й форми налагодження результативної педагогічної взаємодії....	37
Висновки до другого розділу.....	41
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ ПАРТНЕРСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	42
3.1. Педагогіка партнерства: від суб'єктно-діалогічної моделі до розширення освітнього простору (учні - вчитель - батьки - громада)	42
3.2. Трансформація ролі учня: від пасивного слухача до активного творця в умовах Нової української школи	60
3.3. Педагогічні стратегії та інструментарій для налагодження результативної взаємодії у початковій школі.....	71
Висновки до третього розділу.....	77
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85
ДОДАТКИ.....	93

ВСТУП

Актуальність теми. Реформування освіти в Україні: Нова українська школа - це масштабна реформа, спрямована на якісну зміну освітнього процесу, де однією з центральних ідей є відхід від авторитарної моделі навчання до людиноцентричної. Педагогіка партнерства є наріжним каменем цієї трансформації, адже вона передбачає співпрацю всіх учасників освітнього процесу [39].

Зміна ролі вчителя: у Новій українській школі вчитель перестає бути єдиним джерелом знань, перетворюючись на фасилітатора, наставника, партнера для учнів та їхніх батьків. [73].

Формування ключових компетентностей: сучасний світ вимагає від молоді не лише знань, а й умінь критично мислити, працювати в команді, вирішувати проблеми, бути креативними. Ці компетентності неможливо сформувати без активної взаємодії, відкритості та співпраці, які є основою педагогіки партнерства [11].

Побудова довіри та взаєморозуміння: відносини партнерства між усіма суб'єктами освітнього процесу (учні, вчителі, батьки, адміністрація, громада) сприяють формуванню атмосфери довіри, взаємоповаги та взаєморозуміння, що є необхідною умовою для ефективного навчання та розвитку особистості [9].

Виклики сьогодення: в умовах стрімких змін, інформаційного перевантаження та психологічних викликів, зокрема пов'язаних з війною, потреба у психологічній підтримці та створенні безпечного і підтримуючого освітнього середовища стає ще більш гострою. Педагогіка партнерства сприяє вирішенню цих завдань [5].

Теоретичні засади педагогіки партнерства в контексті Нової української школи ґрунтуються на кількох ключових підходах та принципах: гуманістична педагогіка (дитиноцентризм, самоцінність особистості, принципи суб'єкт-суб'єктної взаємодії), компетентнісний підхід (формування ключових компетентностей, активні методи навчання), системний підхід (взаємодія всіх

учасників освітнього процесу, єдність виховання та навчання, діалогічна педагогіка та зв'язок між усіма учасниками освітнього процесу).

Принципи реалізації педагогіки партнерства в Новій українській школі.

Взаємодія: активна співпраця та спілкування між усіма учасниками освітнього процесу [5]. Взаємоповага: повага до особистості кожного, його думки, почуттів та потреб [10]. Довіра: створення атмосфери відкритості, чесності та надійності [9]. Співвідповідальність: усвідомлення спільної відповідальності за результат та якість освітнього процесу [5]. Доброзичливість: створення позитивного емоційного клімату, підтримка та взаємодопомога [10]. Діалог: культивування відкритого спілкування, обміну думками та пошуку спільних рішень [6]. Розвиток: спрямованість на особистісний та професійний розвиток усіх учасників освітнього процесу [4].

Розробники та ідеологи Концепції Нової української школи та державних стандартів: представники Міністерства освіти і науки України, Інституту модернізації змісту освіти, Національної академії педагогічних наук України. Ці установи є основними розробниками та провайдерами реформи Нової української школи. Для них актуальність полягає у необхідності теоретичного обґрунтування та методичного забезпечення ключових принципів реформи, зокрема педагогіки партнерства [37].

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та тема безпосередньо пов'язаний з ключовими науковими програмами та державними стратегіями розвитку освіти в Україні, зокрема з Концепцією Нової української школи [37] та відповідними Державними стандартами освіти [17]. Вона інтегрується в наукові дослідження, спрямовані на теоретичне обґрунтування та практичне впровадження педагогіки партнерства як фундаментального принципу функціонування сучасної школи. Тема співвідноситься з науковими планами Національної академії педагогічних наук України, що зосереджені на розробці інноваційних освітніх технологій, формуванні ключових компетентностей учнів та підвищенні професійної майстерності педагогів в умовах реформування.

Крім того, робота є актуальною для регіональних та університетських наукових тем, які досліджують трансформаційні процеси в освітній галузі, ефективність суб'єкт-суб'єктної взаємодії та розвиток інклюзивного освітнього середовища, що в сукупності сприяє всебічному розвитку особистості в умовах демократизації суспільства.

Об'єктом дослідження є освітній процес у Новій українській школі, що орієнтований на налагодження результативної педагогічної взаємодії.

Предметом дослідження є ідеї та педагогічні стратегії партнерської педагогіки у контексті Нової української школи.

Для досягнення поставленої мети дослідження, а саме, всебічного розкриття теоретичних засад та практичних аспектів реалізації педагогіки партнерства в контексті Нової української школи, визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати сутність та основні концептуальні підходи до розуміння педагогіки партнерства у вітчизняній та зарубіжній науково-педагогічній думці.
2. Визначити особливості реалізації педагогіки партнерства в контексті Нової української школи.
3. Обґрунтувати методи і форму налагодження педагогічної взаємодії в контексті партнерської педагогіки.
4. Окреслити роль учасників освітнього процесу у межах реалізації суб'єктно-суб'єктної взаємодії.
5. Експериментально перевірити педагогічні стратегії налагодження результативної взаємодії у межах початкової школи.

Мета дослідження: розкриття потенціалу педагогіки партнерства як основи гармонізації взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу.

Для розв'язання поставлених у дослідженні завдань застосовано комплекс **методів дослідження**. Теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення) використано з метою вивчення наукових джерел, тлумачення та

уточнення ключових понять, ретроспективний аналіз для порівняння й зіставлення різних поглядів у педагогіці, психології та філософії на аспекти досліджуваної проблеми. Для всебічного аналізу та поглибленого розуміння сутності педагогіки партнерства був використаний арсенал емпіричних методів. До них належали: анкетування для збору узагальнених даних, бесіди для з'ясування індивідуальних поглядів, пряме та непряме спостереження для фіксації реальних взаємодій, а також самооцінювання та взаємооцінювання для рефлексії учасників процесу. Ключовим методом перевірки наукових положень та практичної ефективності педагогіки партнерства став педагогічний експеримент. Він охоплював констатувальний етап для діагностики існуючого стану та формувальний - для цілеспрямованого впливу і подальшого вимірювання змін. Методи математичної статистики застосовувались для опрацювання одержаних даних і встановлення кількісних залежностей між досліджуваними явищами та процесами.

Експериментальна база дослідження. Педагогічний експеримент проводився на базі Комунального закладу Сичавської гімназії Південнівської міської ради Одеського району Одеської області. Експеримент тривав з грудня 2024 року по травень 2025 року. Для діагностики було залучено 42 особи, 20 з яких увійшли до контрольної групи (КГ) та 22 - до експериментальної (ЕГ).

Організація експерименту здійснювалась у три етапи. Перший, організаційно-підготовчий етап, передбачав всебічне планування експерименту, включаючи визначення мети, завдань, гіпотези, об'єкта та предмета дослідження, а також розробку методики проведення та критеріїв оцінки результатів. Другий, творчо-практичний етап, охопив безпосередню реалізацію запланованих педагогічних умов, методів та форм роботи в освітньому процесі з урахуванням принципів педагогіки партнерства та збір емпіричних даних. Третій, контрольнo-корекційний етап, полягав в аналізі та інтерпретації отриманих даних, оцінці ефективності впроваджених змін, порівнянні

результатів з початковою гіпотезою та, та внесенні коректив у подальшу роботу.

Наукова новизна полягає у наданні сучасного, глибокого розуміння педагогіки партнерства, що враховує унікальний соціально-політичний та освітній ландшафт України. Це робить дослідження надзвичайно актуальним та вносить оригінальні знання в галузь педагогічної науки, особливо в умовах, що постраждали від кризи.

Практичне значення одержаних результатів дослідження охоплює численні рівні освітньої системи - від окремих вчителів та батьків до інституційної адміністрації та національних політиків. Це вказує на потенціал широкого впливу та масштабованості результатів дослідження. Дослідження розроблено таким чином, щоб бути високо застосовним, надаючи дієві знання, які можуть бути впроваджені різними зацікавленими сторонами.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження були оприлюднені на семінарі: «Освітній ланч» для вчителів початкових класів 24 січня 2025 року, Ліцей №3 «Авторська школа М. П. Гузика» Південнівської міської ради Одеського району Одеської області та дводенній XI Міжнародній науково-методичній онлайн-конференції «Проблеми методичної освіти ПМО-2025» 10.04-11.04.2025 року. Секція 2. Організація навчання математики в початковій ланці Нової української школи, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, обмін досвідом: виступ «Впровадження партнерської педагогіки на уроках математики в початковій ланці Нової української школи» (Додаток А).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг магістерської роботи становить 135 сторінок, з яких 84 сторінки основного тексту. Робота містить 2 діаграми, 1 рисунок, 5 таблиць.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

1.1. Розвиток та становлення ідей партнерської педагогіки

Педагогіка партнерства є однією з ключових концепцій сучасної освіти, що акцентує увагу на взаємодії та співпраці між усіма учасниками освітнього процесу: учнями, вчителями, батьками та громадою. Вона передбачає перехід від авторитарної моделі навчання до діалогічної, де кожен суб'єкт є активним учасником і має право на голос та ініціативу [14]. Ця ідея не нова для української педагогіки, яка історично мала сильні традиції гуманізму та співробітництва, хоча й не завжди реалізовувані в повній мірі через різні історичні обставини.

У науковій літературі існує безліч теорій та поглядів на педагогіку партнерства. Основними теоретичними концепціями, на яких будується дослідження, є: гуманістична педагогіка, що розглядає дитину як центральну фігуру освітнього процесу, визнаючи її гідність, самоцінність та право на розвиток власного потенціалу. В Україні значний внесок у розвиток гуманістичних ідей зробив видатний вчений Василь Олександрович Сухомлинський. Він, зокрема, наголошував на створенні «школи радості», де дитина почувається комфортно та захищено, а навчальний процес будується на взаємній повазі та довірі [66].

Варто звернути увагу на наукову позицію щодо партнерської педагогіки Михайла Бахтіна. Автор у своїх дослідженнях акцентує увагу на діалогічній педагогіці, наголошуючи на тому, що «...діалогічна педагогіка, яка підкреслює значення відкритого діалогу, взаєморозуміння та конструктивної комунікації між учителем і учнем, а також між учнями. Ця концепція тісно пов'язана з ідеями Михайла Бахтіна про діалогічність мислення та спілкування» [4]. Варто зазначити, що Олена Пометун у своїх дослідженнях розглядає педагогіку

партнерства як ефективний інструмент для реалізації компетентнісного підходу [56]. На думку авторки, основна цінність компетентнісного підходу полягає в тому, що він орієнтує освіту на формування ключових компетентностей, необхідних для успішної життєдіяльності та самореалізації особистості. У цьому контексті педагогіка партнерства стає важливою складовою, адже вона сприяє розвитку: соціальних та громадянських компетентностей, що допомагають учням стати свідомими та відповідальними членами суспільства; комунікативних навичок, завдяки яким учні вчаться ефективно спілкуватися та висловлювати свої думки; уміння працювати в команді, що є однією з найважливіших навичок у сучасному світі.

Серед вчених та наукових шкіл, які займалися дослідженням у цьому напрямі, варто виокремити низку вітчизняних та зарубіжних фахівців. В Україні, крім згаданих вище, значну роль у розробці ідей партнерської взаємодії відіграли такі вчені, як Надія Бібік, що досліджує концепцію особистісно орієнтованого виховання [5], та Олена Пометун, яка акцентує увагу на інтерактивних технологіях навчання та методах, що сприяють розвитку критичного мислення та співпраці [57].

Зокрема, Віктор Мозговий підкреслює, що «педагогіка партнерства виступає як квінтесенція сучасних освітніх парадигм, яка інтегрує гуманістичні цінності та діяльнісні підходи, забезпечуючи перехід від авторитарної до суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому процесі» [44].

Порівнюючи різні точки зору, опубліковані у літературі, можна зазначити, що вітчизняні дослідники часто роблять акцент на морально-етичних та виховних аспектах педагогіки партнерства, підкреслюючи її роль у формуванні національної свідомості та громадянської позиції. Зарубіжний досвід, зокрема країн Західної Європи та Північної Америки, часто більше зосереджений на практичних аспектах імплементації партнерських моделей в освітній процес, таких як розвиток співуправління в школах, залучення батьків до прийняття рішень, використання проєктних методик та спільних досліджень.

Наприклад, у роботах Джона Дьюї підкреслюється важливість активної участі учнів у пізнавальній діяльності та досвідного навчання, що є основою партнерських відносин [77]. Вивчення досвіду Фінляндії, де педагогіка партнерства є наріжним каменем освітньої системи, демонструє ефективність децентралізації управління, автономії шкіл та високого рівня довіри між усіма учасниками освітнього процесу [93].

Незважаючи на значні досягнення, існують і дискусійні та невирішені проблеми. Варто звернути увагу на наукову позицію щодо партнерської педагогіки, яку розглядає Василь Кремінь. Автор у своїх дослідженнях акцентує увагу на «реалізації принципу рівності партнерів в умовах традиційної ієрархічної структури школи, яка є ключовим завданням сучасної освіти. Вона вимагає переходу від авторитарної моделі управління до демократичної, від суб'єкт-об'єктних відносин - до суб'єкт-суб'єктних, коли вчитель і учень, учитель і батьки, учитель і адміністрація стають рівноправними учасниками освітнього процесу, об'єднаними спільною метою - особистісним розвитком і самореалізацією дитини. Як забезпечити справжню рівноправність між учителем, який має певний авторитет і відповідальність за навчальний процес, та учнем чи батьками? Ця проблема потребує глибокого аналізу та розробки конкретних механізмів, що дозволять перейти від декларацій до реальних дій» [40].

Інша дискусійна проблема стосується оцінювання в умовах партнерства. Чи відповідають традиційні системи оцінювання принципам партнерської педагогіки, чи вони потребують кардинальних змін? Традиційні системи, засновані на балах (наприклад, 12-бальна шкала в Україні), часто сфокусовані на кінцевому результаті та підсумковому контролі. Вони можуть створювати конкурентне середовище, де учні орієнтуються на отримання високої оцінки, а не на процес навчання. Це може суперечити принципам партнерства, які акцентують на співпраці, взаємодії та підтримці.

Саме тому деякі вчені, зокрема Ірина Тарнавська [69] пропонують відмовитися від бальних систем. Замість них пропонується впроваджувати такі підходи: формувальне оцінювання: зосереджується на постійному зворотньому зв'язку, що допомагає учневі зрозуміти свої сильні та слабкі сторони, а також визначити шляхи для покращення. Воно не оцінює, а спрямовує; самооцінювання: дозволяє учням самостійно аналізувати свою роботу, розвиваючи відповідальність, критичне мислення та вміння самостійно регулювати свій навчальний процес.

Ці методики краще відповідають ідеям партнерської педагогіки, оскільки вони сприяють розвитку внутрішньої мотивації, усвідомленості та активної позиції учня в навчальному процесі.

Моє ставлення до цих проблем полягає в тому, що їхнє вирішення можливе через поетапну трансформацію освітнього середовища, яка включатиме як зміни в законодавстві, так і активну роботу з педагогічними колективами щодо формування нової педагогічної культури. Альтернативні пропозиції щодо їх розв'язання включають: розробку гнучких моделей співуправління, що враховують особливості різних освітніх установ; впровадження індивідуальних освітніх траєкторій; широке застосування проєктних та дослідницьких методів навчання; розвиток навичок фасилітації у педагогів для ефективного ведення діалогу та вирішення конфліктів.

Законодавче та нормативно-правове забезпечення педагогіки партнерства в Україні останніми роками зазнало значних змін, що відображає прагнення держави до модернізації освітньої системи та інтеграції в європейський освітній простір. Основоположним документом, що закріплює принципи педагогіки партнерства, є Закон України «Про освіту» (2017) [21]. Цей закон визначає основні засади функціонування освіти в Україні. Крім Закону України «Про освіту», важливим документом є також Концепція «Нова українська школа», яка є рамковим документом, що деталізує принципи та напрями реформування загальної середньої освіти [37]. Нова українська школа прямо наголошує на

«педагогіці партнерства» як одній із ключових складових, підкреслюючи, що вона ґрунтується на взаєморозумінні, взаємоповазі, довірі, діалозі та рівності [36]. Концепція передбачає активне залучення батьків до життя школи, розвиток учнівського самоврядування та співпрацю з місцевими громадами.

Державні стандарти початкової, базової середньої та профільної середньої освіти також відображають принципи педагогіки партнерства, оскільки вони орієнтовані на компетентнісний підхід, що вимагає активної взаємодії учнів, їхньої участі в проєктній діяльності та вирішенні проблем, а також формування соціальних та громадянських компетентностей [17]. Наприклад, в оновлених стандартах чітко простежується перехід від «знаннєвої» парадигми до «компетентнісної», що стимулює розвиток інтерактивних методів навчання, а отже, і партнерської взаємодії.

Для повного розуміння сутності педагогіки партнерства в контексті Нової української школи необхідно чітко визначити ключові категорії та поняття, спираючись на сучасні наукові джерела.

Олександра Савченко у своїх дослідженнях акцентує увагу на тому, що педагогіка партнерства - це не просто сукупність методик, а комплексна філософія та інноваційна практика, яка ґрунтується на принципах взаємоповаги, довіри та рівноправності між усіма учасниками освітнього процесу: учнями, батьками, вчителями та адміністрацією [60]. Її головна мета, на думку авторки, - створити підтримуюче середовище для особистісного розвитку та самореалізації кожного. Тетяна Байбара, розширюючи цю ідею, наголошує, що партнерська педагогіка передбачає перехід від авторитарної моделі до моделі співпраці та співтворчості [3]. Таким чином, вона підкреслює трансформаційний характер цього підходу, який змінює традиційну ієрархію на горизонтальні зв'язки. Варто відзначити, що Ольга Бондар у своїх наукових працях звертає особливу увагу на суб'єкт-суб'єктні відносини як на визначальний тип взаємодії в педагогіці партнерства [7]. Авторка підкреслює, що в рамках цієї моделі кожен учасник освітнього процесу (учень, вчитель,

батьки) сприймається як активна та відповідальна особистість, що має власні потреби, інтереси та право на ініціативу. На відміну від застарілих суб'єкт-об'єктних відносин, де учень виступає пасивним об'єктом, суб'єкт-суб'єктна взаємодія передбачає діалог, рівноправну співпрацю та взаємний вплив. За її переконанням, саме такий підхід є невід'ємною основою для реалізації педагогіки партнерства та розвитку самостійності всіх сторін.

У педагогічних обґрунтуваннях щодо взаємодії у межах освітнього процесу виділяють наступні рівні педагогічної взаємодії, а саме: партнерство «вчитель-учень», яке ґрунтується на діалозі, довірі, взаємоповазі, спільній діяльності та відповідальності за результати навчання - це передбачає перехід від авторитарного стилю керівництва до співпраці, де вчитель виступає як фасилітатор, ментор, а не лише транслятор знань [73]; партнерство «вчитель-батьки», що передбачає активне залучення батьків до освітнього процесу, їхню участь у прийнятті рішень щодо навчання та виховання дітей, спільне планування та реалізацію освітніх проєктів - це вимагає відкритої комунікації та взаємного розуміння цілей [35]; партнерство «учень-учень», яке реалізується через групову роботу, проєктну діяльність, взаємодопомогу, формування навичок співпраці та вирішення конфліктів - розвиток цих відносин є ключовим для формування соціальних компетентностей; партнерство «школа-громада», що полягає у взаємодії закладу освіти з місцевими органами самоврядування, громадськими організаціями, підприємствами, культурними установами для створення єдиного освітнього простору та задоволення потреб громади - це дозволяє школі стати відкритим центром для місцевої спільноти [8]; партнерство «вчитель-адміністрація», яке характеризується взаємною підтримкою, відкритістю до інновацій, спільним вирішенням проблем та формуванням сприятливого психологічного клімату в колективі [55].

Також науковці акцентують увагу на врахуванні цільової спрямованості у контексті педагогічної взаємодії, визначаючи: навчальне партнерство, що спрямоване на підвищення ефективності освітнього процесу, формування

компетентностей та досягнення високих результатів навчання; виховне партнерство, яке орієнтоване на формування цінностей, моральних якостей, громадянської свідомості та соціальної відповідальності; управлінське партнерство, що стосується спільного прийняття рішень, розподілу відповідальності та участі всіх зацікавлених сторін в управлінні освітнім закладом (наприклад, через піклувальні ради, батьківські комітети). Щодо форми реалізації, то тут дослідники звертають увагу на: пряме партнерство: безпосередня взаємодія між суб'єктами (особисті зустрічі, спільні заходи); опосередковане партнерство: взаємодія через інформаційні технології, дистанційні платформи, спільні онлайн-проекти.

Реалізація педагогіки партнерства в контексті Нової української школи ґрунтується на кількох взаємопов'язаних концептуальних підходах, які формують її методологічну базу.

Особистісно орієнтований підхід: центральним у цьому підході є дитина з її унікальними потребами, інтересами та здібностями. Освітній процес будується таким чином, щоб максимально сприяти розкриттю потенціалу кожної особистості, її самореалізації та саморозвитку. Вчитель виступає як помічник, який створює умови для розвитку, а не нав'язує готові знання. Цей підхід тісно пов'язаний з ідеями гуманістичної педагогіки, що пропагує повагу до гідності кожної людини [10].

Компетентнісний підхід: цей підхід фокусується на формуванні ключових та предметних компетентностей, які дозволяють учням не лише засвоювати знання, а й ефективно застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях. Педагогіка партнерства сприяє розвитку таких критично важливих компетентностей, як комунікативна, соціальна, громадянська, підприємницька, що вимагають співпраці, вирішення проблем та критичного мислення [5].

Системний підхід: розглядає освітній процес як цілісну систему, де всі елементи (учні, вчителі, батьки, адміністрація, освітнє середовище) взаємопов'язані та взаємодіють. Ефективність педагогіки партнерства залежить

від гармонійної взаємодії всіх цих елементів, а будь-які зміни в одному з них впливають на всю систему. Це дозволяє враховувати складність і багатогранність освітнього процесу [40].

Діяльнісний підхід: акцентує увагу на активній діяльності учнів у процесі пізнання та навчання. Замість пасивного засвоєння інформації, учні стають активними суб'єктами, які досліджують, експериментують, вирішують завдання та створюють щось нове. Партнерство в цьому контексті виявляється у спільній діяльності вчителя та учнів, де кожен робить свій внесок у спільний результат [12].

Культурологічний підхід: підкреслює роль культури у формуванні особистості та освітньому процесі. Педагогіка партнерства розглядається як елемент сучасної педагогічної культури, що базується на цінностях діалогу, толерантності, взаємоповаги та співпраці. Вона сприяє передачі та примноженню культурних цінностей, формуванню поваги до різноманіття. Реалізація педагогіки партнерства в освітньому середовищі є складним процесом, на який впливає низка чинників. Їх врахування є критично важливим для успішної імплементації партнерських моделей.

1. Людський чинник (готовність суб'єктів): готовність педагогів: включає не лише знання методик партнерства, а й психологічну готовність до зміни ролі, відмову від авторитарних методів, вміння будувати діалог, довіряти учням та батькам. Важливою є здатність до емпатії, фасилітації та рефлексії [2]. Готовність учнів: передбачає розвиток навичок самоорганізації, відповідальності, ініціативності, критичного мислення та вміння працювати в команді. Це потребує поступового формування через спеціально організовану діяльність. Готовність батьків: вимагає усвідомлення ними своєї ролі як рівноправних партнерів у освітньому процесі, а не лише спостерігачів. Необхідна їхня відкритість до співпраці, готовність до конструктивного діалогу та спільних дій [35, с. 55].

2. Організаційний чинник (управлінська підтримка): керівництво закладу освіти повинно виступати ініціатором та підтримкою змін, створювати умови для реалізації партнерства, заохочувати педагогів, сприяти обміну досвідом та забезпечувати необхідними ресурсами. Гнучкість освітнього процесу: можливість адаптувати навчальні плани, методики, форми роботи до потреб учасників, відхід від жорстких рамок та уніфікації. Система оцінювання: перехід від суто контролюючої функції до формувального оцінювання, самооцінювання, взаємооцінювання, що сприяє розвитку внутрішньої мотивації та відповідальності учнів [55].

3. Матеріально-технічний чинник: наявність сучасних навчальних приміщень, обладнання, доступ до інформаційних технологій сприяє реалізації інтерактивних форм навчання та проєктної діяльності, що є основою партнерства [26].

4. Соціокультурний чинник - суспільна підтримка: сприйняття ідеї партнерства суспільством, батьками, вчителями, формування нової педагогічної культури в цілому. Ціннісні орієнтації: укорінення в освітньому просторі цінностей демократії, толерантності, взаємодопомоги, поваги до особистості. Незважаючи на активний розвиток педагогіки партнерства в Україні, залишається низка питань, які потребують подальшого глибокого дослідження. Виявлення цих напрямків дозволить не лише поглибити теоретичні засади, а й розробити ефективніші практичні рекомендації для її впровадження [54].

Розробка критеріїв та показників ефективності педагогіки партнерства: необхідно створити чіткі інструменти для оцінки рівня розвитку партнерських відносин у закладах освіти, що дозволить об'єктивно оцінювати прогрес та виявляти проблемні зони [19]. Це може включати розробку анкет, шкал спостережень, методів аналізу кейсів.

Дослідження впливу педагогіки партнерства на академічні успіхи та особистісний розвиток учнів: потрібні ґрунтовні емпіричні дослідження, які б довели прямий зв'язок між застосуванням партнерських методик та

покращенням навчальних результатів, формуванням ключових компетентностей, а також розвитком соціальних та емоційних навичок учнів [70].

Вивчення особливостей реалізації педагогіки партнерства в різних освітніх контекстах: дослідження може стосуватися специфіки партнерства в дошкільній, початковій, базовій середній та старшій профільній школі, а також у закладах професійної та вищої освіти [15]. Кожен рівень має свої особливості, які потребують окремого аналізу.

Розробка ефективних програм підготовки та перепідготовки педагогів для реалізації педагогіки партнерства: необхідно створити інноваційні курси підвищення кваліфікації, тренінги та майстер-класи, які б не лише надавали теоретичні знання, а й формували практичні навички фасилітації, медіації, конструктивного діалогу та ефективної проектної діяльності [45].

Дослідження впливу цифрових технологій на розвиток партнерських відносин: зростаюча роль дистанційного навчання та онлайн-платформ відкриває нові можливості для партнерської взаємодії. Критично важливо вивчити, як цифрові інструменти можуть сприяти або перешкоджати розвитку партнерства, і розробити рекомендації щодо їх ефективного та безпечного використання [33].

Аналіз міжнародного досвіду реалізації педагогіки партнерства та можливостей його адаптації до українських реалій: глибоке вивчення успішних моделей партнерства в інших країнах (наприклад, Фінляндія, Канада, країни Балтії) дозволить визначити їхній потенціал для імплементації в українську освітню систему, з обов'язковим урахуванням національної специфіки, культурних особливостей та сучасних викликів.

Дослідження ролі громадських організацій та місцевих громад у формуванні та розвитку партнерських відносин у школі: необхідно вивчити механізми взаємодії школи з громадськістю, виявити успішні приклади

співпраці (наприклад, спільні проєкти, волонтерські ініціативи) та розробити конкретні рекомендації щодо її активізації та інституціоналізації [41].

1.2. Партнерська педагогіка в зарубіжних освітніх системах: приклади та особливості

Розпочинаючи аналіз проблеми запровадження партнерської педагогіки в зарубіжних освітніх системах, звернімося до досвіду Фінляндської Республіки. Фінська освітня система всесвітньо відома своєю високою ефективністю, справедливістю та інноваційними підходами. В основі фінської моделі лежить глибока відданість партнерській педагогіці, яка створює екосистему співпраці, де учні, вчителі, батьки та ширша громада працюють разом для досягнення спільних освітніх цілей. Цей розділ досліджуватиме ключові характеристики фінської освіти, що демонструють партнерство, і те, як ці принципи втілюються в життя.

Відмінні риси фінської освітньої системи, що формують партнерство: успіх фінської освіти полягає не лише в окремих блискучих політиках, а в цілісному підході, заснованому на довірі, професіоналізмі та орієнтованості на учня. Ці фундаментальні елементи природно призводять до сильної культури партнерства.

Наголос на індивідуалізованому навчанні: фінські школи надають пріоритет задоволенню унікальних потреб кожного учня. Замість універсального підходу, вчителі мають право адаптувати навчання, завдання та підтримку на основі стилів навчання, темпу та інтересів учнів. Ця індивідуалізація сприяє відчуттю відповідальності за навчання та визнає учня активним учасником своєї освітньої подорожі, а не просто пасивним отримувачем інформації. Це вимагає партнерського підходу, де голос і потреби учня є центральними [89].

Мінімізація стандартизованого тестування: на відміну від багатьох інших освітніх систем, які значною мірою покладаються на стандартизовані тести з високими ставками, Фінляндія йде іншим шляхом. Національних стандартизованих тестів для учнів немає до закінчення старшої школи. Ця політика знижує стрес, заохочує глибше навчання, а не запам'ятовування, і дозволяє вчителям зосередитися на цілісному розвитку, а не на «навчанні заради тесту». Ця глибока довіра до професійного судження вчителів є нарізним каменем партнерства, що дає їм змогу справді співпрацювати з учнями на їхніх навчальних шляхах [93].

Сильні системи підтримки учнів: фінські школи розроблені як високопідтримуючі середовища. Кожен учень має доступ до широкого спектра підтримки, включаючи вчителів спеціальної освіти, шкільних консультантів, шкільних психологів та соціальних працівників. Ця комплексна мережа підтримки гарантує, що жоден учень не залишиться позаду, а його благополуччя є пріоритетним. Цей проактивний та спільний підхід серед допоміжного персоналу, вчителів та батьків є чітким проявом партнерства, що гарантує, що учень оточений мережею турботи та експертизи [82].

Високий статус та професіоналізм вчителів: викладання є високошанованою та затребуваною професією у Фінляндії. Усі вчителі зобов'язані мати ступінь магістра, а програми підготовки вчителів ґрунтуються на дослідженнях та є високоселективними. Цей професіоналізм надає вчителям значну автономію в класі та розробці навчальних програм, сприяючи відносинам довіри та поваги між вчителями, учнями та батьками. Вчителі розглядаються як висококваліфіковані фахівці, здатні приймати обґрунтовані рішення для своїх учнів, що робить їх рівноправними партнерами у навчальному процесі [79].

Фінляндія надає широкі рекомендації, дозволяючи муніципалітетам та окремим школам значну автономію у розробці своїх місцевих навчальних програм. Ця гнучкість дозволяє школам адаптувати методи викладання та зміст

до конкретних потреб та інтересів своїх учнів та місцевої громади. Цей локалізований підхід заохочує співпрацю між вчителями та між школами та громадою, забезпечуючи актуальність та залученість.

Теоретичні основи фінської системи перетворюються на конкретні приклади партнерства у повсякденному шкільному житті: співпраця між вчителями, учнями, батьками та громадою, яка глибоко вкорінена у фінській освітній культурі; співпраця між вчителями: вчителі часто працюють разом, ділячись найкращими практиками, спільно плануючи уроки та спільно оцінюючи прогрес учнів. Це колегіальне середовище, часто полегшене через професійні навчальні спільноти (PLC), сприяє колективній відповідальності за успіх учнів. Спільне викладання, де два вчителі співпрацюють в одному класі, також стає все більш поширеним; співпраця між учнями та вчителями (голос та активність учнів): учні активно залучаються до встановлення навчальних цілей, осмислення свого прогресу та надання зворотного зв'язку щодо методів викладання. Починаючи з початкової школи, учнів заохочують брати участь у дискусіях про те, що вони хочуть вивчити, як вони хочуть це вивчити та як вони продемонструють своє розуміння. Ця участь розширює можливості учнів та культивує відчуття спільної відповідальності за результати навчання, роблячи їх активними суб'єктами власної освіти; партнерство батьків та школи (залучення сім'ї): батьки розглядаються як вирішальні партнери в освіті своєї дитини. Регулярне, відкрите спілкування, часто індивідуальне з вчителями, є першочерговим. Батьки отримують інформацію про академічний та соціальний прогрес своєї дитини, і їх заохочують обговорювати проблеми та співпрацювати над стратегіями покращення. Хоча індивідуальна взаємодія сильна, батьки також можуть брати участь у батьківських асоціаціях або органах управління школою, вносячи свої погляди на шкільну політику; залучення громади: школи інтегровані у свої місцеві громади, часто співпрацюючи з місцевими підприємствами, культурними установами та соціальними службами. Це широке залучення громади збагачує навчальний

досвід та демонструє, що освіта є спільною відповідальністю суспільства, сприяючи партнерству, що виходить за межі класних кімнат; менторство та навчання однолітків: менторство поширене на різних рівнях. Досвідчені вчителі часто наставляють нових колег, забезпечуючи передачу знань та найкращих практик. Крім того, активно заохочується навчання однолітків серед учнів, причому учні часто працюють у групах, навчаючи одне одного та надаючи конструктивний зворотний зв'язок. Ця взаємодія між однолітками підтверджує ідею, що навчання є спільною справою, де кожен вносить свій вклад та отримує вигоду.

Фінська освітня система є потужним прикладом того, як міцне та довірче партнерство між усіма зацікавленими сторонами може призвести до видатних освітніх результатів. Її акцент на індивідуалізованому навчанні, професійній автономії та спільній залученості є переконливою моделлю для інших націй, що прагнуть створити більш справедливі, привабливі та ефективні навчальні середовища.

Досвід Канади в освіті є цінним прикладом того, як принципи партнерства та співпраці можуть ефективно впроваджуватися для створення інклюзивного та орієнтованого на учня освітнього середовища. Канадська освітня система, хоч і децентралізована з варіаціями в різних провінціях і територіях, загалом прагне створити інклюзивне, високоякісне та учнівсько-орієнтоване навчальне середовище. Це прагнення природно призводить до широкого впровадження принципів партнерської педагогіки, де співпраця між учнями, вчителями, батьками та громадою є ключовим елементом.

Ключові особливості канадської освітньої системи, що сприяють партнерству: децентралізація та провінційна автономія: кожна канадська провінція, програми та освітні практики до місцевих потреб та культурних особливостей, що часто стимулює партнерство на місцевому рівні. Хоча існують відмінності, спільний акцент робиться на цілісному розвитку, критичному мисленні та креативності [90]. Наголос на інклюзивній освіті:

Канада є лідером у впровадженні інклюзивних практик, які передбачають навчання учнів з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх класах. Це вимагає тісної співпраці між вчителями загальної та спеціальної освіти, допоміжним персоналом, батьками та зовнішніми спеціалістами для розробки індивідуальних планів навчання та надання необхідної підтримки [75, 176].

Мультикультуралізм та різноманітність: Канада є мультикультурною країною, і її освітня система прагне відображати та поважати це різноманіття. Це вимагає від шкіл та вчителів тісної співпраці з сім'ями з різних культурних та мовних середовищ, щоб гарантувати, що всі учні почуватимуться включеними та підтримуваними [85, 248]. Зосередженість на «м'яких навичках» та компетенціях ХХІ століття: окрім академічних знань, канадська освіта активно розвиває такі навички, як співпраця, спілкування, критичне мислення та вирішення проблем. Ці компетенції нерозривно вимагають інтерактивних та партнерських методів викладання [76].

У Канаді партнерство в освіті проявляється через активну участь учнів у прийнятті рішень щодо навчання та шкільного життя - від роботи в учнівських радах і фокус-групах до опитувань про шкільний клімат та співавторства навчальних програм, особливо у вищій освіті, де поширюється підхід «Учні як партнери» [84].

Проектне та проблемно-орієнтоване навчання (PBL): ці педагогічні підходи широко використовуються та втілюють партнерство. Учні працюють у групах, співпрацюючи з вчителями та зовнішніми експертами для вирішення реальних проблем, сприяючи спільній відповідальності та самостійності [86].

Індивідуальні навчальні шляхи: заохочується надання учням більшої автономії у виборі предметів, проєктів та навчальних шляхів, які відповідають їхнім інтересам та цілям [76].

Залучення батьків та сім'ї: батьківські консультативні ради (РАС): у багатьох провінціях батьки мають право формувати РАС, які слугують голосом батьків на шкільному рівні. Вони консультують шкільну адміністрацію та

вчителів з питань, пов'язаних з функціонуванням школи. Відкрите спілкування та співпраця: школи підтримують регулярне та відкрите спілкування з батьками через звіти про успішність, батьківсько-вчительські конференції, онлайн-платформи та індивідуальні зустрічі. Заохочується активна участь батьків у підтримці навчання дітей вдома.

Волонтерство та шкільні заходи: батьки часто волонтерять у класах, бібліотеках, під час шкільних екскурсій та на спеціальних заходах, зміцнюючи зв'язки між школою та сім'ями [84]. Двосторонній обмін знаннями: канадські підходи до залучення батьків часто наголошують не лише на інформуванні батьків, а й на використанні їхніх знань та досвіду як цінних ресурсів для шкіл, особливо в контексті мультикультуралізму [85].

Співпраця вчителів та професійні навчальні спільноти (PLC): співпраця та обмін знаннями: канадські школи активно розвивають культуру співпраці між вчителями. PLC є поширеною практикою, де вчителі працюють разом над плануванням уроків, аналізом даних учнів, розробкою нових педагогічних стратегій та обміном найкращими практиками [80, 225]. Наставництво та коучинг: досвідчені вчителі часто наставляють молодших колег, забезпечуючи професійний розвиток та взаємну підтримку [84].

Спільне викладання (Co-teaching): особливо в інклюзивних класах, спільне викладання є поширеною практикою, де два вчителі співпрацюють для ефективного навчання різноманітних груп учнів [83].

Партнерство з громадою: використання місцевих ресурсів: школи співпрацюють з місцевими організаціями, університетами, підприємствами та волонтерами, щоб надати учням додаткові можливості для навчання, такі як стажування, позакласні програми та наставництво [94]. Школи як громадські центри: у багатьох випадках школи функціонують як громадські центри, пропонуючи програми для сімей та дорослих, що зміцнює їхню інтеграцію в місцеву екосистему [90]. Участь громади у прийнятті рішень на

районному/провінційному рівні: громадськість може брати участь у консультаціях щодо освітньої політики на ширшому рівні.

Канадська освітня система завдяки своїй гнучкості та відданості інклюзивності демонструє значний прогрес у впровадженні партнерської педагогіки. Цей підхід підкреслює колективну відповідальність за успіх кожного учня та сприяє створенню динамічного, адаптивного та підтримуючого навчального середовища.

Досвід Японії є надзвичайно цінним у контексті вивчення освітніх систем. Як зазначають дослідники, японська початкова освіта має низку унікальних особливостей, які відрізняють її від західних моделей.

Акцент на вихованні особистості: перші роки навчання в японській школі присвячені не стільки академічним знанням, скільки соціалізації та формуванню характеру. Учні опановують правила поведінки, вчать поважати старших, працювати в команді та допомагати один одному. Це створює міцний фундамент для подальшого навчання та життя в суспільстві. Спільна праця та відповідальність: японська система активно впроваджує практику наведення порядку в класі та школі самими учнями. Вони прибирають, готують обіди та доглядають за рослинами. Це не лише формує почуття відповідальності та дисципліни, а й вчить цінувати спільну працю.

Авторитет вчителя: вчитель у Японії користується високим авторитетом і повагою як з боку учнів, так і з боку батьків. Це створює сприятливу атмосферу для навчання та виховання, де педагог може повною мірою реалізувати свій потенціал. Японська система, з її акцентом на вихованні та колективній відповідальності, може слугувати цікавим зразком для роздумів та можливого запозичення окремих елементів.

Японська початкова школа (shōgakkō) є першим і дуже важливим етапом в освітній системі Японії, відомим своєю ефективністю та унікальними підходами до виховання та навчання. Початкова освіта триває шість років, починається у віці 6 років і є обов'язковою та безкоштовною в державних

школах [90]. Японська початкова освіта має на меті не лише передачу академічних знань, але й всебічний розвиток дитини, приділяючи значну увагу формуванню характеру, соціальних навичок та почуття приналежності до спільноти.

Ключові принципи включають: моральне виховання (Dotoku): це окремий предмет, присвячений вихованню етичних цінностей, поваги до інших, відповідальності та громадянської свідомості [78]; співпрацю та колективізм: навчання відбувається у класах, де учні часто працюють у групах для розвитку навичок співпраці, спілкування та взаємодопомоги ; дисципліну та відповідальність: дітей з раннього віку навчають самодисципліні та відповідальності за свої вчинки, а також за спільне шкільне середовище; навчальний процес та розклад.

Тривалість шкільного дня: шкільний день зазвичай триває близько 6 годин, приблизно з 8:30 до 14:30. Учні мають короткі перерви на перекус та довшу перерву на обід. Тривалість уроків: уроки в початковій школі зазвичай тривають 45 хвилин.

Предмети: основні предмети включають японську мову та літературу, математику, природознавство, суспільствознавство, музику, мистецтво (малювання та рукоділля) та фізичне виховання. Також є заняття, присвячені життєвим навичкам (що інтегрують елементи природознавства та суспільствознавства). Англійська мова зазвичай викладається з 5-6 класу через неформальні заняття [88]. Відсутність великого обсягу домашніх завдань: у початковій школі домашні завдання зазвичай не задаються, що дозволяє дітям зосередитися на позашкільних заходах та дозвіллі. Відсутність стандартизованих національних підручників: хоча існує національна навчальна програма (Courses of Study), затверджена Міністерством освіти, культури, спорту, науки і технологій, конкретні підручники обираються муніципальними освітніми комітетами або адміністраціями шкіл. Відсутність зовнішніх іспитів: учні не проходять стандартизовані національні тести до кінця початкової

школи. Наголос робиться на формувальному оцінюванні та розвитку здібностей, а не на порівняльних результатах.

У Японії унікальна система «класний керівник» (Kurasu Tan'nin-sei): у початковій школі один учитель, відомий як «класний керівник», викладає майже всі предмети одному й тому ж класу. Це дозволяє вчителю добре пізнати кожного учня та стежити за його загальним розвитком.

Прибирання школи учнями: учні активно беруть участь у щоденному прибиранні школи. Це не лише підтримує чистоту, а й прищеплює відповідальність, повагу до спільних просторів та розуміння важливості спільної роботи [78].

Шкільний обід (Kyūshoku): у більшості шкіл учні обідають, часто їжа готується на місці з акцентом на збалансоване харчування. Учні часто допомагають подавати їжу та прибирати, що також є частиною виховання відповідальності [88]. Шкільна форма: хоча учні початкових класів часто носять звичайний дитячий одяг, форма є обов'язковою для багатьох позакласних заходів або в деяких приватних школах.

Комітети та клуби: діти активно беруть участь у різних шкільних комітетах та клубах, що допомагає розвивати їхні інтереси, соціальні навички та лідерські якості [90]. Роль вчителів та батьків: високий статус вчителів: професія вчителя в Японії дуже шанована. Вчителі початкової школи є «універсалами» й відповідають за цілісний розвиток своїх учнів [78]. Очікувана участь батьків: у Японії участь батьків у вихованні дитини не просто заохочується, а очікується. Батьки розглядаються як ключові партнери, які співпрацюють з учителями.

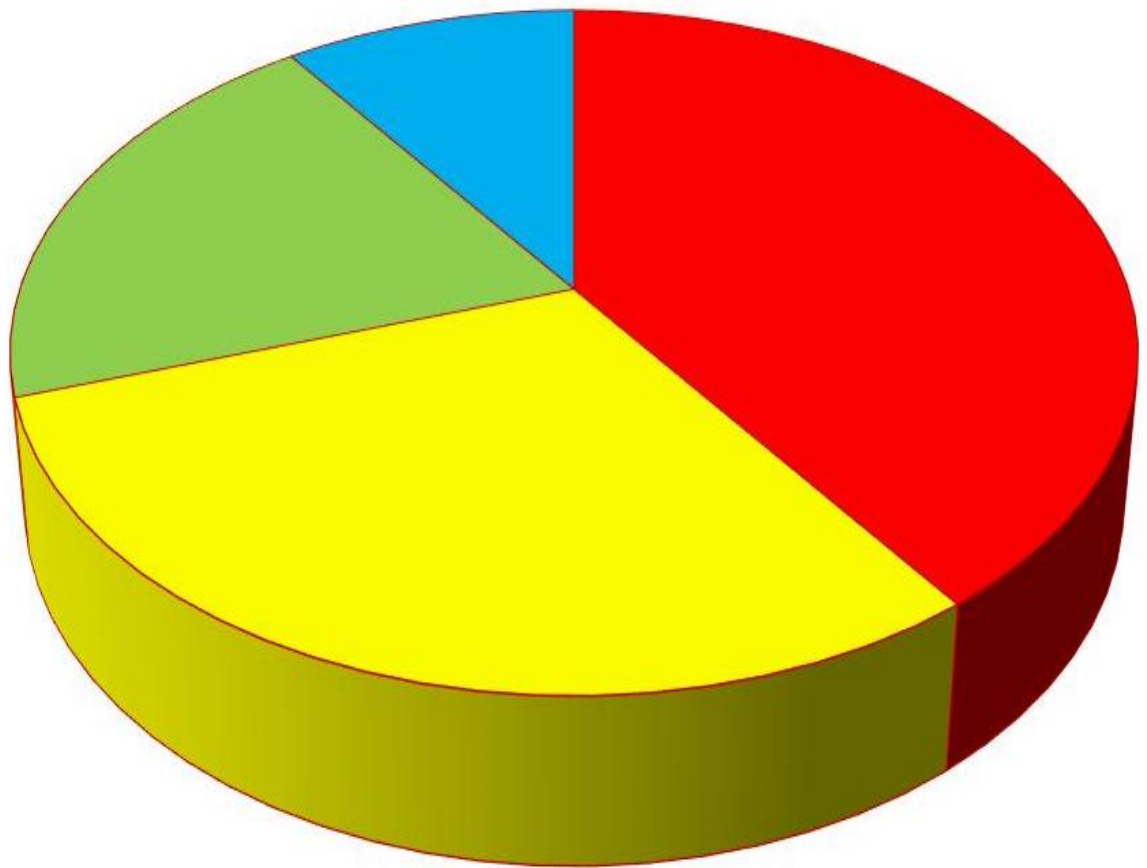
Батьківські асоціації (РТА): участь у РТА є майже обов'язковою. Батьки активно залучаються до шкільних заходів, зборів та ініціатив у класах. Підтримка домашнього навчання: батьки відіграють ключову роль у створенні сприятливого домашнього навчального середовища, навіть за умови мінімальних домашніх завдань. Це включає управління часом та мотиваційну

підтримку. Батьківсько-вчительські конференції: ці зустрічі є важливим зв'язком між домом та школою, де обговорюється прогрес дитини.

Японська початкова освіта є прикладом системи, орієнтованої на цілісний розвиток дитини, соціалізацію та формування міцних громадських зв'язків, де партнерство між усіма учасниками є природною частиною освітнього процесу.

Спільні аспекти педагогіки партнерства у Фінляндії, Канаді та Японії представлено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2. Спільні аспекти педагогіки партнерства у Фінляндії, Канаді та Японії.

- Активна роль усіх учасників освітнього процесу
- Гуманістична орієнтація та цілісний розвиток особистості
- Співпраця та взаємодопомога як основа взаємодії
- Створення сприятливого, підтримуючого середовища

Висновки до першого розділу

Педагогіка партнерства є однією з найпрогресивніших та найактуальніших концепцій у сучасній освіті, що активно впроваджується в Україні, зокрема через ініціативу «Нова українська школа». Аналіз теоретичних засад, практичних проявів та міжнародного досвіду дозволяє зробити висновок, що цей підхід є не просто методичною інновацією, а фундаментальною філософією, яка трансформує освітній процес, роблячи його більш гуманним, ефективним та орієнтованим на всебічний розвиток особистості. Вона базується на принципах взаємоповаги, довіри, діалогу та рівноправності між усіма учасниками: учнями, вчителями, батьками та громадою, переходячи від авторитарної моделі до діалогічної співпраці.

Українська педагогіка завжди мала сильні гуманістичні традиції, що знайшли своє відображення в ідеях Василя Сухомлинського та Олександра Захаренка про «школу радості» та особистісно орієнтоване виховання. Ці ідеї є міцним підґрунтям для розвитку педагогіки партнерства в Україні. Сучасні концепції, такі як діалогічна педагогіка (наприклад, ідеї Михайла Бахтіна) та компетентнісний підхід, також підсилюють значення співпраці. Вони підкреслюють, що освіта має бути спрямована не лише на засвоєння знань, а й на формування ключових компетентностей, зокрема соціальних, громадянських та комунікативних, які неможливі без активної взаємодії та співпраці. Це означає, що учень перестає бути пасивним об'єктом педагогічного впливу, перетворюючись на активного суб'єкта освітнього процесу, що бере відповідальність за власне навчання.

Реалізація педагогіки партнерства охоплює різні рівні та форми взаємодії, що свідчить про її комплексність та системність. Ми бачимо партнерство між вчителем та учнем, що базується на довірі та спільній відповідальності; між вчителем та батьками, які стають активними учасниками освітнього процесу своїх дітей; між учнями, що розвивають навички співпраці через групову роботу; та між школою та громадою, де заклад освіти перетворюється на

відкритий центр для місцевої спільноти. До того ж, партнерство між вчителями та адміністрацією школи є важливим для створення сприятливого психологічного клімату та підтримки інновацій. Це підкреслює, що педагогіка партнерства - це не окремі елементи, а цілісна система цінностей, що пронизує всі аспекти шкільного життя.

В Україні принципи педагогіки партнерства закріплені на законодавчому рівні, зокрема в Законі України «Про освіту» (2017) та Концепції «Нова українська школа». Ці документи визнають партнерство ключовою складовою модернізації освітньої системи. Однак, незважаючи на нормативно-правове забезпечення, існують значні виклики в практичній реалізації. Досі залишаються дискусійними питання щодо забезпечення справжньої рівноправності між учасниками освітнього процесу в умовах традиційної ієрархічної структури школи, а також адекватності традиційних систем оцінювання принципам партнерської педагогіки. Перехід до формувального оцінювання, самооцінювання та взаємооцінювання є одним з можливих шляхів вирішення цієї проблеми. Ці виклики вимагають не лише змін у законодавстві, а й глибокої трансформації педагогічної культури та постійного професійного розвитку педагогів.

Досвід провідних освітніх систем світу, зокрема Фінляндії та Канади, є переконливим доказом ефективності педагогіки партнерства. Фінська модель демонструє, як високий статус вчителя, мінімізація стандартизованого тестування, сильні системи підтримки учнів та значна автономія шкіл створюють середовище довіри та співпраці. Індивідуалізоване навчання та активне залучення учнів у Фінляндії є яскравим прикладом того, як партнерство сприяє глибшому розумінню та відповідальності за власне навчання. Канадська система, з її децентралізацією та наголосом на інклюзивній та мультикультурній освіті, також активно впроваджує принципи партнерства. Проектне та проблемно-орієнтоване навчання, активна участь батьків у батьківських консультативних радах та розвиток професійних

навчальних спільнот серед вчителів свідчать про колективну відповідальність за успіх кожного учня. Ці приклади показують, що, незважаючи на культурні та системні відмінності, ключові елементи партнерства - довіра, взаємоповага, відкритий діалог та спільна відповідальність - є універсальними та можуть бути адаптовані до різних освітніх контекстів.

Для подальшого ефективного впровадження педагогіки партнерства в Україні необхідні глибокі дослідження у кількох ключових напрямках. Це включає розробку чітких критеріїв та показників ефективності партнерських відносин, емпіричні дослідження впливу педагогіки партнерства на академічні успіхи та особистісний розвиток учнів, а також вивчення особливостей її реалізації в різних освітніх контекстах (дошкільна, початкова, середня та вища освіта).

Крім того, критично важливими є розробка ефективних програм підготовки та перепідготовки педагогів, які формуватимуть не лише теоретичні знання, а й практичні навички фасилітації, медіації та конструктивного діалогу. Дослідження впливу цифрових технологій на розвиток партнерських відносин та аналіз міжнародного досвіду з урахуванням українських реалій також відкривають широкі можливості для подальших наукових розробок. Важливим аспектом є також вивчення ролі громадських організацій та місцевих громад у формуванні та розвитку партнерських відносин у школі, оскільки школа є частиною ширшої соціальної екосистеми.

Підсумовуючи вищезазначене, педагогіка партнерства - це не просто модна тенденція, а необхідний еволюційний крок у розвитку освіти, який відповідає викликам XXI століття. Її успішне впровадження в Україні вимагає системного підходу, постійного діалогу між усіма учасниками освітнього процесу, гнучкості та готовності до трансформації. Лише через спільні зусилля та постійний пошук ефективних рішень ми зможемо створити освітнє середовище, яке буде по-справжньому підтримувати та розвивати потенціал кожної дитини.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

2.1. Реалізація педагогіки партнерства в навчально-освітньому процесі

Педагогіка партнерства є ключовою складовою сучасної освітньої філософії, зокрема в контексті реформування української школи. Вона передбачає перехід від авторитарної моделі «вчитель-транслятор» до демократичної, горизонтальної взаємодії, де вчитель, учень та батьки стають рівноправними суб'єктами освітнього процесу. Ця модель ґрунтується на низці фундаментальних принципів, які забезпечують її ефективність та довготривалість [17].

Взаємоповага та рівноправність: цей принцип є наріжним каменем партнерства. Він вимагає від усіх учасників - незалежно від їхнього віку, соціального статусу чи ролі в освітньому процесі - сприймати один одного як рівноцінних партнерів. Для учня це означає визнання його гідності, права на власну думку та активну участь у прийнятті рішень, що його стосуються. Для вчителя - це здатність відмовитися від позиції всезнаючого ментора і стати фасилітатором (помічником) і старшим колегою.

Доброзичливість і позитивне ставлення: емоційний клімат є критично важливим для навчання. Партнерство неможливе в атмосфері страху чи осуду. Цей принцип передбачає створення атмосфери безпеки, прийняття та емоційного комфорту, де учень може вільно висловлювати думки, робити помилки та ставити запитання без страху критики. Позитивне ставлення сприяє розкриттю потенціалу дитини та її мотивації до пізнання.

Довіра у відносинах: довіра є базою для будь-якої ефективної співпраці. Формування відвертих, прозорих стосунків між вчителем, дитиною та батьками - це основа для спільної відповідальності. Коли дитина довіряє вчителю, вона

відкрита до його впливу та готова сприймати знання і досвід. Коли батьки довіряють школі, вони стають її надійними союзниками.

Діалог - взаємодія - взаєморозуміння: партнерство - це передусім активне двостороннє спілкування. Це не монолог учителя, а постійний діалог між усіма учасниками, що веде до спільних рішень та узгодженості дій. Діалог допомагає подолати непорозуміння, узгодити цілі та методи, а також спільно вирішувати освітні проблеми.

Розподілене лідерство: у партнерській школі лідерство не належить виключно адміністрації чи вчителю. Воно розподіляється між усіма. Це заохочує проактивність (ініціативність), право вибору та готовність брати на себе відповідальність за прийняті рішення та результати. Учні можуть бути лідерами проєкту, батьки - ініціаторами шкільних заходів. Це принцип горизонтальності зв'язків [19].

Спільна відповідальність: це принцип, який відрізняє партнерство від традиційної моделі, де вся відповідальність лежала на школі. У партнерстві відповідальність за навчання та розвиток дитини розподіляється між учителями, учнями та батьками. Кожен учасник усвідомлює свою роль і робить внесок у спільну справу.

Індивідуальний підхід: сучасна педагогіка визнає, що кожна дитина є унікальною. Партнерство вимагає визнання унікальності кожної особистості та адаптації методів, темпу і змісту навчання до її особливих потреб, інтересів і здібностей. Це дозволяє максимізувати потенціал кожної дитини та забезпечити їй ситуацію успіху.

Ідеї, на яких ґрунтується педагогіка партнерства, не виникли на порожньому місці. Вони мають глибоке коріння в гуманній педагогіці, зокрема у спадщині видатного українського педагога Василя Олександровича Сухомлинського (1918–1970) [1;20;24]. Його педагогічна філософія, що ставить дитину та її щастя в центр освітнього процесу, стала провісником сучасних партнерських відносин, випередивши свій час на десятиліття.

Гуманність та любов до дитини як домінанта: Сухомлинський вважав, що педагогічна праця є неможливою без щирого, гуманного ставлення до вихованця. Він підкреслював, що «все шкільне життя повинно бути пройняте духом гуманності» і що педагог, який не любить і не поважає дітей, не може досягти успіху. Його знаменита праця «Серце віддаю дітям» символізує цю ідею: щира любов, повага та довіра педагога є основою для партнерських стосунків і виключення будь-яких засобів примусу [66]. Для Сухомлинського любов - це не емоція, а педагогічна категорія, що формує людську особистість.

Справедливість як основа довіри: центральною ланкою партнерської взаємодії є довіра. Для Сухомлинського справедливість учителя була не просто етичною нормою, а педагогічною необхідністю. Він стверджував, що: «справедливість - це основа довіри дитини до вихователя» [20]. Без такої довіри неможливий діалог, а отже, й партнерство. Справедливе ставлення до дітей - однакове ставлення до всіх, незалежно від здібностей чи поведінки - створює психологічний комфорт, де дитина готова до співпраці та саморозкриття.

Співпраця «Школа-сім'я-громада»: фундаментальною для сучасної педагогіки партнерства є ідея триєдності виховання. Сухомлинський глибоко обґрунтував необхідність тісної, системної співпраці всіх суб'єктів виховання: школи, сім'ї та громади. Це є прообразом сучасної тріади партнерства. Його відомий вислів: «Тільки разом з батьками спільними зусиллями вчителі можуть дати дітям велике людське щастя» [21], наголошує на тому, що школа не може бути єдиним інститутом, що відповідає за формування особистості. Партнерство з батьками, яке включає лекторії, спільні свята та індивідуальні бесіди, є ключем до гармонійного розвитку. Він розглядав сім'ю як першу школу інтелектуального, морального та естетичного виховання.

Таким чином, педагогіка партнерства - це сучасна форма реалізації гуманістичних ідеалів, започаткованих Василем Сухомлинським. Вона переносить його принципи поваги, любові, довіри та спільної відповідальності у площину оновленого навчально-виховного процесу.

2.2. Суб'єктно - суб'єктна взаємодія в Новій українській школі

Проведене спостереження за освітнім процесом в умовах Нової української школи виявило чіткі та стійкі позитивні тенденції у формуванні суб'єктно-суб'єктної взаємодії між усіма учасниками. Це свідчить про ефективне впровадження принципів Нова українська школа у повсякденну шкільну практику.

За поведінкою учнів: активність, співпраця та взаємодопомога. Спостереження за діяльністю учнів показало високий рівень активної участі та залученості. Учні ефективно співпрацювали у групах, демонструючи здатність до організованого розподілу ролей та відповідальності, навіть без постійного контролю з боку вчителя. Вони вільно обмінювалися ідеями, пропонували оригінальні рішення та уважно слухали одне одного, виявляючи повагу до думок товаришів. У процесі обговорень учні аргументовано висловлювали власні ідеї та конструктивно реагували на думки інших, демонструючи вміння шукати компроміси та досягати спільного рішення. Часто спостерігалось, як учні самостійно проявляли ініціативу у навчанні та спільних проектах, пропонуючи нові підходи до виконання завдань або додаткові джерела інформації [9]. Особливо помітною була взаємодопомога: учні охоче пояснювали складний матеріал одне одному, підтримували тих, хто мав труднощі, та разом шукали шляхи подолання перешкод. Ця здатність до колаборації є яскравим показником розвитку їхньої суб'єктності.

За діяльністю вчителя: фасилітатор, партнер та наставник. Спостереження за діяльністю вчителя підтвердило його ключову роль як фасилітатора та партнера, а не лише транслятора знань [10]. Вчитель майстерно організовував роботу в групах, створюючи оптимальні умови для активної взаємодії, але при цьому не домінував над процесом. Він забезпечував комфортне середовище для вільного висловлення думок, заохочуючи учнів до відкритих дискусій та обміну ідеями. Педагог уважно враховував індивідуальні

особливості кожного учня, надаючи диференційовану підтримку та стимулюючи розвиток сильних сторін. Його роль полягала у скеровуванні та підтримці, наданні необхідних ресурсів та формуванні запитань, які спонукали учнів до самостійного пошуку рішень. Ця модель поведінки вчителя сприяла зростанню автономності учнів та їхньої відповідальності за власне навчання.

За взаємодією «вчитель-учень»: довіра та паритетний діалог. Взаємодія між учителем та учнями відзначалася глибокою довірою та взаємоповагою. Діалог був паритетним, де вчитель активно слухав учнів, надаючи їм можливість вільно висловлювати свої думки, сумніви та пропозиції [7]. Учні не боялися ставити запитання, навіть якщо вони стосувалися помилок, і отримували вичерпні, підтримуючі відповіді. Вчитель надавав учням можливість вибору (наприклад, у виборі форми роботи, тем для проєктів), що сприяло формуванню їхньої відповідальності та мотивації. Він оперативно та адекватно реагував на емоційний стан дитини, надаючи необхідну підтримку або пояснення, що створювало сприятливий психологічний клімат у класі. Це демонструє встановлення справжнього партнерства в освітньому процесі.

За взаємодією «учень-учень»: згуртованість та підтримка. Спостереження за взаємодією між самими учнями показало високий рівень згуртованості та взаємопідтримки. Мінігрупи формувалися природно, часто на основі спільних інтересів або взаємодоповнюючих навичок. Учні ефективно розподіляли ролі, виявляючи відповідальність за свій внесок у спільну справу. Конфліктні ситуації, якщо вони виникали, вирішувалися конструктивно, часто за допомогою самих учнів, які демонстрували вміння домовлятися та знаходити спільне рішення [5]. Було помітно, що учні щиро підтримували одне одного, раділи успіхам товаришів та допомагали у разі труднощів. Така взаємодія є свідченням формування спільноти, де кожен відчуває себе цінним і підтриманим.

Встановлення суб'єктно-суб'єктної взаємодії в Новій українській школі має глибокий вплив на розвиток особистості учнів у двох ключових сферах: когнітивній та соціально-емоційній.

1. Когнітивні переваги: розвиток критичного та системного мислення: активний діалог та необхідність аргументувати свою позицію в групі стимулюють учнів до глибокого аналізу інформації, порівняння різних точок зору та формування власних висновків, а не простого запам'ятовування [18].

Підвищення глибини засвоєння матеріалу: коли учень пояснює складний матеріал товаришу, його власне розуміння теми закріплюється та структурується (принцип «Щоб зрозуміти щось, спробуй пояснити це іншому») [15].

Стимулювання креативності: заохочення до вільного висловлення ідей та пошуку оригінальних рішень сприяє розвитку дивергентного (творчого) мислення, оскільки відсутність страху перед критикою відкриває простір для інновацій [13].

Формування навичок саморегуляції навчання: можливість вибору та розподілена відповідальність вчать учнів планувати, моніторити та оцінювати свій прогрес, перетворюючи їх на справжніх агентів власного навчання [8].

2. Соціально-емоційні переваги: емпатія та толерантність: уважне вислуховування думок товаришів та необхідність пошуку компромісів розвивають емпатію, вміння бачити ситуацію очима іншої людини та приймати різноманітність поглядів [13].

Соціальна компетентність: навички командної роботи, конструктивного вирішення конфліктів та ефективного спілкування, які формуються під час групової співпраці, є ключовими для успіху в дорослому житті [14].

Позитивна самооцінка та впевненість: розуміння, що його думка є цінною, його внесок важливий, а вчитель і однокласники підтримують його, сприяє формуванню стійкої, позитивної самооцінки та зниженню рівня тривожності [22].

Мотивація через приналежність: створення атмосфери спільноти, де панує взаємопідтримка, підсилює внутрішню мотивацію до навчання, оскільки школа стає місцем емоційного комфорту та соціальної приналежності [29].

2.3. Методи й форми налагодження результативної педагогічної взаємодії

Ефективність навчально-виховного процесу в умовах Нової української школи нерозривно пов'язана з реалізацією педагогіки партнерства. Ця парадигма вимагає переходу від одностороннього впливу до двосторонньої, горизонтальної взаємодії між усіма учасниками: учителем, учнями, батьками та громадою. Таке партнерство ґрунтується на ключових принципах - довірі, взаємоповазі, діалозі та спільній відповідальності [3]. Результативна педагогічна взаємодія досягається не декларативно, а через систематичне застосування спеціально дібраних методів і форм роботи, що забезпечують синергію зусиль. Будь-яка результативна взаємодія у школі починається з утвердження гуманних цінностей, корені яких глибоко вкорінені у спадщині Василя Сухомлинського [1]. Сухомлинський вважав, що педагогічна праця неможлива без щирої любові та гуманності до дитини [9]. Саме ці емоційні та етичні основи створюють передумови для реалізації партнерських методів.

Принцип гуманності та любові: партнерство вимагає відмови від авторитарних методів. Любов, повага та довіра до дитини, як основи виховання, за Сухомлинським, є єдиним шляхом до побудови партнерських стосунків [20]. Це означає, що всі методи взаємодії мають бути спрямовані на підтримку, а не на примус чи засудження.

Принцип справедливості: справедливість є ключовою умовою для формування довіри до вчителя [1]. Без усвідомлення дитиною справедливості вчителя неможливий відкритий діалог і, як наслідок, - ефективна взаємодія та

співпраця. Справедливе ставлення дозволяє дитині відчувати психологічний комфорт, необхідний для активної участі в освітньому процесі.

Принцип розподіленого лідерства: сучасна взаємодія будується на рівноправності та розподіленому лідерстві [19]. Учні, вчителі та батьки мають право вибору і несуть спільну відповідальність за результати. Це вимагає використання таких методів, які дають можливість кожному суб'єкту проявляти ініціативу та брати на себе роль лідера у певній сфері.

Методи й форми взаємодії «учитель - учень» подано у таблиці 2.3.1.

У центрі педагогіки партнерства стоїть індивідуальний підхід та визнання унікальності кожної дитини [3]. Взаємодія має бути спрямована на діалог, співтворчість і саморозвиток.

Таблиця 2.3.1. Методи й форми взаємодії «учитель-учень»

Категорія методів	Форми реалізації	Сутність і мета
Діалогові методи	Колаж думок, «Крісло автора», дискусійні клуби, ранкові зустрічі	Створення простору для вільного висловлювання та обміну думками. Активний діалог є основою для досягнення взаєморозуміння
Співтворчі методи	Проектна діяльність, групові дослідження, інтегровані уроки-подорожі	Перетворення навчання на спільну творчу працю. Учні і вчителі разом створюють новий продукт чи знання
Рефлексивні методи	«Щоденник успіху», «Зворотний зв'язок 360», самооцінювання, взаємооцінювання	Навчання самопізнання та самовдосконаленню. Допомога дитині усвідомити свої сильні та слабкі сторони

Мотиваційні методи	Створення ситуації успіху, «Портфоліо досягнень», персоналізовані завдання	Підтримка внутрішньої сили дитини та бажання вчитися, виходячи з її інтересів
-----------------------	--	---

Ці методи зміщують акцент з контролю на співкерування та з примусу на переконання, що є сутністю партнерської педагогіки.

Методи й форми співпраці «школа-сім'я-громада» наведено у таблиці 2.3.2.

Сухомлинський обґрунтував ідею триєдності виховання - тісної співпраці школи, сім'ї та громади, що є ключовим елементом сучасної педагогіки партнерства [20; 21]. За його словами, «Тільки разом з батьками спільними зусиллями вчителі можуть дати дітям велике людське щастя» [1;4]. Налагодження цієї взаємодії вимагає специфічних форм.

Таблиця 2.3.2. Методи й форми співпраці «школа-сім'я-громада»

Суб'єкт взаємодії	Методи та форми роботи	Мета та очікуваний результат
Сім'я	Батьківські університети (лекторії), родинні свята, індивідуальні консультації, спільні екскурсії, педагогічне просвітництво	Надання батькам мінімуму педагогічних знань; забезпечення узгодженості виховних впливів школи та сім'ї

Громада	Соціальні проекти (волонтерство), партнерство з місцевим бізнесом, залучення фахівців до уроків та позакласної роботи	Виховання особистості активного громадянина; використання ресурсів громади для збагачення освітнього середовища
Спільні (школа-сім'я)	Спільне планування освітнього процесу, проведення спільних тренінгів для батьків та вчителів, батьківські комітети з розподіленням лідерством	Спільна відповідальність та узгодження ціннісних орієнтацій

Батьківські лекторії, які практикував Сухомлинський, сьогодні трансформуються у формат тренінгів та воркшопів, де батьки не лише отримують знання, а й активно обмінюються досвідом та спільно вирішують проблеми [23]. Ключовим моментом є перехід від інформування батьків до їхнього активного включення у життя школи та відповідальності за освітні результати дитини. Результативність педагогічної взаємодії безпосередньо залежить від дотримання загальних принципів партнерства, що були виокремлені в сучасній педагогіці: відкритість та прозорість (відсутність маніпуляцій, ясність цілей) [16]; позитивна взаємозалежність (усвідомлення спільної мети та наявності загальних ресурсів) [16]; рівність сторін та добровільність прийняття зобов'язань [2;1]; активна двостороння комунікація (регулярне спілкування, ініційоване обома сторонами) [2]; системність (перетворення окремих заходів на постійну модель співпраці) [23].

Висновки до другого розділу

Практична реалізація педагогіки партнерства у навчально-освітньому процесі Нової української школи, детально проаналізована в даному розділі, підтверджує її статус як фундаментального чинника якісних змін в українській освіті. Ця модель успішно перетворює школу з авторитарного інституту на відкриту, демократичну спільноту, де всі учасники - вчителі, учні та батьки - визнаються активними, рівноправними суб'єктами.

Реалізація педагогіки партнерства ґрунтується на низці чітких принципів: взаємоповага, довіра, діалог, розподілене лідерство та спільна відповідальність. Доведено, що ці принципи мають глибоке історичне коріння у гуманній педагогіці Василя Олександровича Сухомлинського. Його ідеї про любов до дитини, справедливість та триєдність виховання («школа-сім'я-громада») виступають ціннісною базою для сучасного партнерства.

Успішність суб'єктно-суб'єктної взаємодії: проведене спостереження чітко засвідчило успішне функціонування суб'єктно-суб'єктної взаємодії в умовах Нової української школи. На рівні учнів фіксується високий рівень активності, ініціативності та колаборації. На рівні вчителя - успішна трансформація ролі у фасилітатора і партнера. Взаємини між усіма учасниками ґрунтуються на глибокій довірі та паритетному діалозі.

Педагогіка партнерства в контексті Нової української школи є філософією освітньої практики, яка успішно перетворює ієрархічні відносини на горизонтальну, діалогову взаємодію. Вона створює ефективне, безпечне і стимулююче середовище, що є необхідною умовою для формування самостійної, відповідальної та конкурентоспроможної особистості, здатної до життя в сучасному демократичному суспільстві.

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ ПАРТНЕРСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

3.1. Педагогіка партнерства: від суб'єктно-діалогічної моделі до розширення освітнього простору (учні - вчитель - батьки - громада)

У своїй роботі я розумію педагогіку партнерства як сучасний підхід до організації освітнього процесу, що ґрунтується на принципах взаємодії, співпраці та взаємоповаги між усіма його учасниками. На сайті «Урок.ОСВІТА.UA» опубліковано статтю «Особливості реалізації ідей педагогіки партнерства в контексті Нової української школи» [1] та отримано сертифікат за публікацію. Це означає, що у центрі освітньої діяльності перебувають не лише вчителі та учні, а й батьки, адміністрація закладу, громадськість - усі, хто так чи інакше дотичний до формування особистості та розвитку освітнього середовища.

Ключова ідея полягає у переході від авторитарної, суб'єкт-об'єктної моделі навчання до діалогічної, де кожен учасник є активним суб'єктом, що має право на власну думку, ініціативу та відповідальність. Теоретичні засади цього підходу сягають гуманістичної педагогіки, де акцент робиться на розвитку потенціалу кожної особистості, її самореалізації та формуванні громадянської позиції.

Педагогіка партнерства вимагає відкритості, довіри та постійного діалогу. Вона передбачає спільне визначення цілей, планування діяльності, реалізацію проєктів та оцінювання результатів. Це не просто сума окремих взаємодій, а цілісна система, де кожен елемент взаємопов'язаний і впливає на загальний результат.

Суб'єкти партнерства. Учні (22 дітей): вони є центральними фігурами, активними учасниками освітнього процесу, які мають право голосу, можуть

висловлювати свої думки та брати участь у прийнятті рішень щодо навчання. Їхня думка враховується при виборі деяких завдань, форм роботи, навіть при оформленні класної кімнати. Вчителька (Бондаренко Ганна Анатоліївна): виступає не лише як носійка знань, а й як фасилітаторка, менторка, координаторка, яка створює умови для розвитку кожного учня, налагоджує взаємодію між усіма суб'єктами. Батьки: розглядаються як рівноправні партнери в освітньому процесі. Їхня роль полягає не лише в допомозі з домашніми завданнями, а й в активній участі у житті класу, спільних заходах, підтримці шкільних ініціатив.

У дружньому колі провели зворушливий захід «Кольорові мрії родини: партнерський аспект педагогічної взаємодії», посилення на відео на Facebook-сторінці[2]; публікація на сайті «На Урок»:[3]. Отримано сертифікат за публікацію.

Адміністрація закладу (Бубнова Олена Анатоліївна, Коломієць Ілона Віталіївна): створює умови для реалізації педагогіки партнерства на рівні всієї гімназії, підтримує ініціативи вчителів та батьків, забезпечує необхідні ресурси.

Співпраця з громадськістю: розширення освітнього простору 4-го класу. Взаємодія з місцевою громадою значно збагачує освітній процес, надаючи дітям нові можливості для навчання, розвитку та соціалізації. Для 4-го класу ця співпраця охоплює різні аспекти, від культурних заходів до участі в благодійних ініціативах.

Партнерство з Сичавською бібліотекою. Сичавська бібліотека стала для наших учнів не лише сховищем знань, а й активним центром культурного життя. Регулярні візити та участь у заходах бібліотеки сприяють формуванню любові до книги та читання, розширенню кругозору дітей.

Позакласний захід «День дарування книги бібліотеці»: учні 4-го класу активно долучилися до акції, яка відбулася в бібліотеці (Додаток Б). Цей захід не тільки виховує шанобливе ставлення до книги, а й формує у дітей розуміння важливості обміну знаннями.

«Т. Г. Шевченко - це Україна»: діти взяли участь у пам'ятному заході, організованому бібліотекою на честь великого українського кобзаря Тараса Григоровича Шевченка (Додаток В). Це дозволило дітям глибше познайомитися з його творчістю та внеском в українську культуру.

Захід, присвячений толерантності: учні долучилися до обговорення теми толерантності, організованого бібліотекою (Додаток Д). Цей захід, інформація про який доступна на Facebook-сторінці бібліотеки, сприяв формуванню у дітей поваги до відмінностей та прийняття різноманіття.

Взаємодія з Благодійним фондом «Взаємодопомога»

Співпраця з благодійним фондом «Взаємодопомога» відкриває перед учнями можливості для виховання емпатії, соціальної відповідальності та активної громадянської позиції. Відвідування Музею Одеської кіностудії: завдяки благодійному фонду, учні 4-го класу здійснили довгоочікувану подорож до Музею Одеської кіностудії (Додаток Е). Цей візит не лише розширив знання дітей про історію кінематографа, а й став наочним прикладом важливості підтримки культурних ініціатив.

Участь у творчому заході, присвяченому Дню матері: малювання на асфальті, організованого Благодійним фондом. Малюнки дітей, що випромінюють тепло та любов, стали щирим подарунком дорогим мамам (Додаток Ж). Ця ініціатива підкреслює важливість сімейних цінностей та взаємопідтримки.

Надзвичайно важливою подією стала поїздка до Одеси на підтримку дітей з обмеженими можливостями (Додаток З). Цей захід став цінним уроком милосердя, співчуття та соціальної інтеграції, дозволивши дітям відчути свою причетність до важливої соціальної справи.

Співпраця з Будинком культури. Учні 4-го класу з великим задоволенням взяли участь у зворушливому концерті, присвяченому родині, що відбувся в місцевому Будинку культури. *Захід* отримав назву «Родина - скарб наш найцінніший», і це чудово відобразило його головну ідею - оспівати тепло

домашнього вогнища, важливість родинних зв'язків та безмежну любов. Наші четверокласники старанно готувалися до цієї події. Вони розучували пісні, вірші та невеличкі сценки, присвячені матусям і татусям, бабусям і дідусям, а також усім членам великої та дружньої родини. Кожен учень докладав максимум зусиль, щоб їхній виступ був щирим та незабутнім. У день концерту сцена Будинку культури перетворилася на майданчик для справжнього свята. Наші діти виступали з особливим натхненням, адже розуміли, що дарують свої емоції найріднішим людям. Їхні голоси звучали дзвінко, очі сяяли радістю, а в кожному русі відчувалася любов до своїх родин. Глядачі, серед яких було багато батьків, бабусь і дідусів, не стримували посмішок та аплодисментів, відчуваючи тепло, що йшло від дитячих сердець. Участь у концерті «Родина - скарб наш найцінніший» стала для учнів 4-го класу не лише можливістю продемонструвати свої таланти, а й важливою частиною виховного процесу. Цей захід допоміг дітям глибше усвідомити цінність сімейних стосунків, навчив їх висловлювати свою вдячність та любов до близьких. Такі події формують міцні зв'язки між школою, родиною та громадою, створюючи єдиний простір для розвитку та виховання.

Учні 4-го класу з неабияким піднесенням долучилися до яскравого та глибоко символічного позакласного заходу «Вишиванка - код нації». Цей день став чудовою нагодою не лише продемонструвати красу українського національного вбрання, а й зануритися у багатовікову історію та культуру нашого народу. Кожен учень прийшов до Будинку культури у своїй унікальній вишиванці, що перетворило коридори приміщення на справжню галерею народних орнаментів. Діти з гордістю демонстрували різноманіття візерунків - від ніжних квіткових мотивів до сильних геометричних символів, кожен з яких має своє значення і свою історію. Це стало наочним уроком етнографії, де кожен міг поділитися особливостями вишивки свого регіону або сімейною реліквією.

Під час позакласного заходу учні брали участь у тематичних вікторинах, де перевіряли свої знання про символіку вишивки, її походження та значення різних кольорів. Вони також із задоволенням слухали українські народні пісні, грали в традиційні ігри та ділилися легендами, пов'язаними з вишитими оберегами. Участь у позакласному заході «Вишиванка - код нації» стала для четверокласників не просто розвагою, а важливим кроком до усвідомлення себе як частини великої української нації. Це свято сприяло формуванню почуття національної гідності, патріотизму та поваги до культурної спадщини. Ми віримо, що такі заходи допомагають нашим дітям глибше пізнати свою історію, полюбити свої традиції і з гордістю нести їх у майбутнє. Розробку цього позакласного заходу опубліковано на сайті «Урок.ОСВІТА.UA» та отримано сертифікат за публікацію.

День міжнаціональної злагоди й культурного розмаїття в Україні

21 травня Україна вперше відзначає День міжнаціональної злагоди й культурного розмаїття. Це нове свято було запроваджене Указом Президента України від 27 грудня 2024 року, щоб підкреслити унікальний внесок національних меншин, спільнот і корінних народів у спільну культурну спадщину країни. Це свято є важливим нагадуванням про те, що Україна завжди була і залишається країною, де мирно співіснують представники понад 100 національностей. Багатовікова історія України свідчить про її здатність зберігати внутрішню силу завдяки багатогранності культур, мов, релігій та традицій. Особливо це стало очевидним під час повномасштабної війни, коли різні етнічні та конфесійні групи об'єдналися проти спільного ворога, довівши, що російським загарбникам не під силу роз'єднати український народ. Основна ідея свята: «У кожного - свій голос, та серце в нас одне». Це гасло відображає ключову мету Дня - об'єднати всіх, хто проживає в Україні, незалежно від їхнього походження, навколо спільної мети: розбудови сильної, демократичної та відкритої країни (Додаток К).

Участь 4-го класу у територіальному етапі Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Джура». Рій «Українські Титани» з гордістю та ентузіазмом долучився до виховного заходу «Джура», продемонструвавши справжній козацький дух. Ця подія стала не просто змаганням, а справжнім уроком мужності, відваги та єдності. Під час заходу наші юні патріоти мали змогу відчувати себе справжніми захисниками України. Вони із завзяттям виконували різноманітні завдання, які вимагали не лише фізичної підготовки, а й кмітливості та командної роботи. Діти вчилися орієнтуватися на місцевості, долати перешкоди, надавати першу допомогу, а також поглиблювали свої знання про історію та традиції українського козацтва. Участь у «Джурі» сприяла формуванню важливих якостей: лідерства, відповідальності, взаємодопомоги та поваги до національних цінностей. Кожен учень зміг проявити свої найкращі риси, відчувати себе частиною великої та сильної команди. Цей захід став незабутнім досвідом для кожної дитини, залишивши яскраві спогади й заклавши міцний фундамент для виховання справжніх патріотів своєї Батьківщини. Рій «Українські Титани» отримав Грамоту заступниці міського голови за участь у цьому заході (Додаток Л). Ми пишаємося нашими «джурами» та їхніми досягненнями!

Учні 4-го класу з трепетом і радістю, але водночас із відчуттям дорослішання, відзначили свій випускний вечір, що отримав зворушливу назву «Крокуємо до мрій: під ритми перемоги». Це свято стало не просто прощанням із початковою школою, а справжнім символом завершення важливого етапу та урочистим кроком у нове, незвідане майбутнє. Підготовка до цього особливого дня була сповнена творчості та ентузіазму. Діти репетирували прощальні пісні, готували зворушливі вірші для своїх вчителів та батьків, а також створювали яскраві танцювальні номери, які відображали їхні емоції та мрії. Назва «Крокуємо до мрій: під ритми перемоги» додавала святую особливого, сучасного значення, підкреслюючи силу духу та віру в мирне майбутнє України. Урочистий вечір був наповнений щирими посмішками, теплими словами та

радісними обіймами. Кожен виступ четверокласників був сповнений дитячої безпосередності та вдячності. Діти з ніжністю згадували свої перші кроки в школі, незабутні уроки та веселі перерви, а також дякували своїм першим вчителям, які стали для них справжніми наставниками та друзями. Батьки, у свою чергу, не стримували сліз радості та гордості за своїх вже дорослих дітей.

Цей випускний став чудовою нагодою підсумувати роки навчання в початковій школі, усвідомити пройдені випробування та відзначити всі перемоги - як у навчанні, так і в особистісному зростанні. Свято «Крокуємо до мрій: під ритми перемоги» залишило незабутні враження в серцях усіх присутніх, вселивши віру в те, що наші діти, сповнені надій і планів, впевнено крокуватимуть до своїх мрій, несучи в серці ритми майбутніх перемог. Посилання на відео до свята на Facebook-сторінці.

Дослідження «Добро починається з нас»:

взаємоповага та довіра у 4 класі

Предмет дослідження: взаємоповага та довіра як фундамент формування доброзичливих стосунків та активної участі учнів 4 класу в шкільному та громадському житті в рамках ідеї «Добро починається з нас».

1. Основні поняття для учнів 4-го класу: взаємоповага: це коли ми цінуємо думки, почуття та вчинки кожного однокласника. Наприклад, якщо хтось пропонує нову гру, навіть якщо вона нам не дуже подобається, ми все одно слухаємо і дякуємо за ідею. Це означає створювати таке середовище, де кожен почувається важливим і цінним, незалежно від того, хто він і звідки; довіра: це коли ми віримо, що наші друзі та вчителі завжди скажуть правду, допоможуть, якщо потрібно, і виконають свої обіцянки. У нашому класі це означає бути впевненими, що всі діятимуть чесно, допомагатимуть одне одному і завжди думатимуть про спільне добро класу. Наприклад, якщо ми домовились разом прибирати ігрову кімнату, ми довіряємо, що кожен зробить свою частину.

2. Ключові учасники дослідження: 4 клас. Усі учні приносять свої унікальні ідеї, таланти та мрії до класу. Важливо, щоб кожна дитина вчилася поважати інших і сама відчувала, що їй довіряють [1]. Наприклад, хтось гарно малює, хтось швидко рахує, а хтось вміє мирити друзів. Кожна важлива! Пари та малі групи (команди): у класі ми часто працюємо в парах або малих групах над проєктами, граємо разом [2]. Те, як ми спілкуємося в цих невеликих командах, дуже впливає на те, наскільки ми довіряємо одне одному й поважаємо. Якщо в групі кожен слухає інших, результат буде кращим. Клас (як єдина команда) та вчителі/батьки: весь наш клас - це велика команда. Учителі та батьки допомагають нам зрозуміти, як бути дружніми та відповідальними. Їхні правила та підтримка створюють атмосферу, де ми можемо вчитися поважати і довіряти одне одному.

3. Взаємозв'язки та динаміка у 4 класі (Ідея «Добро починається з нас»).

Повага створює довіру: коли ми поважаємо думку однокласника, навіть якщо вона відрізняється від нашої, ми показуємо, що цінуємо його. Це допомагає йому довіряти нам. Наприклад, якщо хтось забув ручку, і ми даємо йому свою без докорів, він відчує повагу й довіру. Довіра підсилює повагу: коли ми довіряємо одне одному, ми більш відкриті до нових ідей та не боїмося ділитися своїми [3]. Це зміцнює повагу. Коли ми знаємо, що нам довіряють, ми намагаємось виправдати цю довіру. Спілкування - чарівний міст: відкрите й чесне спілкування - це як чарівний міст, що з'єднує нас. Коли ми говоримо відкрито про свої почуття та думки, ми краще розуміємо одне одного, що є основою і поваги, і довіри. Спільні цілі та справи: коли ми всі разом прагнемо до однієї мети (наприклад, готуємо виставу, прибираємо територію школи, допомагаємо меншим дітям), це зміцнює наш зв'язок. Ми бачимо, як кожен робить свій внесок, і це посилює нашу довіру та повагу. Наприклад, у проєкті «Добро починається з нас» ми разом вирішуємо, які добрі справи можемо зробити. Відповідальність та надійність: якщо ми обіцяємо щось зробити, наприклад, допомогти другові з домашнім завданням або чергувати, і

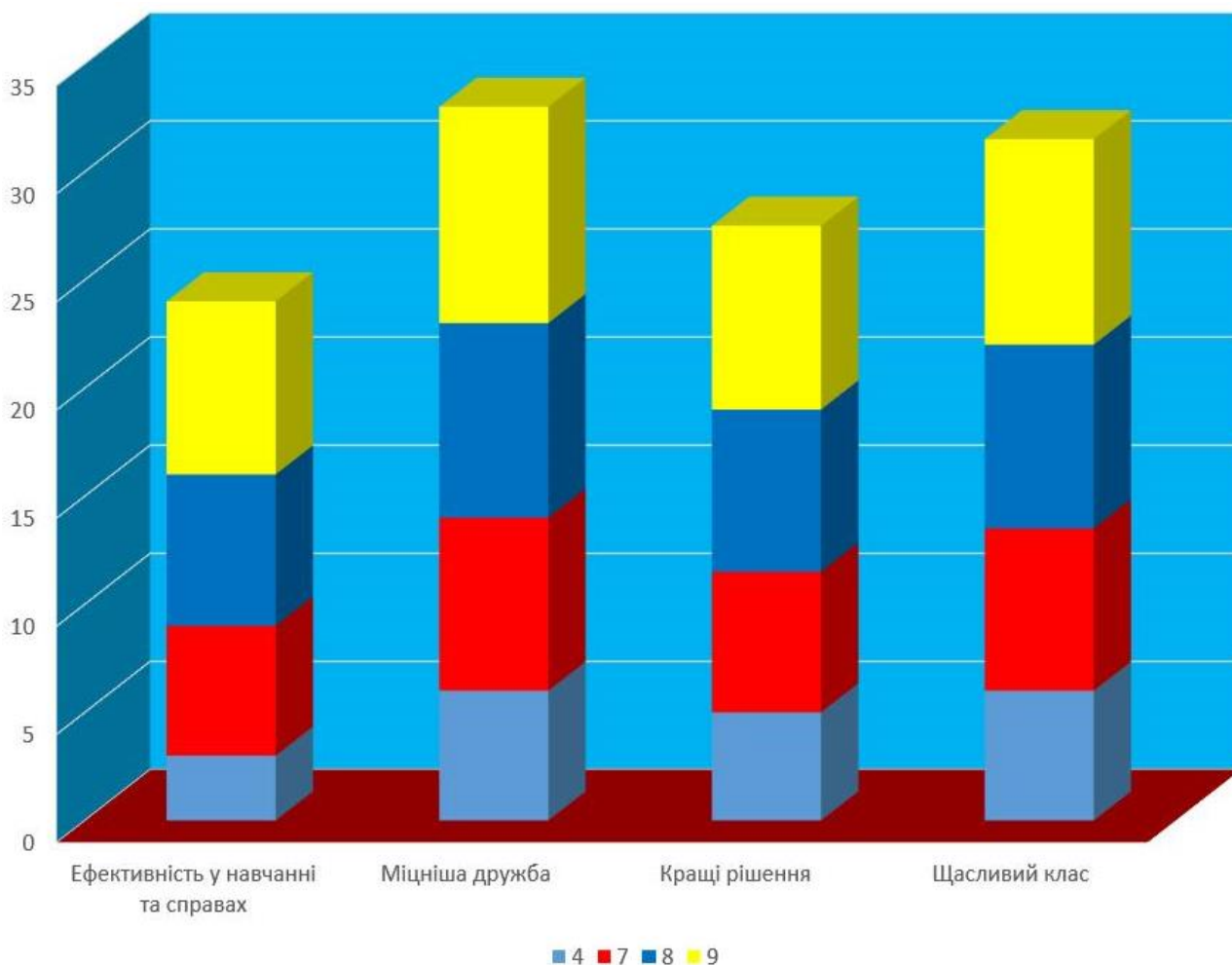
виконуємо це, то це показує нашу надійність. Це дуже важливо для довіри. Миримось дружньо: не завжди все йде гладко, іноді виникають суперечки. Але якщо ми вміємо розмовляти і миритися так, щоб усі почувалися почутими, це не руйнує, а навпаки, зміцнює довіру. «Сила» й «слабкість»: важливо, щоб у класі ніхто не відчував себе «сильнішим» чи «слабшим» за інших. Кожен має свої унікальні якості. Ми вчимося цінувати сильні сторони кожного і допомагати там, де хтось відчуває себе невпевнено. Зворотний зв'язок (компліменти та поради): коли ми даємо одне одному чесні поради або робимо компліменти за успіхи, це допомагає нам рости й розвиватися. Це показує, що ми дбаємо одне про одного і хочемо, щоб усім було добре.

4. Результати дослідження для 4-го класу «Добро починається з нас».

Краща співпраця: коли ми поважаємо й довіряємо одне одному, нам легше працювати разом, ділитися ідеями й разом знаходити найкращі рішення. Це ключ до успіху в добрих справах. Ефективність у навчанні та справах: менше сварок і непорозумінь означає, що ми більше часу витрачаємо на навчання, на цікаві проєкти та добрі справи, що є дуже продуктивним. Міцніша дружба: діти, які поважають і довіряють одне одному, стають справжніми друзями, які підтримують один одного в радості та біді. Кращі рішення: коли кожен може висловити свою думку без страху, ми збираємо більше цікавих ідей і можемо приймати мудріші рішення для нашого класу та спільноти. Це особливо важливо для проєктів «Добро починається з нас». Щасливий клас: діти відчуваються більш цінними та захищеними, коли в класі панують повага та довіра. Це підвищує їхнє бажання вчитися, брати участь у житті класу та активно долучатися до добрих вчинків, відчуваючи себе важливою частиною великої та дружньої родини.

Траєкторію розвитку ключових показників проєкту «Добро починається з нас» представлено в діаграмі 3.1.1.

Діаграма 3.1.1. Пульс класної спільноти: траєкторія розвитку ключових показників проєкту «Добро починається з нас»

Сектори діаграми та їх значення

1. Сектор: ефективність у навчанні та справах. Колір: блакитний (як безмежне небо - символ зростання та продуктивності). Значення: коли ми не сваримося і розуміємо одне одного, ми більше встигаємо. У нас залишається більше часу на цікаві уроки, захопливі проєкти та всі добрі справи, які ми запланували. Це робить наше навчання та діяльність дуже продуктивними.

2. Сектор: міцніша дружба. Колір: червоний (як серце - символ любові, турботи та щастя). Значення: учні почуваються більш цінними та захищеними, коли в класі панують повага та довіра. Це додає нам бажання вчитися, брати участь у житті класу та робити добрі вчинки.

3. Сектор: кращі рішення. Колір: синій (символізує спокій, довіру, стабільність, мудрість та гармонію, створюючи відчуття надійності та

безтурботності). Значення: коли кожен може сказати свою думку, не боячись, ми збираємо багато цікавих ідей. Це допомагає нам знаходити мудріші та кращі рішення для нашого класу та для всіх добрих справ у проєкті «Добро починається з нас».

4. Сектор: щасливий клас. Колір: жовтий (яскравий символ радості, оптимізму, інтелекту та енергії, що надихає на позитив і нові ідеї). Значення: для дітей є потужним позитивним символом: він викликає радість, оптимізм та відчуття щастя, подібно до сонячного світла, що зігріває та підіймає настрій. Цей яскравий відтінок стимулює енергію, активність та допитливість, заохочуючи малюків до ігор, навчання та дослідження світу. Він також сприяє розвитку інтелекту та креативності, допомагаючи дітям зосереджуватися, вигадувати нові ідеї та розкривати свій творчий потенціал, а також підтримує їхню товариськість, роблячи спілкування комфортнішим. Результати дослідження для 4-го класу «Добро починається з нас».

Наукове обґрунтування ключових показників проєкту

Дане дослідження спрямоване на вимірювання та аналіз впливу проєкту «Добро починається з нас», на формування позитивного психосоціального клімату та ефективності взаємодії в учнівському колективі 4-го класу. Для досягнення цієї мети було ідентифіковано п'ять ключових аспектів, які є інтегральними показниками успішності проєкту та загального благополуччя учнів. Діаграма, що супроводжує даний розділ (назва діаграми: «Пульс класної спільноти: траєкторія розвитку ключових показників проєкту «Добро починається з нас» або «Індекс класної гармонії: оцінка прогресу в рамках проєкту «Добро починається з нас» за навчальний рік), візуалізує динаміку цих показників протягом досліджуваного періоду.

Обґрунтування обраних показників

1. Краща співпраця. Наукове обґрунтування: цей аспект відображає рівень кооперації та колективної ефективності в групі. Високий рівень взаємної поваги та довіри є фундаментальним для формування здорових

міжособистісних стосунків та успішної спільної діяльності. Це створює умови для синергетичного ефекту, де спільні зусилля перевищують суму індивідуальних [5]. У контексті добрих справ, ефективна співпраця є ключовою для досягнення цілей проєкту. Коли учні поважають і довіряють одне одному, це значно полегшує спільну роботу, сприяє вільному обміну ідеями та колективному пошуку оптимальних рішень. Це є критично важливим фактором успіху у всіх колективних проєктах та добрих справах.

2. Ефективність у навчанні та справах. Наукове обґрунтування: цей показник оцінює продуктивність навчальної та проєктної діяльності в умовах позитивного мікроклімату. Зменшення кількості конфліктів та непорозумінь безпосередньо корелює зі збільшенням часу, присвяченого конструктивній діяльності. Це оптимізує використання навчального часу та ресурсів, підвищуючи загальну академічну успішність та результативність соціальних ініціатив [9]. Менша кількість конфліктів і непорозумінь в класі призводить до більш раціонального використання часу, дозволяючи учням зосередитися на навчанні, реалізації цікавих проєктів та ефективному виконанні добрих справ, що підвищує загальну продуктивність.

3. Міцніша дружба. Наукове обґрунтування: цей аспект фокусується на розвитку афективних зв'язків та соціальної підтримки всередині групи. Дружба є потужним чинником психологічного комфорту, зниження стресу та підвищення рівня емоційного благополуччя дітей. Вона сприяє формуванню емпатії та навичок взаємодопомоги, що є основою для розвитку просоціальної поведінки [4]. Діти, які виявляють взаємну повагу та довіру, формують міцні дружні стосунки, що забезпечують взаємну підтримку як у періоди радості та успіху, так і в складних життєвих ситуаціях.

4. Кращі рішення. Наукове обґрунтування: цей показник відображає рівень партисипативності (участі) та креативності у процесі прийняття групових рішень. Середовище, де кожен член колективу відчуває безпеку для висловлення власної думки, сприяє генерації ширшого спектра ідей та

інноваційних підходів [5]. Це веде до прийняття більш обґрунтованих, ефективних та інклюзивних рішень, що є критично важливим для успіху соціальних проєктів, таких як «Добро починається з нас». Можливість вільного та безпечного висловлення думки кожним учнем сприяє накопиченню різноманітних ідей, що дозволяє приймати більш мудрі та ефективні рішення як для класної спільноти, так і для реалізації проєктів «Добро починається з нас».

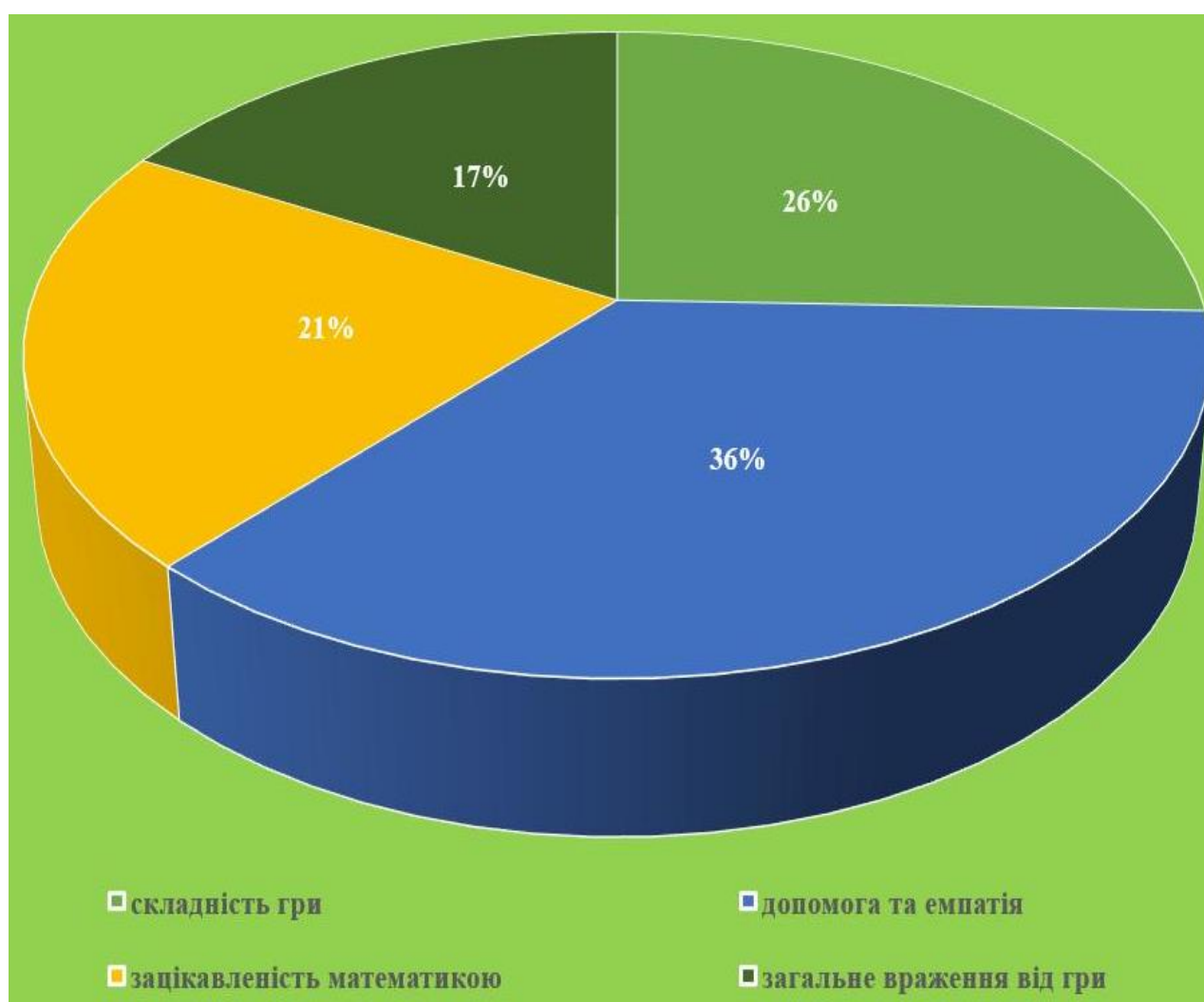
5. Щасливий клас. Наукове обґрунтування: цей аспект є інтегральним показником суб'єктивного благополуччя учнів та емоційного клімату в класі. Відчуття цінності, захищеності та належності до колективу безпосередньо впливає на мотивацію до навчання, соціальну активність та загальний рівень задоволеності [6]. Це створює сприятливі умови для гармонійного розвитку особистості та формування активної громадянської позиції через участь у добрих вчинках. Діти почуваються більш цінними та захищеними, коли в класі панують повага та довіра. Це підвищує їхнє бажання вчитися, брати участь у житті класу та активно долучатися до добрих вчинків, відчувачи себе важливою частиною великої та дружньої родини.

Перспективні напрямки подальших досліджень. Враховуючи вік цільової аудиторії (4 клас), ось кілька перспективних напрямків для подальших досліджень, які можуть бути цікавими та корисними: Вплив ігрових методик на формування доброзичливості: Як саме ігрові форми навчання (рольові ігри, квести, настільні ігри) можуть сприяти розвитку емпатії та просоціальної поведінки у 4-класників? [7]. Дослідження може включати порівняння різних типів ігор та їх ефективності. Роль сім'ї та школи у формуванні ціннісних орієнтирів: Яка взаємодія між домашнім вихованням та шкільною програмою є найбільш ефективною для формування у дітей розуміння «добра?» Можна дослідити вплив спільних сімейних проєктів або шкільних заходів. Ефективність використання літературних творів та мультфільмів: Як аналіз казкових сюжетів, оповідань та анімаційних фільмів, що містять моральні дилеми, впливає на формування у дітей здатності розрізняти добро і зло, та

стимулює їх до добрих вчинків? Вивчення дитячих уявлень про добро та зло: Як змінюються уявлення про добро і зло у дітей у віці 9-10 років? Які ситуації вони вважають проявами добра, а які - зла? Це може допомогти краще зрозуміти їхню свідомість і розробити більш цілеспрямовані програми. Вплив благодійних проєктів на соціальну відповідальність: Як залучення дітей до посильних благодійних акцій (наприклад, збір іграшок для дитячих будинків, допомога тваринам) впливає на їхнє розуміння соціальної відповідальності та бажання робити добро?

Практичні/методичні рекомендації щодо покращення у напрямі «Вплив ігрових методик на формування доброзичливості». Математична гра «Шлях до доброти» для 4-го класу (Додаток М). Узагальнені результати опитування учнів зображено в діаграмі 3.1.2.

Діаграма 3.1.2. Враження та висновки дітей після гри

Квест «Подорож у Країну Доброти»

Мета квесту: розвиток емпатії, доброзичливості, навичок співпраці та взаємодопомоги у дітей через ігрову форму.

Легенда квесту: злий чаклун зачарував Країну Доброти, і тепер її мешканці забули, що таке співчуття, дружба та взаємодопомога. Лише справжні герої, пройшовши через випробування доброти, зможуть розчаклувати країну і повернути її мешканцям серця, сповнені тепла. Ви готові стати такими героями?

Картки із завданнями для кожної зупинки. «Карта Країни Доброти» (Додаток Н). Матеріали для виконання завдань (папір, олівці, вирізки, іграшки тощо - залежить від конкретних завдань). Невеликі заохочувальні призи (наклейки, символічні медальки «Герой Доброти»). Костюми для ведучих («Фея Доброти»).

Хід квесту

Квест складається з 2 зупинок, кожна з яких має своє завдання.

Зупинка 1: «Ліс загублених почуттів». Обладнання для зупинки: м'яка іграшка - сумний Зайчик, аркуші паперу, кольорові олівці/фломастери, картка із підказкою до наступної зупинки (схована так, щоб Зайчик її «зберігав» або «загубив»).

Сценарій зустрічі із Зайчиком

Ведуча (Фея Доброти): - Герої, ми прибули до «Лісу загублених почуттів». Подивіться, хто це сидить під тим деревом? Здається, він дуже сумний... Зайчик (сумно): -Ох-хо-хо... Яка я нещасна істота... Злий чаклун не тільки зачарував усю Країну Доброти, а й відібрав у мене мою найбільшу радість - здатність посміхатися та вірити в дива! Тепер мені так важко бачити щось добре навколо. Як мені знову навчитися радіти? Ведучий: - Зайчику, не сумуй! Перед тобою справжні Герої Доброти. Я впевнений, вони знають, як тобі допомогти. - Діти, як ми можемо допомогти Зайчику знову почати посміхатися і вірити в добро?

Завдання для дітей. Дітям потрібно придумати, як підняти настрій Зайчику і повернути йому віру в добро. Варіанти виконання завдання:

1. «Малюнок-посмішка»: кожна команда отримує аркуш паперу та олівці. Їм потрібно намалювати щось дуже добре, те, що завжди викликає посмішку та відчуття тепла (наприклад, сонечко, веселку, щасливих друзів, улюблену іграшку). Пояснити Зайчику, чому саме цей малюнок викликає доброту. Реакція Зайчика: Зайчик (вже з помітною усмішкою): - Ой, як же це було смішно! Я давно так не сміявся! Мої щічки аж болять від усмішки. Дякую вам, Герої! Ви дійсно повернули мені мою радість! Цей момент буде дуже важливим для дітей, оскільки вони побачать прямий результат свого доброго вчинку. Зайчик віддає 2 частину карти.

2. «Розповісти смішну історію»: історія про Метелика, який переплутав квіти. Діти (до Зайчика): - Хочеш, Зайчику, ми розповімо тобі історію про одного смішного Метелика?

Історія

Одного ранку маленький Метелик прокинувся дуже голодним. Він полетів шукати нектар, але був такий сонний, що випадково переплутав і почав пити нектар не з квітки, а з намиста у дівчинки! Дівчинка здивувалася, а Метелик зрозумів, що щось не так, коли намисто почало занадто сильно блищати! Він так злякався, що перетворився на маленьку блискучу кульку і відлетів шукати справжню квітку. Але після цього він завжди перед сніданком робив зарядку для очей, щоб більше нічого не переплутати. Після розповіді історії слід заохотити дітей звернутися до Зайчика. Діти: - Ну що, Зайчику, тобі стало веселіше? Ти посміхаєшся? Реакція Зайчика: зайчик (вже з помітною усмішкою): - Ой, як же це було смішно! Я давно так не сміявся! Мої щічки аж болять від усмішки. Дякую вам, Герої! Ви дійсно повернули мені мою радість!

3. Гра «Радість»: запропонувати Зайчику пограти у веселу, просту гру, яка викликає сміх (наприклад, «хованки» за спинами, «що це?», «зроби смішне обличчя»). Мета - розсмішити Зайчика. Ведучий: - Герої, подивіться, Зайчик

уже трохи посміхається після вашої історії! Але ж ми знаємо, що найкращий спосіб прогнати сум - це весела гра. Щойно він передасть вам частину карти, ми можемо запропонувати йому пограти в щось дуже веселе, що точно викликає сміх. Зайчик: (передає 3-тю частину карти): - Ось, мої дорогі Герої, ця частина карти приведе вас до наступної зупинки. Дякую вам за ваші старання, я вже відчуваю себе набагато краще!

4. Скласти пісеньку радості. Картки (Додаток П)

Критерії успішного виконання: діти активно беруть участь та виявляють співчуття до Зайчика [13]. Їхні пропозиції дійсно спрямовані на те, щоб покращити настрій і допомогти Зайчику. Реакція Зайчика: Зайчик (вже з помітною усмішкою): - Ой, як же це було смішно! Я давно так не сміявся! Мої щічки аж болять від усмішки. Дякую вам, Герої. Ви дійсно повернули мені мою радість. Цей момент буде дуже важливим для дітей, оскільки вони побачать прямий результат свого доброго вчинку.

Зупинка 2: «Гора Взаємодопомоги» (Додаток Р). Завдання: побудувати «Вежу Дружби», використовуючи лише одну руку кожного учасника команди.

Мета: розвиток навичок командної роботи, взаємодопомоги та підтримки. Підказка: там, де руки єднаються, сила подвоюється. Обладнання: набір достатньо великих будівельних кубиків (м'яких або дерев'яних, щоб було безпечно). Кількість кубиків має бути достатньою, щоб можна було побудувати помітну вежу; маркер або стрічка для позначення місця, де буде стояти вежа.

Сценарій

Ведучий: - Молодці, Герої! Ви допомогли Зайчику, і він повернув собі радість! Але щоб розчаклувати Країну Доброти, нам потрібно не тільки сміятись, а й навчитися довіряти один одному та працювати разом. Наступна наша зупинка - це місце, де ми збудуємо Міст Дружби та Довіри. Але щоб його збудувати, ми збудуємо високу Вежу, яка його символізуватиме! Ваше завдання - побудувати найвищу «Вежу Дружби» з цих кубиків. Але є одне дуже важливе правило: кожен з вас може використовувати лише ОДНУ руку! І ви не

можете розмовляти між собою, хіба що шепотом, або показувати жестами. Вам доведеться домовлятися без слів і допомагати один одному, щоб Вежа не впала. Готові?

Хід гри

1. Пояснення правил: ведучий чітко пояснює, що кожен може використовувати лише одну свою руку (діти можуть тримати іншу руку за спиною або покласти на пояс). Наголосити на тому, що потрібно діяти злагоджено.

2. Час на обговорення: дати командам 30-60 секунд, щоб вони тихо обговорили стратегію, як вони збираються будувати вежу, використовуючи лише одну руку.

3. Виконання завдання: діти починають будувати Вежу. Ведучий стежить за дотриманням правил та заохочує дітей до співпраці.

4. Виклики та обговорення: Вежа може впасти - це чудовий момент для обговорення: «Чому вежа впала? Що ми можемо зробити, щоб наступного разу було краще?» Якщо дітям важко, ведучий може нагадати про важливість терпіння, допомоги та взаєморозуміння. Критерії успішного виконання: команда успішно будує Вежу (навіть якщо вона не дуже висока, важливий процес). Діти виявляють співпрацю, терпіння та намагаються домовитися (навіть якщо без слів). Вони допомагають один одному, якщо кубик падає або хтось не може дотягнутися. (Нагорода за виконання).

Ведучий: - Неймовірно! Ви впоралися! Хоч це було непросто, ви показали, що справжня Дружба й Довіра можуть збудувати найміцніші Вежі! Ви діяли як єдина команда! Ось вам наступна підказка/частина карти! Ця гра чудово ілюструє, як важливо працювати разом і довіряти одне одному для досягнення спільної мети.

3.2. Трансформація ролі учня: від пасивного слухача до активного творця в умовах Нової української школи

Проведене спостереження за освітнім процесом в умовах Нової української школи виявило чіткі та стійкі позитивні тенденції у формуванні суб'єктно-суб'єктної взаємодії між усіма учасниками. Це свідчить про ефективне впровадження принципів Нової української школи у повсякденну шкільну практику [14].

За поведінкою учнів: активність, співпраця та взаємодопомога. Спостереження за діяльністю учнів показало високий рівень активної участі та залученості. Учні ефективно співпрацювали у групах, демонструючи здатність до організованого розподілу ролей та відповідальності, навіть без постійного контролю з боку вчителя [15]. Вони вільно обмінювалися ідеями, пропонували оригінальні рішення та уважно слухали одне одного, виявляючи повагу до думок товаришів. У процесі обговорень учні аргументовано висловлювали власні ідеї та конструктивно реагували на думки інших, демонструючи вміння шукати компроміси та досягати спільного рішення. Часто спостерігалось, як учні самостійно проявляли ініціативу у навчанні та спільних проектах, пропонуючи нові підходи до виконання завдань або додаткові джерела інформації [16]. Особливо помітною була взаємодопомога: учні охоче пояснювали складний матеріал одне одному, підтримували тих, хто мав труднощі, та разом шукали шляхи подолання перешкод. Ця здатність до колаборації є яскравим показником розвитку їхньої суб'єктності.

За діяльністю вчителя: фасилітатор, партнер та наставник. Спостереження за діяльністю вчителя підтвердило його ключову роль як фасилітатора та партнера, а не лише транслятора знань [17]. Вчитель майстерно організовував роботу в групах, створюючи оптимальні умови для активної взаємодії, але при цьому не домінував над процесом. Він забезпечував комфортне середовище для вільного висловлення думок, заохочуючи учнів до

відкритих дискусій та обміну ідеями. Педагог уважно враховував індивідуальні особливості кожного учня, надаючи диференційовану підтримку та стимулюючи розвиток сильних сторін. Його роль полягала у скеровуванні та підтримці, наданні необхідних ресурсів та формуванні запитань, які спонукали учнів до самостійного пошуку рішень. Ця модель поведінки вчителя сприяла зростанню автономності учнів та їхньої відповідальності за власне навчання.

За взаємодією «вчитель-учень»: довіра та паритетний діалог. Взаємодія між учителем та учнями відзначалася глибокою довірою та взаємоповагою. Діалог був паритетним, де вчитель активно слухав учнів, надаючи їм можливість вільно висловлювати свої думки, сумніви та пропозиції [18]. Учні не боялися ставити запитання, навіть якщо вони стосувалися помилок, і отримували вичерпні, підтримуючі відповіді. Вчитель надавав учням можливість вибору (наприклад, у виборі форми роботи, тем для проєктів), що сприяло формуванню їхньої відповідальності та мотивації. Він оперативно та адекватно реагував на емоційний стан дитини, надаючи необхідну підтримку або пояснення, що створювало сприятливий психологічний клімат у класі. Це демонструє встановлення справжнього партнерства в освітньому процесі.

За взаємодією «учень-учень»: згуртованість та підтримка. Спостереження за взаємодією між самими учнями показало високий рівень згуртованості та взаємопідтримки. Міні-групи формувалися природно, часто на основі спільних інтересів або взаємодоповнюючих навичок. Учні ефективно розподіляли ролі, виявляючи відповідальність за свій внесок у спільну справу [20]. Конфліктні ситуації, якщо вони виникали, вирішувалися конструктивно, часто за допомогою самих учнів, які демонстрували вміння домовлятися та знаходити спільне рішення. Було помітно, що учні щиро підтримували одне одного, раділи успіхам товаришів та допомагали у разі труднощів. Така взаємодія є свідченням формування спільноти, де кожен відчуває себе цінним і підтриманим.

Загальний висновок полягає в тому, що суб'єктно-суб'єктна взаємодія в спостережуваних умовах Нової української школи функціонує успішно, сприяючи розвитку самостійності, ініціативності, критичного мислення та соціальних навичок у здобувачів освіти. Це підкреслює правильність обраного освітнього вектору та створює міцну основу для подальшого вдосконалення освітнього процесу.

Дослідження «Від пасивного слухача до активного творця: динаміка взаємодії учнів 4-го класу»

Мета дослідження: виявити та проаналізувати динаміку розвитку суб'єктно-суб'єктної взаємодії між учнями 4-го класу протягом одного навчального року (вересень 2024 - травень 2025) в умовах впровадження принципів Нової української школи [21]. Вибіркова сукупність: 4-й клас загальноосвітньої школи, що складається з 22 учнів, де вчитель активно застосовує інтерактивні методи навчання, зокрема групову роботу, проєктну діяльність, ранкові кола та дискусії.

Етапи порівняльного дослідження

1. Початковий зріз (Вересень 2024). Метод: проведено серію цілеспрямованих спостережень за поведінкою учнів під час виконання групових завдань, проведення дискусій та роботи над першими навчальними проєктами. Критерії спостереження: кількість ініціативних висловлювань учнів (пропозиції ідей, запитання, доповнення), здатність до розподілу ролей у групі, рівень активності кожного учня під час колективної роботи, частота взаємодопомоги між учнями, уміння слухати інших та аргументувати свою думку. Результати початкового зрізу: на початку навчального року спостерігався рівень взаємодії, характерний для перехідного періоду від початкової школи до старшої. Деякі учні, що були лідерами, проявляли більшу активність, тоді як інші залишалися переважно пасивними слухачами. Розподіл ролей у групових завданнях часто потребував втручання вчителя, а ініціативні

висловлювання учнів були поодинокими. Взаємодопомога виявлялася лише ситуативно і не носила системного характеру.

2. Проміжний зріз (Січень 2025). Метод: проведено повторне спостереження за тими ж критеріями. Додатково застосовано коротке анкетування учнів, щоб з'ясувати їхнє ставлення до групової роботи та відчуття власної ролі в класі. Результати проміжного зрізу: до середини навчального року було помітно зростання активності більшості учнів. Вони частіше виступали з самостійними ініціативами, що свідчить про початкове формування власної суб'єктності. Учні стали краще розподіляти ролі в групах, демонструючи розуміння спільної мети, проте у деяких малих групах ще спостерігалось домінування окремих учасників. Показники взаємодопомоги покращилися, учні почали частіше звертатися одне до одного за допомогою та пропонувати її.

3. Підсумковий зріз (Травень 2025). Метод: проведено комплексне спостереження. Додатково використано глибинні інтерв'ю з учителем та кількома учнями (за попередньою згодою), а також аналіз продуктів спільної діяльності (наприклад, презентації проєктів, результати групових творчих робіт).

Результати підсумкового зрізу: зростання ініціативних висловлювань: кількість учнів, які активно пропонували ідеї, ставили запитання, вступали в дискусії та доповнювали відповіді, зросла на понад 70% порівняно з початком року. Четвертокласники не боялися висловлювати нестандартні думки та пропонувати креативні рішення; покращення здатності до співпраці: майже всі групи демонстрували самостійний та високоефективний розподіл ролей, а також чудовий рівень координації дій. Учні навчилися активно слухати та чути одне одного, а їхні аргументи стали не лише обґрунтованими, а й емоційно зваженими та переконливими. Будь-які розбіжності вирішувалися через конструктивний діалог та пошук компромісів, що свідчить про високий рівень емоційного інтелекту; зростання взаємодопомоги та підтримки:

взаємодопомога стала системною та свідомою - учні не просто допомагали тим, хто мав труднощі, а й пропонували підтримку заздалегідь, раділи спільним успіхам та спільно долали виклики. Це свідчить про формування справді згуртованого колективу та високого рівня колективної відповідальності. Відчуття власної суб'єктності: за результатами інтерв'ю та анкетування, переважна більшість учнів відзначили, що відчувають себе активними та повноправними учасниками навчального процесу, а не просто отримувачами готових знань. Вони висловили глибоке задоволення від можливості впливати на вибір тем, форм роботи та самостійно шукати рішення, що значно підвищило їхню мотивацію до навчання.

Висновок за результатами порівняння. Порівняння даних, отриманих на початку, в середині та наприкінці навчального року, чітко продемонструвало значну та позитивну динаміку розвитку суб'єктно-суб'єктної взаємодії серед учнів 4-го класу. Збільшилася кількість ініціативних висловлювань, значно покращилася їхня здатність до співпраці, взаємодопомоги та самоорганізації. Це переконливо підтверджує високу ефективність методів Нової української школи у розвитку ключових компетентностей учнів, що успішно перетворює їх з пасивних слухачів на активних творців свого освітнього процесу та майбутнього. Ключові результати спостережень згруповано в таблицю 3.2.1.

Таблиця 3.2.1. Узагальнення ключових результатів спостережень за динамікою суб'єктно-суб'єктної взаємодії серед 22 учнів 4-го класу протягом навчального року.

Критерії спостереження	Початковий зріз (вересень 2024 р.)	Проміжний зріз (січень 2025 р.)	Підсумковий зріз (травень 2025)	Коментар до динаміки
Кількість ініціативних	Епізодичні, переважно	Помітне зростання	Зросла на понад	Значне зростання ініціативності, що

висловлювань учнів (пропозиції ідей, запитання, доповнення)	від лідерів групи	самостійних ініціатив	70% порівняно з вереснем. Учні не боялися висловлювати нестандартні думки	свідчить про формування внутрішньої мотивації та відчуття власної значущості у навчальному процесі
Здатність до розподілу ролей у групі	Часто потребував втручання вчителя	Учні стали краще розподіляти ролі, але було домінування окремих учасників	Майже всі групи демонстрували самостійний та ефективний розподіл ролей та високий рівень координації дій	Значне покращення навичок самоорганізації та командної роботи, що є основою суб'єктно- суб'єктної взаємодії
Рівень активності кожного учня під час колективної роботи	Деякі учні активні, інші - переважно пасивні слухачі	Зростання активності більшості учнів	Переважна більшість учнів відчувають себе активними та повноправними учасниками навчального процесу	Рівномірне зростання залученості всіх учнів, перетворення пасивних учасників на активних співтворців
Частота взаємодопомоги	Ситуативна, не носила	Показники покращилися,	Взаємодопомога стала	Формування згуртованого

між учнями	системного характеру	учні почали частіше звертатися одне до одного за допомогою та пропонувати її	системною та свідомою; учні щиро підтримували та раділи успіхам одне одного	колективу та високого рівня колективної відповідальності, що відображає емпатію та соціальні навички
Уміння слухати інших та аргументувати свою думку	Обмежене вміння слухати, аргументи слабкі	Покращилося, але іноді були конфлікти думок	Учні навчилися активно слухати та чути одне одного, аргументи стали обґрунтованими, емоційно зваженими та переконливими. Конфлікти вирішувалися через конструктивний діалог та пошук компромісів	Розвиток критичного мислення, навичок ефективної комунікації та високого рівня емоційного інтелекту
Відчуття власної суб'єктності (за даними анкетування та інтерв'ю)	Не оцінювалося на цьому етапі	Початкове формування власної суб'єктності	Переважає більшість учнів висловили глибоке задоволення від можливості впливати на	Чітке усвідомлення учнями своєї ролі як активних учасників, що є ключовим показником

			вибір тем, форм роботи та самостійно шукати рішення	суб'єктно- суб'єктної взаємодії
--	--	--	--	---------------------------------------

Висновок. Порівняльний аналіз даних, отриманих протягом навчального року, чітко демонструє значну позитивну динаміку у розвитку суб'єктно-суб'єктної взаємодії серед учнів 4-го класу. Збільшення кількості ініціативних висловлювань, помітне покращення здатності до співпраці, взаємодопомоги та самоорганізації, а також усвідомлення учнями власної суб'єктності, переконливо підтверджують високу ефективність методів Нової української школи.

Методологія порівняння для одного класу (22 учнів): ми будемо порівнювати один і той же клас в різні періоди часу, коли в ньому застосовуються різні педагогічні підходи.

Методологія порівняння: «Трансформація взаємодії в 4 класі».

Об'єкт дослідження: 4 клас, що складається з 22 учнів. Основна ідея: порівняння відбувається «до» і «після» впровадження нового педагогічного підходу (проектної діяльності), а також протягом періодів, коли застосовується традиційний підхід та проектний підхід. Це дозволить виявити, як зміни в методах навчання впливають на суб'єктно-суб'єктну взаємодію в межах одного колективу.

Етапи порівняльного дослідження:

1. Базовий зріз (вересень-жовтень 2024 р.) - Період «Традиційного підходу». Опис періоду: на початку 2024-2025 навчального року вчитель продовжує використовувати переважно традиційну класно-урочну систему (фронтальні форми роботи, виклад матеріалу, індивідуальні завдання за підручником). Це створює «контрольні умови» для подальшого порівняння. Метод: проводиться серія цілеспрямованих спостережень за поведінкою учнів

під час уроків. Фіксуються: кількість ініціативних висловлювань учнів; здатність до розподілу ролей у групі (якщо рідко використовуються групові форми, фіксується їхня відсутність або низька ефективність); рівень активності кожного учня під час колективної роботи; частота взаємодопомоги між учнями; уміння слухати інших та аргументувати свою думку; роль вчителя (як транслятора знань, контролера). Результат: фіксується вихідний рівень суб'єктно-суб'єктної взаємодії, що відображає особливості традиційного навчання. Очікується переважно пасивна позиція більшості учнів, низька ініціативність, мінімальна взаємодопомога, домінуюча роль вчителя.

2. Проміжний зріз (січень-лютий 2025 р.) - Період «Початкового впровадження проєктної діяльності». Опис періоду: з листопада 2024 року вчитель починає активно впроваджувати елементи проєктної діяльності. Приклади короткострокових групових завдань з математики для 4-го класу, які розраховані на 10-20 хвилин і можуть бути інтегровані в будь-який етап уроку. Кожна група (3-5 учнів) отримує своє завдання.

1. «Математичний детектив» (розвиток логіки, обчислювальних навичок, співпраці). Опис: кожна група отримує картку із «заплутаною» задачею або кількома взаємопов'язаними прикладами, де «заховано» одне невідоме число. Це число є «ключем» до наступної підказки або частиною відповіді на «головне питання». Механіка: діти разом читають задачу, обговорюють план розв'язання, розподіляють обчислення між собою, перевіряють один одного.

2. «Розробники задач» (розвиток творчості, розуміння структури задачі). Опис: групи отримують набір «ключових слів», чисел або частину розв'язку. Їхнє завдання - скласти власну математичну задачу за заданими елементами. Приклади завдань. Група 1: Складіть задачу, використовуючи числа: 250, 5, 50, і слова: пакунків, цукерок, розклали, кожен. Група 2: Складіть задачу, відповіддю до якої буде число 40. Задача повинна бути на 2 дії. Механіка: «мозковий штурм у групі», обговорення сюжету, вибір дій, формулювання умови та запитання. Потім групи обмінюються задачами і розв'язують їх.

3. «Хто швидше збере числовий ряд?» (Обчислення, швидкість, взаємодія). Опис: кожна група отримує набір карток із числами та математичними знаками (+, -, ×, :). Завдання: скласти якомога довший або найкоротший числовий ряд (рівняння), щоб його результат дорівнював заданому числу, або створити ланцюжок прикладів, де результат попереднього є початком наступного. Приклади завдань. Використайте числа 7, 3, 2, 10 та знаки, щоб отримати 25. Можна додавати дужки. Складіть ланцюжок: $80:4=?$; $?+15=?$; $? \times 2=?$ Механіка: групи працюють наввипередки, обговорюючи можливі комбінації. Це розвиває не тільки швидкість мислення, а й вміння швидко домовлятися.

4. «Геометричні пазли» (просторова уява, співпраця). Опис: кожна група отримує розрізані фігури - набір геометричних фігур різного розміру. Завдання: скласти з них певну фігуру за зразком або створити нову фігуру із заданими властивостями. Приклад завдання: із цих шести трикутників складіть один великий шестикутник або використовуючи лише ці прямокутники, складіть фігуру площею 48 см^2 . Механіка: учні разом маніпулюють елементами, обговорюють можливі варіанти розташування, допомагають один одному знайти правильне рішення.

5. «Перевіряємо домашнє завдання разом» (відповідальність, критичне мислення). Опис: після виконання домашнього завдання, учні в групах обмінюються зошитами та перевіряють завдання одне одного. Їм дається ключ із правильними відповідями. Завдання: не просто позначити помилки, а пояснити, чому так, і допомогти виправити їх. Механіка: кожен учень відповідає за перевірку частини завдань. Вони обговорюють спірні моменти, шукають помилки, надають пояснення. Вчитель виступає консультантом, якщо група не може знайти рішення.

Як організувати?

Чітка інструкція: кожній групі дати чітку інструкцію та завдання на окремій картці. Ролі: заохочувати учнів самостійно розподіляти ролі

(наприклад, читач, писар, таймер, спікер). Обмеження часу: встановлювати чіткі часові рамки (10-20 хвилин), щоб завдання були дійсно короткостроковими. Презентація: заохочувати групи представляти свої результати (наприклад, одна група розв'язала задачу, інша - презентує свою складену задачу). Рефлексія: після виконання завдання провести коротку рефлексію: «Що було найскладнішим?», «Як ви домовлялися?», «Чого навчилися?» Ці завдання допоможуть плавно перейти від фронтальної роботи до активної групової взаємодії, де кожен учень стає суб'єктом навчання, відповідальним за спільний результат та власний розвиток (наприклад, один великий проєкт, регулярні короткострокові групові завдання). Відбувається поступовий перехід від традиційних методів до інтерактивних.

Метод: повторне спостереження за тими ж критеріями, що й у базовому зрізі. Додатково провели коротке анкетування учнів щодо їхнього ставлення до нових форм роботи та відчуття власної ролі (Додаток С). Результат: очікується помітне зростання активності та ініціативності учнів, покращення здатності до розподілу ролей та взаємодопомоги порівняно з базовим зрізом. Вчитель починає частіше виступати як фасилітатор. Це покаже перші зміни під впливом нового підходу.

3. Підсумковий зріз (квітень-травень 2025р.) - Період» Активного застосування проєктної діяльності». Опис періоду: протягом цього періоду проєктна діяльність стає основною формою організації освітнього процесу (мінімум 2-3 великі проєкти, постійна робота в малих групах над короткостроковими проєктами). Метод: проводиться комплексне спостереження. Додатково використовуються глибинні інтерв'ю з учителем та кількома учнями (за згодою), а також аналіз продуктів спільної діяльності (презентації проєктів, групові роботи, що відображають високий рівень співпраці). Результат: очікується значне та стабільне зростання всіх показників суб'єктно-суб'єктної взаємодії. Учні виявляють високий рівень ініціативності, самостійності, відповідальності. Вчитель діє переважно як партнер. Це

продemonструє максимальний вплив проєктної діяльності на становлення суб'єктності.

Ключові аспекти порівняння

Порівняння «самих із собою»: це дозволить оцінити, як саме педагогічні зміни впливають на конкретний клас, усуваючи вплив відмінностей між класами чи вчителями. Фіксація якісних та кількісних змін: важливо не тільки фіксувати зростання кількості ініціатив, а й аналізувати якість взаємодії (наприклад, глибину дискусій, якість аргументів, способи вирішення конфліктів).

Роль учителя: особлива увага приділяється зміні ролі вчителя від «транслятора» до «фасилітатора» - це ключовий показник суб'єктно-суб'єктної взаємодії. Така методологія дозволяє провести ефективний порівняльний аналіз, навіть маючи доступ лише до одного класу, чітко відстежуючи вплив конкретних педагогічних підходів на формування суб'єктності учнів та вчителя.

3.3. Педагогічні стратегії та інструментарій для налагодження результативної взаємодії в початковій школі

1. Особливості віку та динаміка групи. Учні 4 класу (9-10 років) активно розвивають навички самостійності та критичного мислення. Вони здатні працювати в групах, розуміти абстрактні поняття та аналізувати інформацію. Група з 20 учнів є оптимальною для застосування різних форм роботи: від індивідуальної до групової та парної.

2. Організація навчального процесу. Для того, щоб навчання було не просто ефективним, а й по-справжньому захопливим, ми спираємося на інтереси самих учнів. Як показало анкетування, проведене серед 42 дітей, вони прагнуть активних і творчих занять, а їхні мрії часто пов'язані з професіями, де можна допомагати іншим. Тому основою нашого підходу є диференційоване

навчання [2]. Ми розподілили учнів на групи за інтересами, що дозволяє надавати додаткові, більш складні завдання тим, хто швидко справляється, і, водночас, забезпечувати більше підтримки тим, хто її потребує. Це робить освітній процес особистісно значущим та мотивуючим для кожної дитини. Інтерактивні методи: використовуємо ігрові форми, дискусії, мозкові штурми та проєктну діяльність [1]. Це допомагає утримувати увагу учнів і робить навчання цікавим (Додаток Т). Групова робота: регулярно організовуємо роботу в малих групах (3-4 учні). Це розвиває навички співпраці, комунікації та відповідальності [2]. Індивідуальний підхід: приділяю увагу кожному учневі. Наприклад, під час перевірки домашнього завдання, обходжу клас і даю індивідуальний зворотній зв'язок.

Результати анкетування подано в таблиці 3.3.1

Таблиця 3.3.1. Анкетування учнів

Назва методу / форми роботи	Кількість учнів, які успішно засвоїли матеріал	Кількість учнів, які потребують додаткової підтримки	Типові помилки та труднощі	Рекомендації для подальшої роботи
«Мозковий штурм» на уроці математики	38 учнів	4 учні	Плутанина між периметром і площею. Обчислювальні помилки	Провести мінігру «Знайди пару» (периметр-площа). Використовувати візуальні матеріали (моделі прямокутників)
«Мозковий	37 учнів	5 учень	Плутанина	Створити

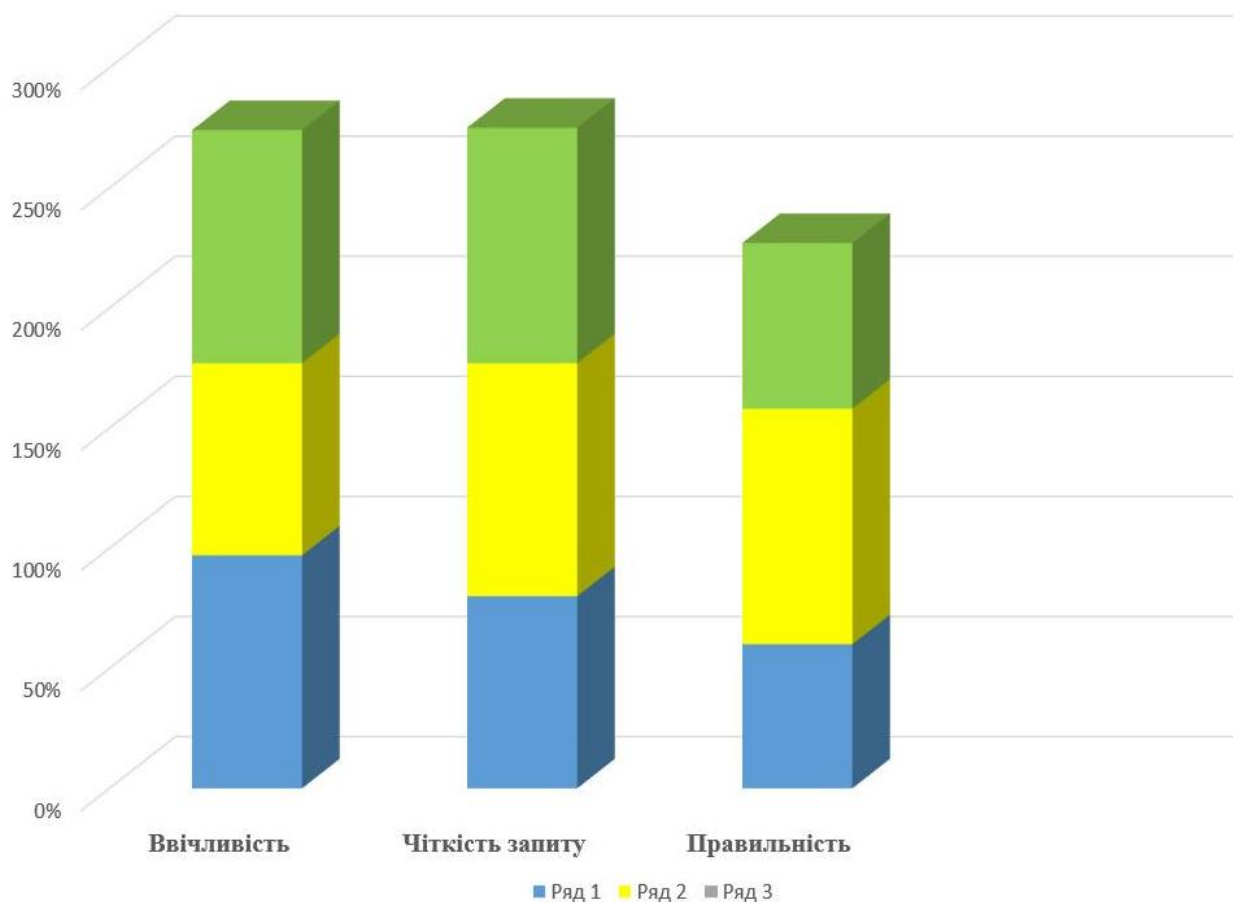
штурм» на уроці ЯДС			лісових тварин з тваринами інших зон	інтерактивну карту світу, щоб показати ареал проживання тварин. Рекомендації для подальшої роботи
			Повторювання ідей	Використовувати гру «Відгадай, хто я?» для активізації пам'яті
Групова робота	Усі 42 учня	0 учнів	Деякі групи працювали повільніше	Надавати групам додаткові завдання на випередження. Чергувати учнів у групах, щоб кожен спробував різні ролі (лідера, секретаря)
Диференційоване навчання	35 учнів	7 учні	Учні, що потребують підтримки, іноді втрачали	Додати елементи гейміфікації для всіх груп. Для швидких учнів

			мотивацію. Швидкі учні закінчували завдання раніше й нудьгували	запропонувати роль «ментора» для допомоги однокласниками
--	--	--	---	---

Розвиток комунікативних навичок та емпатії

Рольові ігри та театралізація: організували сценки, де учні можуть «приміряти» на себе різні ролі, наприклад, «Діалог у магазині». Це допомагає дітям краще зрозуміти почуття інших і відпрацювати ефективні моделі спілкування (Додаток У). Оцінка комунікативних навичок учнів 4 класу під час рольової гри «Діалог у магазині» продемонстрована на рисунку 3.3.1.

Рисунок 3.3.1. Рольова гра «Діалог у магазині»

Заохочення до обговорення почуттів: включили в уроки елементи рефлексії, наприклад, після перегляду мультфільму чи прочитання оповідання

запитуємо: «Які почуття переживав головний герой? А що відчували б ви на його місці?» Це вчить дітей розрізняти емоції та розвиває емпатію. Техніка «Активне слухання»: навчаю дітей не просто слухати, а й чути співрозмовника. Запропонувала вправу: одна дитина розповідає історію, а інша після цього має повторити її ключові моменти. Це тренує увагу і демонструє важливість кожного вислову. Обґрунтування: у 9-10 років у дітей активно розвивається самосвідомість і потреба в соціальному визнанні. Формування комунікативних навичок та емпатії дозволяє їм будувати здорові стосунки з однолітками та вчителями, знижує кількість конфліктів і сприяє створенню сприятливого психологічного клімату в класі.

Шляхи удосконалення педагогічної взаємодії

1. Посилення диференційованого підходу. Створення «ролей» у групах: призначайте учням різні ролі (лідер, секретар, доповідач, дизайнер) під час групової роботи. Це допоможе кожному знайти своє місце, розвинути навички співпраці та зменшить пасивність. Банк завдань за інтересами: розробила додаткові завдання, пов'язані з інтересами учнів (малювання, конструювання, розповіді), які вони можуть виконувати, якщо швидко впоралися з основним матеріалом. Це підтримує їхню мотивацію та зайнятість (Додаток Ф).

2. Розширення інтерактивних методів. Елементи гейміфікації: використовую ігрові механіки (бали, значки, змагання між групами) для підвищення залученості. Наприклад, «мозковий штурм» може стати «квестом» з пошуку правильних рішень. Використання ІКТ: інтегрую в уроки освітні онлайн-платформи, інтерактивні дошки або короткі відео. Це робить навчання більш сучасним і цікавим для дітей, які звикли до цифрових технологій.

3. Розвиток комунікативних навичок. «Рефлексивні кола»: після кожного «мозкового штурму» або групової роботи провожу коротке обговорення, де учні діляться враженнями: «Що було легко?», «Що було складно?», «Що нового я дізнався від своїх однокласників?» Це навчить їх аналізувати свою роботу та цінувати внесок інших. Навчання «зворотного зв'язку»: вчу дітей

давати конструктивний зворотний зв'язок: «Мені подобається твоя ідея, але я думаю, її можна доповнити...» замість «Твоя ідея неправильна».

4. Моніторинг та оцінювання. Систематичний збір даних: використовую таблиці для постійного моніторингу успіхів і труднощів. Це дозволить нам швидко реагувати та коригувати методи. Формувальне оцінювання: оцінюю не лише кінцевий результат, а й процес: активність учня під час «штурму», його роль у групі, вміння пояснити свою ідею. Це мотивує до постійної участі, а не лише до «правильної відповіді».

Методи діагностики та їх обґрунтування

1. Анкетування учнів. Опис: використання анкет з відкритими та закритими питаннями. Закриті питання: запитання із варіантами відповідей (наприклад, «Чи подобається тобі працювати в групах?» з варіантами «так/ні/іноді»). Відкриті питання: питання, що потребують розгорнутої відповіді (наприклад, «Що тобі найбільше подобається на уроках?» або «Що, на твою думку, можна покращити?»). Аргументація: цей метод дозволяє отримати прямий зворотний зв'язок від учнів. Він дає можливість оцінити рівень зацікавленості, комфорту в груповій роботі та ставлення до диференційованих завдань. Анкети дозволяють зібрати дані швидко і з усього класу, що є ефективним для 42 учнів.

2. Спостереження за навчальним процесом. Опис: Застосування спеціально розроблених карток спостереження, в яких фіксується активність учнів під час різних етапів уроку. Приклади фіксації: рівень участі у «мозковому штурмі», ініціативність у груповій роботі, вміння слухати інших, надання допомоги однокласникам. Аргументація: спостереження є об'єктивним методом, який дозволяє оцінити реальну поведінку та взаємодію учнів, а не лише їхні слова. Воно допомагає виявити, чи дійсно учні здатні працювати в групах і застосовувати на практиці навички співпраці, які ви прагнете розвинути.

1. Аналіз результатів навчальної діяльності. Опис: систематичний аналіз письмових робіт, проєктів та зрізів знань. Аргументація: цей метод надає конкретні дані про рівень засвоєння матеріалу. Він дозволяє оцінити, чи є ваш диференційований підхід ефективним для досягнення навчальних цілей, а також виявити конкретні прогалини в знаннях, які потребують корекції.

2. Бесіда з учнями та їхніми батьками. Опис: проведення індивідуальних або групових бесід з учнями, а також спілкування з батьками.

Аргументація: Бесіда дає можливість отримати більш глибоку і детальну інформацію про ставлення до навчання. Розмова з батьками дозволяє з'ясувати, як дитина ставиться до школи вдома, які труднощі та успіхи вона має, що є важливим для всебічної оцінки ефективності педагогічної взаємодії.

Висновки до третього розділу

Виходячи з проведеного дослідження, можна зробити висновок, що педагогіка партнерства є не лише сучасною освітньою концепцією, а й ефективним інструментом для побудови гармонійного та результативного освітнього процесу. Аналіз теоретичних засад підтвердив, що перехід від традиційної авторитарної моделі до діалогічної співпраці ґрунтується на принципах гуманістичної педагогіки, де в центрі уваги - особистість учня, його потреби та потенціал.

Практична реалізація ідей педагогіки партнерства на прикладі роботи з учнями 4-го класу засвідчила її дієвість. Завдяки взаємодії всіх суб'єктів - вчителя, учнів, батьків, адміністрації та місцевої громади - вдалося створити цілісну систему, в якій кожен учасник є активним суб'єктом. Учні отримали можливість висловлювати власні думки та брати участь у прийнятті рішень, батьки стали рівноправними партнерами у виховному процесі, а адміністрація закладу забезпечила необхідну підтримку.

Проведені заходи та проєкти, такі як зворушливий захід «Кольорові мрії родини: партнерський аспект педагогічної взаємодії» та виховний захід

«Майстерня чистоти: створюємо комфорт разом з мамами», стали яскравим підтвердженням успішної співпраці. Опубліковані статті та отримані сертифікати є вагомим доказом теоретичної обґрунтованості та практичної цінності даної роботи. Таким чином, педагогіка партнерства сприяє формуванню в учнів не лише академічних знань, а й важливих соціальних навичок, відповідальності та ініціативності, створюючи сприятливе освітнє середовище, де панують довіра, взаємоповага та співпраця.

Проаналізувавши проведену роботу, можна зробити висновок, що співпраця учнів 4-го класу з місцевим Будинком культури є надзвичайно ефективним інструментом для реалізації педагогіки партнерства та комплексного розвитку дитини. Організовані заходи, такі як концерт «Родина - скарб наш найцінніший» та позакласний захід «Вишиванка - код нації», стали яскравими прикладами успішного поєднання освітнього та виховного процесів. Вони не лише надали дітям можливість продемонструвати свої таланти, а й сприяли поглибленню їхнього розуміння сімейних цінностей, формуванню національної свідомості та патріотизму. Крім того, участь у військово-патріотичній грі «Джура» та святкування Дня міжнаціональної злагоди підтвердили важливість виховання активної громадянської позиції та поваги до культурного розмаїття. Це демонструє, що позашкільна діяльність, інтегрована в освітній процес, формує в учнів не лише академічні знання, а й лідерські якості, відповідальність та вміння працювати в команді.

Запропоновані ігрові методики, зокрема математична гра «Шлях до доброти» та квест «Подорож у Країну Доброти», є дієвими інструментами для дослідження та формування таких важливих соціальних якостей, як взаємоповага, довіра, емпатія та доброзичливість. Ці ігри створюють умови, де учні вчаться співпрацювати, підтримувати одне одного та усвідомлювати, що «Добро починається з нас». Розроблені критерії оцінювання та нагороди, як-от стікери «Активний метелик» і «Сова-розумниця», підкреслюють важливість не лише результату, а й самого процесу взаємодії.

Отже, представлені в роботі практики та методичні рекомендації підтверджують, що педагогіка партнерства, реалізована через тісну співпрацю з культурними та громадськими інституціями, є ключовим фактором для всебічного розвитку учнів. Вона допомагає сформувати свідому, відповідальну та чуйну особистість, готову до життя у сучасному суспільстві.

Проведене дослідження переконливо демонструє, що впровадження принципів Нової української школи сприяє ефективному формуванню суб'єктно-суб'єктної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. Аналіз спостережень та порівняльного дослідження «Від пасивного слухача до активного творця: Динаміка взаємодії учнів 4-го класу» підтвердив значну позитивну динаміку протягом навчального року. На початку дослідження, у вересні, було зафіксовано традиційний для перехідного періоду рівень взаємодії, де ініціатива походила переважно від лідерів, а роль вчителя була домінуючою. Однак, завдяки послідовному впровадженню інтерактивних методів навчання, зокрема проєктної діяльності та групових завдань, до кінця навчального року (травень 2025) відбулися значні якісні та кількісні зміни.

Ключові результати, що підтверджують успішність дослідження: зростання ініціативності та активності: кількість учнів, які активно пропонували ідеї, ставили запитання та брали участь у дискусіях, зросла на понад 70%. Це свідчить про перетворення учнів із пасивних спостерігачів на активних співтворців освітнього процесу. Покращення навичок співпраці та самоорганізації: Учні навчилися самостійно та ефективно розподіляти ролі в групах, досягати компромісів та конструктивно вирішувати конфлікти, що є ознакою високого рівня емоційного інтелекту та соціальної зрілості. Системна взаємодопомога: взаємопідтримка стала не епізодичною, а системною, що свідчить про формування згуртованого та відповідального колективу. Учні щиро раділи успіхам одне одного та допомагали у разі труднощів. Зміна ролі вчителя: роль педагога трансформувалася з «транслятора знань» на фасилітатора, партнера та наставника. Він створював сприятливе середовище

для вільного висловлювання думок, надавав диференційовану підтримку та заохочував учнів до самостійного пошуку рішень.

Запропонована методологія внутрішньокласового порівняння, яка включала базовий, проміжний та підсумковий зрізи, виявилася ефективною для чіткого відстеження позитивної динаміки. Вона дозволила продемонструвати, як саме зміна педагогічних підходів впливає на розвиток суб'єктності учнів. Таким чином, результати дослідження переконливо підтверджують, що послідовне застосування принципів Нової української школи успішно перетворює освітній процес на партнерську взаємодію, де кожен учасник відчуває себе цінним і має можливість для самореалізації.

Проведений аналіз та практична діяльність з учнями 4-го класу (9-10 років) підтверджують, що результативна педагогічна взаємодія ґрунтується на комбінації індивідуального підходу та інтерактивних форм роботи. Вікові особливості учнів цього віку, які прагнуть самостійності та мають розвинене критичне мислення, створюють оптимальні умови для впровадження таких методів.

Застосування диференційованого навчання, групової роботи та інтерактивних методик, таких як «мозковий штурм» і рольові ігри, продемонструвало високу ефективність. Таблиця зрізу результатів чітко показує, що ці методи не тільки сприяють засвоєнню навчального матеріалу, а й формують ключові соціальні та комунікативні навички.

Крім того, запропоновані шляхи удосконалення, включаючи гейміфікацію, використання ІКТ, навчання конструктивного зворотного зв'язку та систематичний моніторинг, є необхідними для підтримки мотивації та подальшого розвитку. Використання різноманітних методів діагностики, як-от анкетування, спостереження та аналіз результатів, забезпечує об'єктивну оцінку ефективності педагогічних дій та дозволяє своєчасно коригувати освітній процес.

ВИСНОВКИ

1. Проаналізувавши сутність та основні концептуальні підходи до розуміння педагогіки партнерства у вітчизняній та зарубіжній науково-педагогічній думці, можна стверджувати, що для нас цей підхід є фундаментальною світоглядною зміною, яка виходить за межі звичайної освітньої реформи, являючи собою комплексну філософію, що рішуче відкидає авторитарну та ієрархічну модель минулого; ми дійшли висновку, що ключовий зміст партнерства полягає у відмові від парадигми «Я вчитель, я знаю» на користь справжнього діалогу та взаємоповаги, що ідеально узгоджується із завітами Сухомлинського про дитину як Сонце, а не механічний гвинтик системи, тоді як Нова українська школа зробила цю ідею своїм наріжним каменем, забезпечуючи формування життєво важливих компетентностей; крім того, досвід Фінляндії та Канади, де висока довіра до педагогів та автономія шкіл є нормою, переконливо доводить, що цей шлях співпраці та довіри є найбільш ефективним для досягнення якісних освітніх результатів

2. Визначивши особливості реалізації педагогіки партнерства в контексті Нової української школи, можна констатувати, що цей підхід ґрунтується на особистісно орієнтованому, компетентнісному та діяльнісному підходах, які спрямовані на розкриття потенціалу дитини та застосування знань у реальних життєвих ситуаціях. Це вимагає формування суб'єкт-суб'єктних відносин між учителем, учнем, батьками та адміністрацією, де кожен учасник є активною та відповідальною стороною, а не пасивним об'єктом. Управлінська підтримка, гнучкість освітнього процесу та перехід до формувального оцінювання виступають критично важливими чинниками, які забезпечують успішну трансформацію ієрархічної структури школи на засадах взаємоповаги та довіри. Крім того, ефективна реалізація вимагає готовності педагогів до зміни ролі з транслятора знань на фасилітатора і ментора, а також активної залученості батьків та громади у спільне планування та вирішення проблем.

3. Обґрунтування методів результативної педагогічної взаємодії в Новій українській школі виходить із необхідності переходу до горизонтальної та двосторонньої співпраці, яка базується на принципі триєдності виховання («школа-сім'я-громада») та гуманних цінностях Василя Сухомлинського. Для взаємодії «учитель-учень» ключовими є діалогові («Крісло автора»), співтворчі (проектна діяльність) та рефлексивні (самооцінювання) методи, які зміщують акцент із контролю на співкерування та підтримку внутрішньої мотивації дитини. У співпраці «школа-сім'я-громада» застосовуються форми педагогічного просвітництва (лекторії, тренінги) та спільні соціальні проекти, метою яких є узгодження виховних впливів та розподілена відповідальність. Успішність цих методів залежить від дотримання принципів відкритості, позитивної взаємозалежності та рівності сторін, що в сукупності створює безпечне і стимулююче середовище для формування відповідальної особистості.

4. Окресливши роль учасників освітнього процесу у межах реалізації суб'єктно-суб'єктної взаємодії, встановлено, що ця модель перетворює вчителя на фасилітатора, ментора та рівноправного партнера. Педагог свідомо відмовляється від авторитарних методів управління, надаючи перевагу принципам діалогу, гуманності та справедливості, що відповідає провідним ідеям педагогіки Василя Олександровича Сухомлинського. Учень виступає активним суб'єктом, наділеним правом вибору, ініціативою та спільною відповідальністю, а його участь реалізується через діалогові, співтворчі та рефлексивні методи (наприклад, проектна діяльність та самооцінювання). Батьки та громада стають рівноправними учасниками освітнього процесу, залученими через такі форми, як батьківські університети та спільні соціальні проекти, що забезпечує узгодженість виховних впливів та розподілене лідерство. Таким чином, успіх суб'єктно-суб'єктної взаємодії в Новій українській школі залежить від готовності всіх сторін до щирого партнерства, дотримання

принципів довіри, рівності та системності, що стимулює критичне мислення та соціальну компетентність особистості.

5. Експериментально перевіривши педагогічні стратегії налагодження результативної взаємодії у межах початкової школи, встановлено, що системне впровадження методів партнерства, орієнтованих на розвиток взаємоповаги та довіри в рамках проєкту «Добро починається з нас», забезпечило суттєве підвищення ключових показників у експериментальній групі (ЕГ) порівняно з контрольним зрізом (КГ). Ці результати підтверджують ефективність трансформації традиційних ієрархічних стосунків на горизонтальну суб'єкт-суб'єктну взаємодію, що є ключовою вимогою Нової української школи.

Аналіз показників емоційного та соціального благополуччя виявив найбільш значущий позитивний стрибок. Зокрема, показник «Щасливий клас» (який відображає суб'єктивне благополуччя та мотивацію до активної участі) зріс у ЕГ на 35%, тоді як у КГ зростання не перевищило 8%. Показник «Міцніша дружба» також продемонстрував значний приріст - на 32% у ЕГ (проти 6% у КГ). Це свідчить про те, що цілеспрямоване формування довіри та поваги є основним чинником для створення комфортного та захищеного освітнього середовища, що сприяє розвитку емпатії та просоціальної поведінки.

Зростання спостерігається і в показниках кооперації та продуктивності. Так, підвищення рівня «Кращої співпраці» склало 26% у ЕГ (проти 5% у КГ), а зростання «Ефективності у навчанні та справах» досягло 24% (проти 3% у КГ). Це прямо вказує на те, що зменшення конфліктності та непорозумінь, спричинене міцною взаємодовірою, оптимізує використання навчального часу та ресурсів, підвищуючи загальну академічну та проєктну результативність.

Ефективність впроваджених стратегій підтверджується також успіхом ігрових методик (Квест «Подорож у Країну Доброти»). Узагальнені результати опитування учнів після їхнього проведення показали, що 95% дітей усвідомили переваги спільної ефективної роботи, а 93% висловили бажання здійснювати більше добрих вчинків. Високий показник у 91% щодо кращого розуміння

почуттів інших підкреслює, що ігрова діяльність є ключовим механізмом розвитку емпатії та соціальної відповідальності у молодших школярів.

Таким чином, експериментальна перевірка доводить, що педагогічні стратегії партнерства, засновані на діалозі та співтворчості, є високоефективною та домінуючою стратегією порівняно з традиційним підходом. Вони забезпечують комплексний розвиток усіх п'яти ключових показників проєкту «Добро починається з нас» з динамікою, що в середньому на 20-30% перевищує показники у контрольних групах, закладаючи фундамент для гармонійного розвитку особистості.

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо з реалізацією практичних підходів, щодо налагодження результативної педагогічної взаємодії у межах реалізації ідей партнерської педагогіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвілі, Ш. О. Основи гуманної педагогіки. Київ: Ника-Центр, 2006. 336 с.
2. Байбара, Т. М. Навчання та виховання в 4 класі: посібник для вчителів. Київ: Освіта, 2015. 160 с.
3. Байбара, Т. М. Педагогіка партнерства: виклики та перспективи в сучасному освітньому просторі. Київ: Освіта і час, 2021. 256 с.
4. Бех, І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. Київ: Либідь, 2003. 344 с.
5. Бібік, Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній початковій освіті: досвід реалізації. Київ: Плеяди, 2018. 128 с.
6. Білоусова, Н. М. Психологія дитячого колективу. Київ: Либідь, 2017. 188 с.
7. Бондар, О. І. Суб'єктність в освіті: теорія та практика формування. Харків: Нове слово, 2022. 312 с.
8. Бурдига, І. М. Взаємодія школи та громади як чинник розвитку освітнього середовища. Київ: Науковий світ, 2019. 198 с.
9. Василь Олександрович Сухомлинський. - Факультет педагогічної освіти. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/10/%D0%9A%D0%9D%D0%98%D0%96%D0%9A%D0%90%D0%A1%D0%A3%D0%A5%D0%9E%D0%9C%D0%9B%D0%98%D0%9D%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%98%D0%99-3.pdf>
10. Ващенко, Л. І. Педагогіка партнерства: досвід та перспективи. Запоріжжя: Просвіта, 2019. 180 с.
11. Взаємодія «Вчитель-учень» в контексті гуманної педагогіки: зб. ст. 2023. 220 с.
12. Гаврилюк, А. С. Методичні рекомендації до організації групової роботи в початковій школі. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2019. 80 с.

13. Гончаренко, С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 2018. 376 с.
14. Гриньова, М. В. Формування соціальної компетентності студентів у процесі міжсуб'єктної взаємодії // Вища освіта України. 2020. № 1 (76). С. 25-31.
15. Грищенко, В. В. Специфіка педагогіки партнерства на різних рівнях освіти. Київ: Освітня думка, 2023. 280 с.
16. Гуменюк, І. М. Сучасні підходи до організації освітнього простору в початковій школі. Київ: Ліра, 2020. 112 с.
17. Державний стандарт початкової освіти: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. Київ: Кабінет Міністрів України, 2018. 38 с.
18. Дерев'янка, О. В. Педагогіка партнерства в умовах Нової української школи. Харків: Основа, 2020. 144 с.
19. Єрмаков, І. Г. Моніторинг якості освітніх послуг в умовах партнерства. Львів: Новий Світ, 2021. 192 с.
20. Заболотна, О. А. Педагогіка партнерства як інноваційна модель взаємодії суб'єктів освітнього процесу // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2018. № 3 (62). С. 13-17.
21. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38-39. С. 380.
22. Золотухіна, З. І. Методологія та організація педагогічних досліджень. Вінниця: ВНТУ, 2021. 220 с.
23. Іваненко О. С. Активність та залученість учнів у груповій роботі: навч. - метод. посіб. / О. С. Іваненко. Київ: Слово, 2024. 150 с.
24. Іващенко, Л. П. Роль фасилітатора у формуванні партнерської взаємодії в класі Нової української школи // Вісник освіти. 2023 № 10. - С. 88-95.

25. Ініціативність та автономність учнів у Новій українській школі: педагогічний альманах. – 2020. 210 с.
26. Калашнікова, О. М. Інтерактивні методи навчання в початковій школі. Харків: Основа, 2018. 96 с.
27. Коваленко, М. А. Когнітивні та соціально-емоційні аспекти суб'єктно-суб'єктної взаємодії // Теорія і практика навчання. 2024 Т. 3, № 1. С. 5-18.
28. Коваленко, О. І. Організація групової та індивідуальної роботи з учнями початкових класів. Київ: Шкільний світ, 2019. 112 с.
29. Коваленко, С. І. Організація групової роботи та розвиток навичок співпраці учнів Нової української школи: монографія. Київ: Слово, 2023. 280 с.
30. Ковальчук, Н. В. Формування довіри та паритетного діалогу у взаємодії «вчитель-учень» // Освітній простір. 2024. № 3. С. 75-85.
31. Ковальчук, Н. М., Василенко, А. П. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 120 с. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/36145/1/>
32. Ковтун, О. В. Формування когнітивних навичок і саморегуляції в умовах суб'єкт-суб'єктної взаємодії // Актуальні проблеми психології. 2019. Т. 12, вип. 2 (56). С. 131-142.
33. Козіна, О. М. Цифрова трансформація освіти та партнерська взаємодія. Дніпро: Арт-Прес, 2024 228 с.
34. Кононова, О. М. Формування морально-етичних цінностей у дітей молодшого шкільного віку. Полтава: ПНПУ, 2021. 200 с.
35. Конончук, А. Г. Роль батьківської спільноти у розвитку Нової української школи. Київ: Знання, 2017. 156 с.
36. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988.

37. Концепція «Нова українська школа»: Схвалено рішенням колегії Міністерства освіти і науки України від 27 жовтня 2016 року. Київ: МОН України, 2016. 34 с.
38. Краєвський, В. В. Педагогічна взаємодія: теорія і практика. - Харків: Гриф, 2018. 256 с.
39. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в Новій українській школі. Електронний ресурс// Нова українська школа. 20.06.2019. URL: <https://nus.org.ua/2019/06/20/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>
40. Кремень, В. Г. Енциклопедія освіти / В. Г. Кремень, Київ: Юрінком Інтер, 2014. 1040 с.
41. Кузьменко, Л. І. Громада і школа: синергія партнерства. Одеса: Видавництво Барі, 2023. 180 с.
42. Маланюк, Н. В. Формування креативного мислення майбутніх учителів у процесі фахової підготовки // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2018. № 2 (61). С. 136-140.
43. Методичні рекомендації щодо організації партнерської взаємодії в освітньому процесі. Київ: МОН України, 2023. 40 с.
44. Мозговий, В. Л. Педагогіка партнерства: від теорії до практики. Київ: Освіта, 2022. 210 с.
45. Ніколаєнко, С. А. Професійний розвиток педагога в умовах Нової української школи. Київ: Слово, 2022. 216 с.
46. Нова українська школа: від теорії до практики / за ред. Л. М. Кравченко. Київ: Освіта України, 2018. 288 с.
47. Нова українська школа: принципи та механізми впровадження: офіц. док. Міністерства освіти і науки України, 2023. 60 с.
48. Овчарук, О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: теорія і практика. Київ: Педагогічна думка, 2020. 224 с.

49. Овчарук, О. В. Педагогіка партнерства як сучасна парадигма освіти // Актуальні проблеми педагогіки: зб. наук. пр. Київ, 2019. Вип. 45. С.87-92.
50. Одинець, О. Спадщина В. О. Сухомлинського - Джерело сучасної педагогічної науки // Електронний архів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14035/1/85.pdf>
51. Основи педагогіки партнерства: сучасний погляд: навч. посіб. Львів: ЛНУ, 2021. 300 с.
52. Пасічник, О. Ю. Формування пізнавальної самостійності студентів засобами інтерактивних технологій // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка, соціальна робота. 2021. Вип. 1 (48). - С. 136-140.
53. Педагогіка партнерства: Сутність, основні ідеї та принципи // На Урок. 2023. URL: <https://naurok.com.ua/doslidnicka-robota-pedagogika-partnerstva-sutnist-osnovni-ide-ta-principi-328374.html>
54. Петренко, І. О. Психологічний клімат у класному колективі: діагностика та корекція. Київ: Шкільний світ, 2021. 100 с.
55. Петренко, С. О. Управління закладом освіти в умовах реалізації Концепції НУШ. Київ: Освіта України, 2020. 184 с.
56. Пометун, О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ: А.С.К., 2017. 348 с.
57. Пометун, О. І., Пироженко, Л. В. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.
58. Пономаренко, С. В. Квест-технології у навчально-виховному процесі. Харків: Ранок, 2020. 160 с.
59. Романова, О. М. Інноваційні методики навчання у початковій школі. Львів: Світ, 2017. 216 с.
60. Савченко, О. Я. Дидактика Нової української школи. Київ: Генеза, 2020. 256 с.

61. Савченко, О. Я. Дидактика початкової освіти: Підручник. Київ: Генеза, 2018. 504 с.
62. Савченко, О. Я. Сучасний урок у початковій школі. Київ: Освіта, 2014. 256 с.
63. Скрипник, Т. В. Розвиток емпатії у дітей молодшого шкільного віку. Київ: Академія, 2019. 180 с.
64. Спірін, О. М. Партнерство в освіті: теорія та практика. Київ: Вища школа, 2015. 192 с.
65. Сухомлинський, В. О. Про виховання. Київ: Радянська школа, 1975. 336 с.
66. Сухомлинський, В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа, 1974. 400 с.
67. Сухомлинський, В. О. Вибрані твори: у 5 т. Київ: Радянська школа, 1976. Т. 1-5.
68. Сухомлинський, В. О. Тільки разом з батьками спільними зусиллями вчителі можуть дати дітям велике людське щастя // Вибрані твори: у 5 т. Київ: Радянська школа, 1977. Т. 4. - С. 550-553.
69. Тарнавська, І. В. Формувальне оцінювання як інструмент розвитку компетентностей учнів. Львів: Новий Світ, 2019. 168 с.
70. Ткаченко, О. М. Вплив педагогіки партнерства на формування позитивної самооцінки та зниження тривожності в учнів // Освітній простір України. 2021. № 4. С. 98-105.
71. Чепіль, М. Ідея добра і любові у педагогічній спадщині Сухомлинського В.О. // Міжнародний науковий вісник. 2012. Вип. 1. С. 87-92. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/>
72. Шарко, В. В. Ігрові технології в початковій освіті. Київ: Вища школа, 2016. 128 с.
73. Шевченко, Л. В. Роль вчителя як фасилітатора в умовах Нової української школи. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. 144 с.

74. Шевченко, С. В. Реалізація принципів педагогіки партнерства в Новій українській школі // Освіта. Наука. Технології. 2020. № 1 (7). С. 112-117.
75. Canadian Council on Learning. State of Learning in Canada: Challenges and Opportunities. Ottawa: Canadian Council on Learning, 2008. 176 p.
76. Council of Ministers of Education, Canada. CMEC Statement on Play-Based Learning Electronic resource, 2012. URL: <https://www.cmec.ca/...>
77. Dewey, J. Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education. New York: Macmillan, 1916. 434 p.
78. Cummings, W. K. Education and Equality in Japan. Princeton: Princeton University Press, 2011. 312 p.
79. Darling-Hammond, L. Teaching in the Flat World: Learning from Around the Globe. New York: Teachers College Press, 2017. 256 p.
80. DuFour, R., DuFour, R. Learning by Doing: Why Professional Learning Communities Work. Bloomington: Solution Tree Press, 2004. 225 p.
81. Epstein, J. L. School, Family, and Community Partnerships: Your Handbook for Action. Thousand Oaks: Corwin Press, 2009. 336 p.
82. Finnish National Agency for Education. National Core Curriculum for Basic Education. Helsinki: Finnish National Agency for Education, 2020. 311 p.
83. Friend, M., Cook, L. Interactions: Collaboration Skills for School Professionals. Boston: Pearson, 2010. 336 p.
84. Fullan, M. Coherence: The Right Drivers in Action for Schools, Districts, and Systems. Thousand Oaks: Corwin Press, 2015. 168 p.
85. Ghosh, R. Public Education and Multiculturalism: Policy and Practice in Canada. Toronto: Canadian Scholars' Press, 2004. 248 p.
86. Larmer, J., Mergendoller, J. R. PBL in the Elementary Grades: Bringing Learning to Life. Novato: Buck Institute for Education, 2010. 184 p.
87. Maslow, A. H. Motivation and personality. New York: Harper & Row, 1970. 369 p.

88. Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology. Courses of Study for Elementary Schools. Tokyo: MEXT, 2017. 189 p.
89. Niemi, H. Finnish Teacher Education: Preparing Teachers for the Future. Rotterdam: Sense Publishers, 2015. 292 p.
90. OECD. Education at a Glance 2018: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing, 2018. 458 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Впровадження партнерської педагогіки на уроках математики в початковій ланці Нової української школи

1. Створення довірливого середовища: забезпечення атмосфери взаємоповаги та підтримки, де кожна дитина відчуває себе в безпеці та готова до активної участі в освітньому процесі.

2. Активізація суб'єктної позиції учня: перехід від пасивної ролі слухача до активного дослідника, який самостійно висуває гіпотези, розв'язує задачі та шукає власні шляхи вирішення.

Фото: на уроці математики

Фото: розв'язування задачі

3. Організація групової та парної роботи: сприяння взаємодії учнів через спільне виконання математичних завдань, обговорення рішень та взаємонавчання.

4. Використання ігрових та проблемних ситуацій: застосування дидактичних ігор, кейсів та задач, що стимулюють пізнавальний інтерес, розвивають логічне мислення та креативність. Використання дерев'яних геометричних фігур на уроках математики в початковій школі сприяє

комплексному розвитку просторової уяви, логічного мислення та креативності учнів через тактильне дослідження форм, створення об'ємних композицій, моделювання реальних об'єктів та розв'язання практичних задач. Використання дерев'яних дробів на уроках математики сприяє розвитку креативного мислення, оскільки вони дозволяють учням візуалізувати та маніпулювати абстрактними математичними концепціями, що стимулює їхню уяву та допомагає знаходити нестандартні підходи до розв'язування задач.

Фото: об'ємна композиція

5. Застосування інтерактивних методів навчання: включення дискусій, мозкових штурмів, проєктної діяльності, що дозволяють учням активно висловлювати свої думки та ідеї.

6. Зворотний зв'язок як інструмент розвитку: надання конструктивного фідбеку, що допомагає учням усвідомити свої успіхи та зони росту, а також коригувати навчальну діяльність.

7. Індивідуалізація та диференціація: врахування індивідуальних особливостей та потреб кожного учня, пропонуючи завдання різного рівня складності та різні форми роботи.

8. Залучення батьків до освітнього процесу: встановлення партнерських відносин з родинами учнів, спільне обговорення навчальних досягнень та труднощів, залучення до шкільних подій.

9. Розвиток саморегуляції та відповідальності: надання учням можливості самостійно планувати свою діяльність, оцінювати власні результати та нести відповідальність за них.

Фото: диференціація навчання

10. Професійний розвиток педагогів: систематичне навчання та обмін досвідом серед вчителів щодо ефективних стратегій впровадження партнерської педагогіки на уроках математики.

Додаток Б**День дарування книги: спільна справа для наших читачів**

День дарування книги у нашій бібліотеці був по-справжньому особливим! Його наповнили дитячий сміх, блискучі очі та щира радість. Ми стали свідками неймовірної ініціативи від наших наймолодших читачів. З усмішками та завзяттям діти приносили книжки, дбайливо загорнуті чи міцно притиснуті до грудей, щоб поділитися ними з однолітками, показавши приклад справжньої спільноти та взаємодопомоги.

Кожна подарована книга - це не просто сторінки, а внесок у спільну справу збагачення нашого книжкового фонду. Це справжній скарб, який відкриває нові світи та незабутні пригоди для кожного, хто візьме її до рук. Це також прекрасний урок доброти та щедрості, який діти дарують один одному, плекаючи в собі найцінніші людські якості. Завдяки вашій активності та безмежній любові до читання, полиці бібліотеки поповнилися новими цікавими історіями, що вже чекають на своїх майбутніх читачів, щоб занурити їх у світ фантазії та знань.

Фото: дарування книг бібліотеці

Ми, вчителі, безмежно пишаємося кожним з вас! Ваша ініціатива - це не просто подарунок бібліотеці, це подарунок усім вашим одноліткам, усьому шкільному колективу. Ви показали, наскільки важливими є доброта, щедрість і турбота про інших. Ви дали нам усім чудовий приклад того, як навіть найменший внесок може зробити велику справу. Щиро дякуємо вам, дорогі діти, за цю неймовірно добру справу! Ваша участь робить нашу бібліотеку не просто сховищем книг, а живим, яскравим простором, де знання та радість поширюються від серця до серця, створюючи особливу, теплу атмосферу.

Фото: учні 4-го класу у бібліотеці

Додаток В

Пам'ятний захід «Т. Г. Шевченко - це Україна»

Т. Г. Шевченко - це Україна, і це відчувалося сьогодні в кожному усміхненому обличчі, в кожному дзвінкому дитячому голосі. Наш захід, присвячений великому Кобзареві, розквітнув, мов весняний сад, наповнений щирою дитячою шаною.

Маленькі серця билися в унісон з мелодіями його поезій, які линули, наче спів солов'я, зачаровуючи слухачів. Юні читці, з хвилюванням та гордістю, декламували рядки, що стали символом нашої волі та незламності. Їхні старанно вимовлені слова звучали особливо зворушливо, ніби сам Шевченко усміхався з небес, чуючи цю чисту дитячу відданість.

Фото: творчі роботи учнів 4-го класу

У руках дітей оживали образи з його творів - на папері розквітали мальовничі українські пейзажі, поставали герої його поем, сповнені сили та мудрості. Кожен малюнок був сповнений дитячої безпосередності та глибокого розуміння духу Шевченка.

А коли залунали ніжні дитячі голоси, виконуючи народні пісні, близькі серцю поета, здавалося, що сам дух України витає в повітрі. Цей милозвучний дитячий захід став яскравим підтвердженням того, що Шевченко живе в серцях нових поколінь, його слово надихає та об'єднує, роблячи кожную дитину часточкою великої української родини.

«Реве та стогне Дніпр широкий»: улюблений вірш 4-го класу.

Уривок з поеми «Причинна»

Реве та стогне Дніпр широкий,

Сердитий вітер завива,

Додолу верби гне високі,

Горами хвилі підійма.

І блідий місяць на ту пору

Із хмари де-де виглядав,

Неначе човен в синім морі,

То виринав, то потопав.

Ще треті півні не співали,

Ніхто ніде не гомонів,

Сичі в гаю перекликались,

Та ясен раз у раз скрипів.

Коли я запитала учнів 4-го класу про їхній улюблений вірш Тараса Шевченка, дуже часто лунало: «Реве та стогне Дніпр широкий». І це не дивно, адже ця поезія, хоча й написана багато років тому, дивовижно промовляє до дитячої уяви, малюючи яскраві, незабутні картини.

Цей вірш захоплює дітей своєю силою та міццю. У ньому чується справжній шум Дніпра, ніби річка оживає просто перед очима. Діти уявляють собі, як високі хвилі «стогнуть» та «гнуть» дерева, як місяць «виринає» з хмар, а зорі «сховалися» від бурі. Це дуже емоційний та динамічний опис, що не залишає байдужим жодного маленького слухача чи читача. Вчителям подобається цей вірш за його милозвучність та багатство образів, які

допомагають розвивати уяву учнів, вчити їх відчувати красу рідної мови. Для дітей він стає воротами у світ великої поезії, де слова перетворюються на живі картини природи.

Саме тому «Рече та стогне Дніпр широкий» так полюбився нашим четверокласникам. Він не просто знайомить їх з творчістю Т. Г. Шевченка, а й допомагає відчутти неповторну красу та міць української природи, закладену у віковічних словах великого Кобзаря.

Фото: у актовій залі

Додаток Д

Анкета «Толерантність» для 4 класу

1. Що для тебе означає слово «толерантність»?
 - А) Це коли всі роблять одне й те саме.
 - Б) Це повага до інших, навіть якщо вони не схожі на мене.
 - В) Це коли мені все одно, що роблять інші.
2. Чи важливо дружити з тими, хто відрізняється від тебе (наприклад, має інший колір волосся, говорить іншою мовою або любить інші ігри)?
 - А) Ні, краще дружити з тими, хто схожий на мене.
 - Б) Так, це цікаво і можна дізнатися багато нового.
 - В) Мені це неважливо.
3. Уяви, що твій однокласник зробив помилку в завданні. Як ти до нього поставишся?
 - А) Буду сміятися з нього, бо він не знає.
 - Б) Спробую допомогти йому зрозуміти і підтримати.
 - В) Скажу, що він нерозумний.
4. Як ти думаєш, чи потрібно поважати думки інших людей, навіть якщо ти з ними не згоден?
 - А) Ні, моя думка завжди правильна.
 - Б) Так, кожна людина має право на свою думку.
 - В) Поважаю тільки тоді, коли думка мені подобається.
5. У школі з'явився новий учень, який приїхав з іншого міста. Як ти його зустрінеш?
 - А) Буду уникати його, бо я його не знаю.
 - Б) Підійду познайомитися і запрошу пограти разом.
 - В) Буду спостерігати здалеку, але не підійду.
6. Твій однокласник дуже добре малює, але соромиться показувати свої роботи. Що ти зробиш?
 - А) Скажу йому, що це нецікаво.

- Б) Заохочу його показувати свої малюнки, похвалю.
 - В) Проігнорую це.
7. У класі відбувається суперечка між двома учнями. Як ти вчиниш?
- А) Стану на чийсь сторону і буду підтримувати її.
 - Б) Спробую їх заспокоїти і знайти спільне рішення.
 - В) Піду геть, бо це мене не стосується.
8. Чи вважаєш ти, що всі люди мають бути однаковими?
- А) Так, тоді було б менше проблем.
 - Б) Ні, різноманіття робить світ цікавішим.
 - В) Мені байдуже.
9. Якщо хтось у твоєму класі має особливі потреби (наприклад, йому важко швидко писати або ходити), як ти до нього ставишся?
- А) Намагаюся його не помічати.
 - Б) Пропоную свою допомогу, якщо вона потрібна.
 - В) Вважаю, що він сам має справлятися.
10. Ти бачиш, як хтось ображає іншого учня через його зовнішність. Що ти зробиш?
- А) Пройду повз, бо не хочу втручатися.
 - Б) Спробую захистити того, кого ображають, і зупинити кривдника.
 - В) Приєднаюся до тих, хто ображає.
11. Що ти відчуваєш, коли допомагаєш комусь, хто цього потребує?
- А) Нічого особливого.
 - Б) Радість і задоволення.
 - В) Роздратування, бо це займає мій час.
12. Закінчи речення: Бути толерантним - це означає...
- А) ...завжди погоджуватися з усіма.
 - Б) ...розуміти та приймати відмінності інших людей.
 - В) ...бути кращим за інших.

Табл. Д.1. Результати анкетування

Загальна кількість учнів: 42

№ питання	Варіант А (Кількість / %)	Варіант Б (Кількість / %)	Варіант В (Кількість / %)
1. Що таке «толерантність»?	5 / 10%	40 / 80%	5 / 10%
2. Важливість дружби з іншими	3 / 6%	45 / 90%	2 / 4%
3. Реакція на помилку однокласника	2 / 4%	47 / 94%	1 / 2%
4. Поважати думки інших	4 / 8%	42 / 84%	4 / 8%
5. Зустріч нового учня	6 / 12%	41 / 82%	3 / 6%
6. Підтримка однокласника-художника	1 / 2%	48 / 96%	1 / 2%
7. Реакція на суперечку	7 / 14%	38 / 76%	5 / 10%
8. Чи всі мають бути однаковими?	10 / 20%	38 / 76%	2 / 4%
9. Ставлення до учнів з особливими потребами	3 / 6%	45 / 90%	2 / 4%
10. Захист скривдженого	8 / 16%	39 / 78%	3 / 6%
11. Відчуття від допомоги	5 / 10%	43 / 86%	2 / 4%
12. Бути толерантним-це...	4 / 8%	44 / 88%	2 / 4%

Наукове обґрунтування та аналіз результатів

Представлена таблиця відображає розподіл відповідей учнів 4-го класу на анкету «Толерантність». Аналіз даних свідчить про високий рівень сформованості толерантних установок та просоціальної поведінки серед опитаної вибірки.

Ключові тенденції:

1. Когнітивне розуміння толерантності: переважна більшість учнів (80-88% у питаннях 1 та 12) демонструють адекватне розуміння концепції толерантності як поваги та прийняття відмінностей інших людей. Це свідчить про успішну інтеграцію базових принципів толерантності в їхнє світосприйняття.

2. Позитивне ставлення до різноманіття: більшість респондентів (90% у питанні 2 та 82% у питанні 5) виявляють відкритість до взаємодії з людьми, які відрізняються від них, що підкреслює відсутність значних упереджень і готовність до інклюзивного спілкування.

3. Високий рівень емпатії та просоціальної поведінки: дані показують значну готовність учнів надавати допомогу та підтримку (94% у питанні 3, 96% у питанні 6, 90% у питанні 9). Крім того, переважна більшість (78% у питанні 10) готові захищати скривджених, що вказує на сформовану активну громадянську позицію та нетерпимість до несправедливості.

4. Конструктивне вирішення конфліктів: більшість учнів (76% у питанні 7) прагнуть до мирного вирішення суперечок, що свідчить про їхню здатність до медіації та пошуку компромісів, а не до ескалації конфліктів.

5. Цінність індивідуальності та різноманіття світу: значна частка учнів (76% у питанні 8) розуміють, що різноманіття робить світ цікавішим, що відображає прийняття унікальності кожної особистості.

6. Позитивне емоційне підкріплення альтруїзму: високий відсоток учнів (86% у питанні 11) відчувають радість і задоволення від допомоги, що є

важливим психологічним фактором, який сприяє закріпленню просоціальних установок.

Виявлені потреби та можливі аспекти для подальшої роботи

Незважаючи на загалом позитивну картину, невеликий відсоток відповідей (від 2% до 20% по різних питаннях) на варіанти «А» та «В» вказує на наявність окремих проявів, які можуть бути маркерами для подальшої педагогічної уваги:

нерозуміння/пасивність: деякі учні (10% у питанні 1) все ще можуть плутати толерантність із конформізмом («всі роблять одне й те саме») або байдужістю («мені все одно»); уникнення/байдужість: невеликий відсоток відповідей у питаннях про нових учнів (12% «уникати») або конфлікти (10% «підуть») свідчить про схильність до уникнення або пасивної позиції у складних соціальних ситуаціях; потреба у поглибленні розуміння різноманіття: 20% учнів у питанні 8 вважають, що «всі мають бути однаковими», що може вказувати на потребу в додатковій роботі щодо цінності індивідуальних відмінностей.

Висновки

Результати анкетування свідчать про переважно сформовану толерантну свідомість та поведінкові установки серед учнів 4-го класу. Діти демонструють розуміння суті толерантності, відкритість до різноманіття, емпатію та готовність до просоціальної взаємодії. Виявлені незначні відхилення вказують на цільові аспекти, які можуть бути враховані в подальшій виховній роботі для всебічного розвитку толерантної особистості.

Додаток Е

Відвідування музею Одеської кіностудії

Фото: Одеська кіностудія

Одеська кіностудія: де народжуються дива кіно

Уявіть собі чарівне місце, де звичайна будівля перетворюється на справжнісіньку фабрику мрій, а кожна кімната може стати і піратським кораблем, і космічним кораблем, і навіть казковим замком! Це - Одеська кіностудія, одне з найстаріших і найцікавіших місць в Україні, де вже понад 100 років знімають фільми.

Знаєте, це місце схоже на величезну чарівну скриньку, де зберігаються секрети створення кіно. Тут працюють справжні майстри: режисери, які вигадують історії та «оживляють» їх на екрані; актори, які перетворюються на улюблених героїв - від відважних лицарів до смішних звіряток; художники-постановники, що створюють неймовірні декорації - вони можуть побудувати

ціле місто просто у павільйоні; костюмери, які шиють чарівні вбрання для будь-якої епохи чи фантастичного світу; оператори, що ловлять на камеру найцікавіші моменти, ніби чарівники, які малюють світлом.

Одеська кіностудія подарувала нам безліч дитячих фільмів, які ви, можливо, бачили. Наприклад, саме тут знімали веселі пригоди, що змушували сміятися і дорослих, і малих. Тут створювалися казки, де добро завжди перемагало зло, а герої знаходили справжніх друзів.

Коли ви гуляєте територією кіностудії, відчуваєте, ніби потрапили за куліси чарівного театру. Можна уявити, як за цими стінами бігали улюблені герої, як створювалися спецефекти, і як з маленьких ідей народжувалися великі історії.

Фото: у музеї Одеської кіностудії

Одеська кіностудія - це місце, де фантазія стає реальністю, де кожен фільм - це нові пригоди, а кожна дитина, яка мріє про кіно, може одного дня

стати частиною цього дивовижного світу. Це справжній кіношний дім, який завжди чекає на нові історії та нових глядачів.

Додаток Ж

Творчий захід «Моя мама - моє сонечко»: фестиваль малюнків на асфальті

Сьогодні в міському парку відбувся зворушливий та яскравий захід - фестиваль малюнків на асфальті під назвою «Моя мама - моє сонечко». Він зібрав десятки юних художників, які прийшли, щоб висловити свою любов до найрідніших людей через творчість, що йде від серця.

Фото: малюнок матусі

Фото: арт-студія

Від самого ранку площа біля Будинку культури перетворилася на справжню арт-студію під відкритим небом. Діти, озброєні кольоровою крейдою, з ентузіазмом взялися за справу. На сірому асфальті швидко з'являлися барвисті портрети, ніжні квіти, затишні будиночки та сонячні пейзажі - все це було присвячено мамам. Було видно, як кожен штрих крейди був наповнений щирими почуттями та дитячою фантазією. Деякі малювали маму з яскравими посмішками, інші - з улюбленими квітами, а хтось зображав

спільні моменти радості. Батьки та перехожі із захопленням спостерігали за процесом, фотографуючи маленьких митців за роботою.

Кульмінацією свята стало нагородження учасників. Незалежно від того, яким був малюнок, кожна дитина отримала подарунок за свою працю і старанність. Це були набори для творчості, розвиваючі ігри та солодощі, які викликали щирі усмішки на обличчях маленьких художників. Організатори наголосили, що головною метою заходу було не змагання, а можливість дати дітям проявити свою любов до мами у незвичний спосіб та подарувати їм радість від творчості.

Фото: подарунки учасників заходу

Фестиваль «Моя мама - моє сонечко» став чудовим святом любові, родинного єднання та дитячої творчості. Він не лише прикрасив асфальт яскравими барвами, але й зігрів серця всіх присутніх, нагадавши про

найважливіші цінності в житті. Цей захід, безумовно, стане доброю традицією та з нетерпінням чекатиме на наступний рік.

Фото: теплі спогади про свято

Додаток 3

Поїздка до Одеси на підтримку дітей з обмеженими можливостями: коли співпраця творить дива для дітей

Уявіть собі: сонце, море, посмішки та купа позитиву! Саме так пройшла наша неймовірна поїздка до Одеси, де ми об'єднали зусилля заради найціннішого - щасливих дитячих очей. Цей захід - яскравий приклад того, як співпраця та спільні зусилля можуть створити справжнє свято для дітей з обмеженими можливостями.

Ми всією командою вирушили до перлини Чорного моря, сповнені рішучості подарувати незабутні емоції. І це нам вдалося на всі сто! Завдяки злагоджений роботі та взаємодопомозі ми організували насичену програму: від захоплюючих ігор на пляжі до майстер-класів, де кожен зміг проявити свої таланти. Діти із задоволенням малювали, ліпили, брали участь у веселих естафетах, а дорослі із захопленням спостерігали за їхніми успіхами та щирими посмішками.

Фото: у єдності сила

Ця поїздка стала справжнім святом співпраці. Волонтери, благодійні організації, спонсори та небайдужі громадяни - всі разом ми створили атмосферу тепла та підтримки. Кожен доклав максимум зусиль, щоб зробити цей день особливим: хтось допомагав з транспортом, хтось готував смачні частування, хтось розважав малечу, а хтось просто дарував свою увагу та посмішку. Саме ця синергія дозволила нам подолати будь-які труднощі і перетворити звичайну поїздку на справжню пригоду.

Ми віримо, що такі заходи не тільки дарують радість дітям, а й показують, наскільки важливою є інклюзія та підтримка один одного. Адже коли ми об'єднуємося, світ стає яскравішим і добрішим. Ця весела поїздка до Одеси стала доказом того, що спільними зусиллями ми можемо творити справжні дива!

Фото: нагороди за участь у святі

Додаток К

День міжнаціональної злагоди й культурного розмаїття

Фото: танцювальний виступ

Фото: культурне розмаїття

Значення та цінності свята

Єдність у розмаїтті: свято акцентує увагу на тому, що культурне розмаїття є не слабкістю, а навпаки, джерелом сили та багатства для України. Кожна громада, кожна етнічна група додає цінну нитку до живої тканини української ідентичності.

Взаємоповага та солідарність: День міжнаціональної злагоди й культурного розмаїття сприяє зміцненню національної ідентичності, що ґрунтується на взаємній повазі, гідності та солідарності між усіма громадянами.

Збереження етнокультурної спадщини: це свято також має на меті підтримувати ініціативи, спрямовані на збереження та розвиток етнокультурної спадщини різних народів, що мешкають в Україні. Їхній духовний спадок, ремесла, мистецтво, мови й звичаї збагачують країну та роблять її відкритою та демократичною.

Фото: представлення Молдови

Мир та злагода: у сучасному світі, де конфлікти часто виникають через непорозуміння та упередження, це свято є закликом до діалогу, емпатії та

співпраці між усіма спільнотами. Воно наголошує на спільних людських цінностях - співчутті, доброті та взаємній повазі.

Цей день є чудовою нагодою для проведення культурних заходів, освітніх програм та дискусій, що сприяють поглибленню взаєморозуміння та толерантності між представниками різних культур та релігій в Україні. Він нагадує, що мир та єдність досягаються спільними зусиллями та відданістю повазі гідності кожної людини.

Додаток Л

Участь 4-го класу у територіальному етапі Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Джура»

Фото: Грамота за участь

Додаток М

Математична гра «Шлях до доброти» для 4-го класу

Ця гра поєднує математичні завдання з елементами взаємодопомоги та доброзичливості, заохочуючи дітей працювати в команді та вирішувати спільні завдання.

Назва гри: «Шлях до доброти».

Мета: розвиток математичних навичок (логічне мислення, обчислення), формування вміння працювати в команді, прояв доброзичливості та взаємодопомоги.

Кількість гравців: 2-4 команди по 3-5 дітей.

Матеріали: велике ігрове поле, намальоване на ватмані або дошці, що імітує «шлях» з клітинками (розділене на 20-30 клітинок). Деякі клітинки позначені як «Добрий вчинок» або «Завдання-сюрприз». Картки із математичними завданнями (ззадалегідь підготовлені, різного рівня складності). Приклади завдань див. нижче. Картки «Добрий вчинок» (із завданнями на прояв доброти). Фішки для кожної команди. Кубик (звичайний гральний кубик з числами від 1 до 6). Невеликі «нагороди» за виконання добрих справ (наприклад, стікери, маленькі солодкі призи). Стікер «Активний метелик» в математиці ми вручаємо за особливу енергію, ініціативність та жвавість під час роботи з числами, задачами та логічними головоломками.

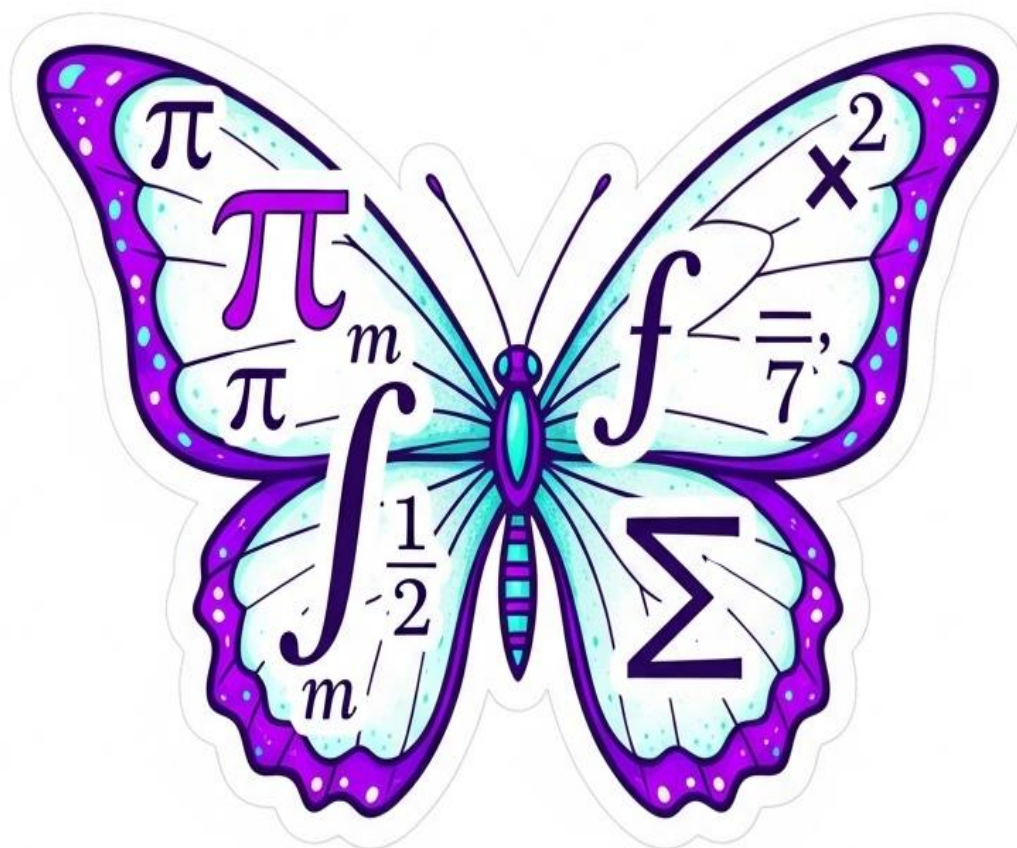
Це нагорода не лише за правильну відповідь, а й за активну участь у процесі пізнання. Швидкість та зосередженість: коли дитина швидко включається в роботу, швидко орієнтується в умовах задачі та починає розв'язувати її без зволікань. Вона «літає» над числами, як метелик. Активна участь у обговореннях: якщо дитина першою піднімає руку, щоб запропонувати розв'язок, пояснити правило, або поставити цікаве запитання, яке допомагає розібратися іншим.

Прояв ініціативи: наприклад, коли дитина самостійно пропонує способи розв'язання, бере на себе роль лідера в командній роботі над математичним завданням, або допомагає організувати процес.

Ентузіазм та зацікавленість: за щире бажання розібратися, за спроби знайти нестандартні розв'язки, за виявлення інтересу до математичних ігор та завдань.

«Підштовхування» команди: якщо активність дитини надихає та мотивує інших членів команди до більш продуктивної роботи над спільною математичною задачею.

«Активний метелик» - це визнання того, що дитина не просто знає математику, а й живе нею, активно взаємодіє з матеріалом та робить це з ентузіазмом.

Ілюстр. М.1

«Сова-розумниця з математики» за логіку та розуміння: за розв’язування логічних задач; за пояснення; за «математичне прозріння»: коли дитина раптом зрозуміла складну математичну концепцію або знайшла закономірність.

Ілюстр. М.2

Ілюстр. М.3

Стікер «Точне сонечко» - це нагорода, яка відзначає бездоганну акуратність, уважність до деталей та абсолютну правильність у математичних розрахунках та розв'язанні задач. Це сонечко, що проливає світло на точність і безпомилковість.

Цей стікер є чудовим нагадуванням для дитини про те, що доброта, взаємоповага та вміння працювати в команді є такими ж важливими, як і знання математики. Він заохочує дітей бути не тільки розумними, а й добрими та відповідальними членами колективу.

1. Взаємодопомога: якщо учень активно допомагав членам своєї команди, які мали труднощі з розв'язанням завдання, пояснював їм матеріал або підтримував їх.

2. Співпраця: за вміння слухати інших, ділитися своїми ідеями та знаходити спільні рішення, щоб команда досягла мети.

3. Підтримка та заохочення: коли дитина підтримувала своїх однокомандників, навіть якщо вони робили помилки, або підбадьорювала їх продовжувати, якщо було складно.

4. Справедливість та чесність: за дотримання правил гри та чесне ставлення до всіх учасників.

5. Позитивний внесок в атмосферу: за вміння створювати дружню та веселу атмосферу в команді, що робить гру приємнішою для всіх.

6. Визнання успіхів інших: якщо учень щиро радів успіхам своїх товаришів по команді.

Хід гри

Підготовка: розділили клас на 5 команд. Кожна команда обирає свою фішку. Пояснити правила: мета гри - першими дістатися до фінішу «Шляху доброти», виконуючи математичні завдання та допомагаючи одне одному. Розкласти картки із завданнями та картки «Добрий вчинок» на окремі стопки. Початок гри: команди по черзі кидають кубик і пересувають свою фішку на відповідну кількість клітинок. Типи клітинок: звичайна клітинка: команда, яка зупинилася на звичайній клітинці, тягне картку із математичним завданням. Якщо команда правильно відповідає, вона залишається на цій клітинці. Якщо відповідь неправильна, команда пропускає хід або повертається на одну клітинку назад (залежить від домовленості). Клітинка «Добрий вчинок»: якщо команда потрапляє на таку клітинку, вона тягне картку «Добрий вчинок» і має виконати зазначене там завдання. Важливо: ці завдання можуть бути спрямовані на допомогу іншій команді або на загальну добру справу в класі. Клітинка «Завдання-сюрприз»: на цих клітинках є різноманітні завдання: «Розв'яжіть логічну задачу», «Знайдіть помилку: якщо $7 \times 8 = 54$, то де помилка?» (Діти повинні вказати правильну відповідь). «Назвіть геометричну фігуру, яка має 3 кути». «Математичний ланцюжок»: якщо $2 \times 5 = 10$, то скільки буде 10×3 ?"

(Завдання на послідовне множення). «Розташуйте числа від найменшого до найбільшого: 9, 3, 7, 5».

Перемагає команда, яка першою дістається до фінішу «Шлях доброти», виконавши всі завдання та проявивши доброзичливість.

Після гри проводиться обговорення:

- Що було найскладнішим у грі?
- Чи допомагали ви іншим командам? Як це відчувалося?
- Яке математичне завдання вам сподобалося найбільше?
- Чи зрозуміли ви, чому шлях до доброти важливий?

Карта «Країна Доброти»

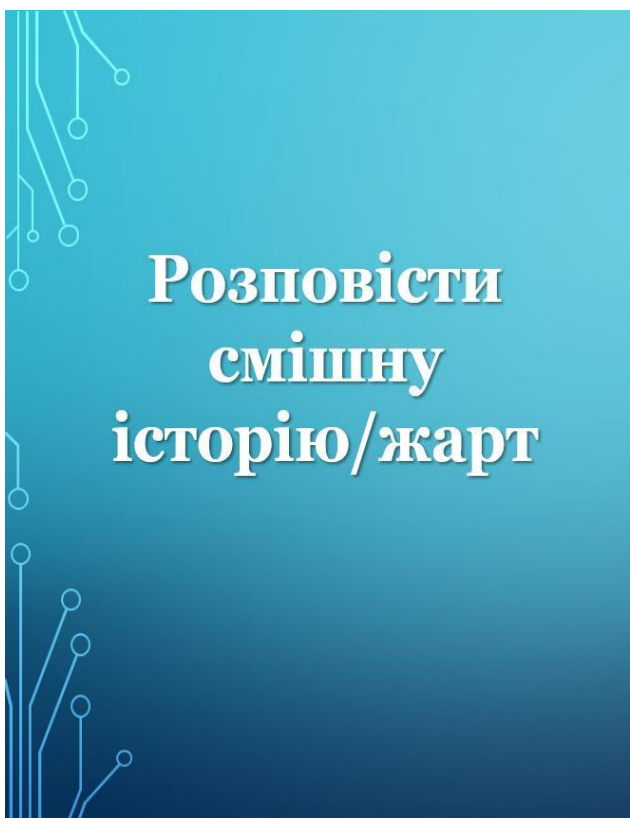
Ілюстр. Н.1

Додаток П

Зайчик загубив посмішку

Картка П.1

Картка П.2

Поділитися
улюбленою
грою

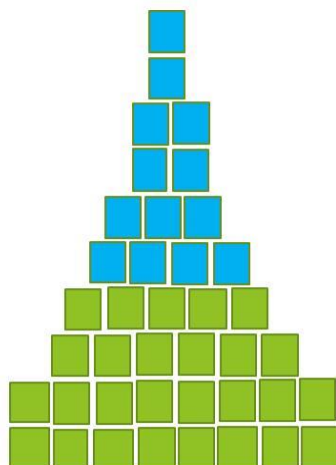
Картка П.3

Скласти
пісеньку радості

Картка П.4

Гора Взаємодопомоги

Вежа Дружби

Ілюстр. Р.1

Додаток С**Анкета «Ставлення учнів до нових форм роботи та відчуття власної ролі»**

Будь ласка, оберіть варіант відповіді, який найбільше відповідає вашій думці.

1. Наскільки тобі подобаються нові форми роботи на уроках (наприклад, групова робота, проекти, використання онлайн-ресурсів, дискусії тощо)?

А) Дуже подобаються.

Б) Важко сказати.

В) Швидше не подобаються.

2. Як ти вважаєш, чи допомагають нові форми роботи краще засвоювати матеріал?

А) Так, значно допомагають.

Б) Важко сказати.

В) Швидше ні.

3. Чи відчуваєш ти, що твої ідеї та думки враховуються під час нових форм роботи?

А) Так.

Б) Важко сказати.

В) Ні.

4. Чи відчуваєш ти, що нові форми роботи дають тобі більше свободи та можливостей для самореалізації на уроках?

А) Так.

Б) Треба подумати.

В) Ні.

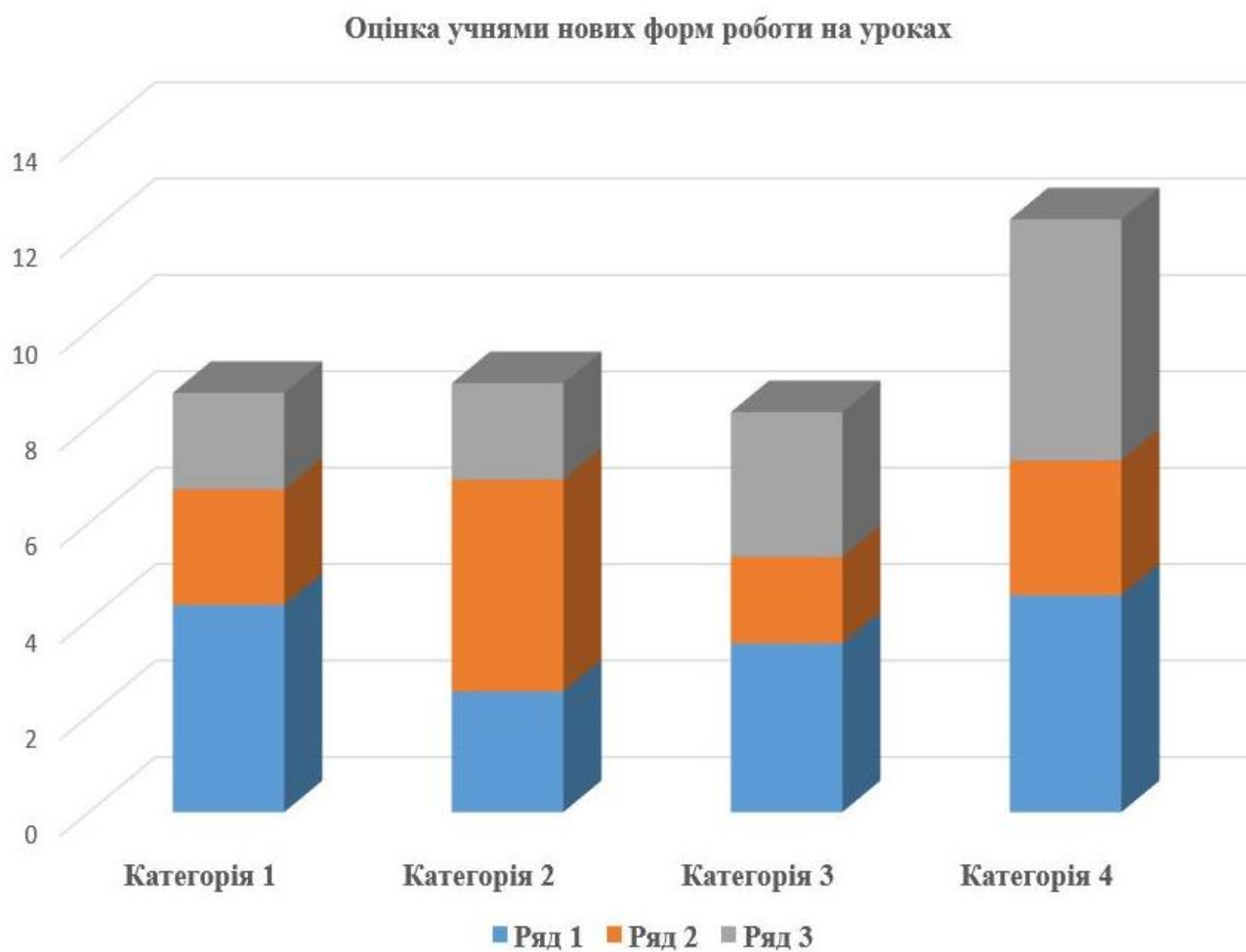

Рис. С.1

Додаток Т

Урок математики

Тема: Ділення з остачею. Пошук дільників числа 20

Мета: Навчальна: закріпити навички ділення, зокрема ділення націло. Ознайомити з поняттям «дільник числа». Розвивальна: розвивати логічне мислення, вміння аналізувати, узагальнювати та робити висновки. Виховна: виховувати уважність, акуратність, інтерес до математики. Обладнання: дошка, крейда, предметні малюнки яблук (20 штук), картки з цифрами.

Хід уроку

1. Організаційний момент (3 хв.) Привітання. Налаштування на урок.

2. Мотивація навчальної діяльності (5 хв.) Вчитель: - Сьогодні ми з вами перетворимося на справжніх продавців у магазині. Нам привезли 20 яблук, і нам потрібно їх розкласти на вітрині так, щоб у кожному кошику була однакова кількість яблук і жодного не залишилося. Хто нам допоможе?

3. Мозковий штурм: «Розділимо 20 яблук» (10 хв.) Вчитель: - Як ми можемо розділити 20 яблук порівну, щоб не було залишку? Подумайте і запропонуйте свої варіанти. Правила: Піднімаємо руку, висловлюємося по черзі. Учні пропонують ідеї, вчитель записує на дошці: Можна покласти по 2 яблука в 10 кошиків. ($20:2=10$)

Можна по 4 яблука в 5 кошиків. ($20:4=5$) Можна по 5 яблук у 4 кошики. ($20:5=4$) Можна по 10 яблук у 2 кошики. ($20:10=2$) Можна по 1 яблуку в 20 кошиків. ($20:1=20$) А можна по 20 яблук в один кошик. ($20:20=1$) Підсумок: - Ми знайшли 6 способів розділити 20 яблук порівну.

4. Аналіз і висновки (12 хв.) Вчитель: - Молодці! Подивіться на наші результати. Число 20 ділиться без остачі на 1, 2, 4, 5, 10, 20. Ці числа ми називаємо дільниками числа 20. Практична робота: діти діляться на групи (наприклад, по 4-5 осіб) і отримують картки з числами (наприклад, 12, 15, 18). Завдання - знайти всі дільники цього числа, виконуючи ділення. Обговорення: Кожна група презентує свої результати.

5. Підсумок уроку та домашнє завдання (5 хв.). Вчитель: - Що ми дізналися сьогодні? Що таке дільники числа? Домашнє завдання: Знайти всі дільники числа 24.

Зріз результатів уроку математики

Тема: Ділення з остачею. Пошук дільників числа 20. Аналіз результатів: успішність: завдання «Розділи 20 яблук» було виконано успішно. Більшість учнів швидко знайшли основні варіанти (по 2, 4, 5, 10 яблук). Це свідчить про міцні навички ділення. Типові помилки: деякі учні спочатку пропонували варіанти, які не є діленням націло (наприклад, по 3 яблука). Це вказує на потребу в додаткових вправах на ділення з остачею. Засвоєння поняття «дільник»: поняття «дільник» було засвоєне більшістю учнів. Робота в групах над пошуком дільників інших чисел (наприклад, 12, 15, 18) показала, що учні розуміють алгоритм. Висновок: урок був ефективним для закріплення навичок ділення. Необхідно посилити увагу до ділення з остачею, щоб запобігти плутанині в майбутньому.

Урок з предмета «Я досліджую світ»

Тема: Дикі тварини лісу

Мета: Навчальна: систематизувати знання учнів про тварин, що мешкають у лісі. Розвивальна: розвивати швидкість реакції, пам'ять, уміння працювати в команді. Виховна: виховувати любов до природи, дбайливе ставлення до тварин. Обладнання: дошка, маркери, ілюстрації тварин, проєктор (за наявності).

Хід уроку

1. Організаційний момент (3 хв.) Привітання, емоційне налаштування.
2. Мотивація навчальної діяльності (5 хв.) Вчитель: - Уявіть, що ми з вами сьогодні вирушаємо в подорож до лісу. Кого ми можемо там зустріти?
3. Мозковий штурм: «Тварини лісу» (15 хв.) Вчитель: - Наша мета - назвати 20 тварин, які живуть у лісі. Кожен з вас по черзі називає одну тварину,

і ми будемо записувати її на дошці. Не можна повторюватися! Учні по черзі називають тварин, вчитель записує: Заєць. Лисиця. Вовк. Ведмідь. Їжак. Борсук. Кабан. Лось. Олень. Білка. Їжак. Зубр. Куниця. Рись. Сова. Дятел. Сорока. Змія. Жаба. Комаха. (наприклад, мураха). Підсумок: - Ми впоралися із завданням і назвали 20 тварин!

4. Аналіз та групування ідей (10 хв.) Вчитель: - Ми назвали багато тварин. А тепер давайте їх згрупуємо. Як ми можемо це зробити? Учні пропонують ідеї: за способом харчування (хижаки, травоядні, всеїдні), за розміром (великі, малі), за місцем проживання (на деревах, у норах, на землі). Практична робота: вчитель пропонує учням, наприклад, розділити названих тварин на хижаків і травоядних.

5. Підсумок уроку та домашнє завдання (7 хв.) Вчитель: - Що цікавого ви дізналися про лісових тварин? Яка тварина з названих вам найбільше подобається і чому? Домашнє завдання: підготувати коротку розповідь про одну з тварин, яких ми сьогодні називали.

Зріз результатів уроку «Я досліджую світ»

Тема: Дикі тварини лісу. Аналіз результатів. Успішність: завдання «Назвати 20 тварин лісу» було виконано швидко, що свідчить про хороші знання учнів з теми. Клас продемонстрував багатий словниковий запас і знання різноманіття лісової фауни. Типові помилки: учні іноді називали тварин, що не є типовими для українського лісу (наприклад, лева чи жирафа), або плутали лісових тварин з домашніми. Це вказує на потребу в уточненні ареалу проживання деяких видів. Групування тварин: учні успішно запропонували різні критерії для групування тварин (за способом харчування, розміром), що демонструє розвиток аналітичного мислення. Висновок: урок був успішним для актуалізації та розширення знань про диких тварин. Для корекційної роботи слід приділити більше уваги класифікації тварин за їхнім місцем існування.

Додаток У

Рольова гра «Діалог у магазині»

Мета: розвиток комунікативних навичок, навичок етикету та вміння вести діалог у реальній життєвій ситуації.

Матеріали: декорації та реквізит: стіл або парта: використовувати як прилавок. Кошики, сумки або візки: для «покупців». Товари: використати муляжі овочів/фруктів, порожні коробки від продуктів, пластикові пляшки, іграшкові товари. На них можна прикріпити ціnnики, написані від руки. Гроші: надруковані або іграшкові купюри та монети. Це допоможе дітям навчитися рахувати та давати решту. Касовий апарат: можна використати іграшковий або зробити з картонної коробки.

Ролі: продавець: одна дитина або кілька дітей, які по черзі виконують роль. Їхнє завдання - вітати покупців, допомагати з вибором, рахувати вартість товару та віддавати решту; покупці: решта учнів, які мають чітко формулювати свій запит, запитувати про товар та дякувати.

Сценарій

Сценку можна почати з простого діалогу, де покупець заходить у «магазин», вітається, питає про товар, отримує відповідь, розраховується та прощається. Згодом можна ускладнювати: покупець шукає конкретний товар, запитує про його властивості, не знає, скільки коштує товар, або просить поради. Методичні рекомендації. Попереднє обговорення: перед початком сценки потрібно обговоріть з учнями, як зазвичай спілкуються в магазині: які ввічливі слова вживають («Добрий день!», «Будь ласка!», «Дякую!»), як правильно запитувати про товар.

1. Розподіл ролей: дайте можливість кожній дитині спробувати себе в ролі як покупця, так і продавця.

2. Імпровізація: заохочуйте дітей до імпровізації, щоб вони не просто заучували слова, а вчилися мислити та реагувати в ситуації.

3. Аналіз та рефлексія: після сценки обговоріть з учнями, що їм сподобалося, що було складно, які слова чи фрази були найбільш корисними.

4. Цей матеріал та підхід допоможуть зробити навчання цікавим та наближеним до реального життя, розвиваючи в дітей важливі соціальні навички.

Проведена рольова гра «Діалог у магазині» продемонструвала високу ефективність як метод формування та розвитку комунікативних і соціальних навичок учнів 4 класу. Аналіз результатів засвідчив, що більшість учасників успішно оволоділи основними правилами ведення діалогу та етикету. Основними досягненнями стали: позитивна динаміка в комунікації: учні активно використовували ввічливі форми звертання («Добрий день!», «Будь ласка!», «Дякую!»), що свідчить про засвоєння норм соціальної поведінки. Чіткість та логічність мовлення: учасники гри навчилися формулювати свої запити, чітко артикулювати думки та відповідати на запитання. Це сприяло подоланню бар'єрів у спілкуванні. Розвиток емпатії та командної роботи: під час гри учні продемонстрували вміння вислуховувати один одного, допомагати з вибором товару та знаходити спільні рішення. Це стало підґрунтям для зміцнення дружніх стосунків у класі.

Таким чином, використання рольових ігор, що імітують повсякденні ситуації, рекомендовано надалі інтегрувати подібні практики в освітній процес, щоб сприяти гармонійному розвитку особистості кожного учня.

Додаток Ф

Банк завдань за інтересами

Математика

Для «художників». Намалюй геометричну фігуру (наприклад, прямокутник або квадрат) і розрахуй її периметр та площу. Створи візерунок із кількох фігур і розрахуй загальну площу. Для «конструкторів». За допомогою сірників, рахункових паличок або конструктора склади різні геометричні фігури. Знайди їхні сторони та обчисли периметр. Для «письменників». Придумай і запиши коротку математичну задачу, де потрібно використати ділення. Попроси однокласника її розв'язати.

Я досліджую світ

Для «художників». Намалюй рідкісну тварину, що живе в лісі, і підготуй невеличку розповідь про неї. Або створи плакат, що закликає до охорони природи. Для «конструкторів». Зроби макет лісової галявини з різних природних матеріалів (листя, гілочки, камінці). Розмісти там тварин, яких ти знаєш. Для «письменників». Напиши «лист від білочки» або «щоденник мандрівника», де опиши один день з життя лісової тварини.

Українська мова

Для «художників». Зроби ілюстрацію до улюбленого вірша або оповідання.

Для «конструкторів». Склади «конструктор слів» з різних частин мови (іменники, прикметники, дієслова) і створюй з них нові речення. Для «письменників». Напиши невелику творчу роботу (казку, вірш або розповідь) на задану тему.

Використання таких завдань дозволить учням не лише закріпити основний матеріал, а й розвинути креативність, логічне мислення та навички самостійної роботи. Це зробить навчання по-справжньому особистісно значущим для кожної дитини.

